

MUNTANYA

746

1986

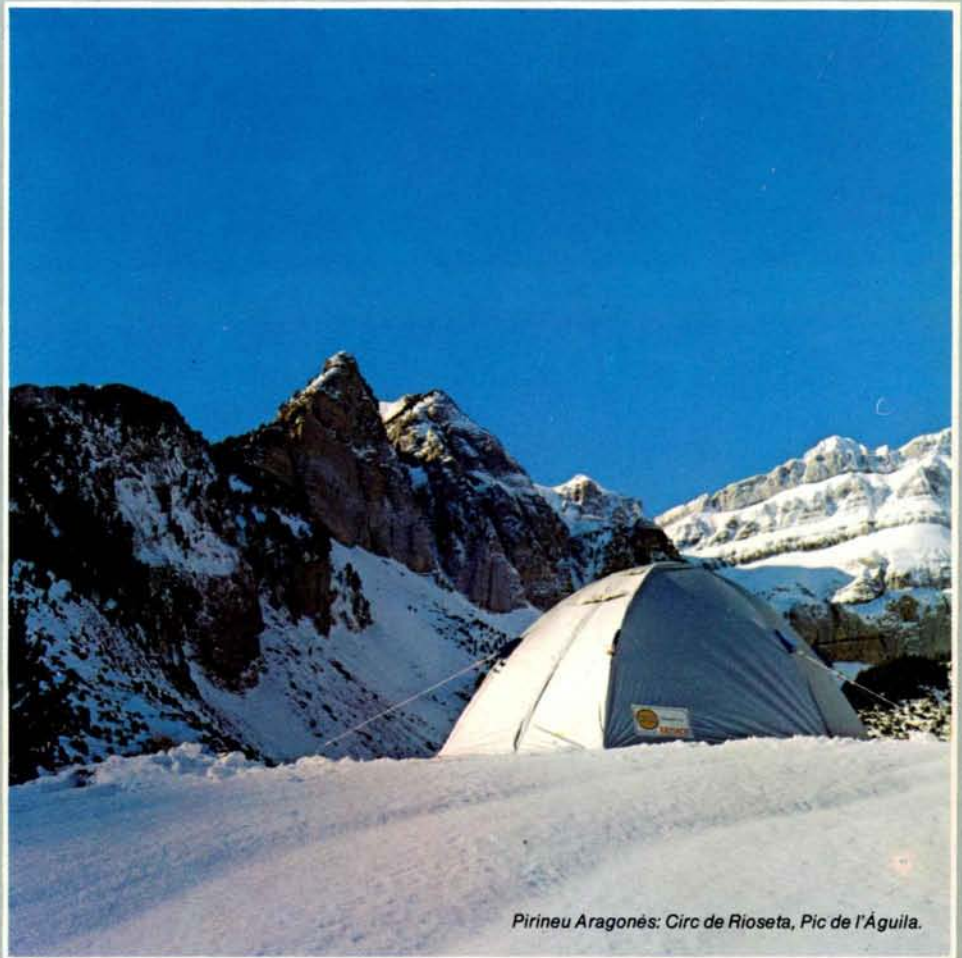
TENDES McKINLEY

La geometria hemisfèrica, aplicada al desenvolupament de tendes d'alta muntanya, proporciona, a igualtat d'àrea a la planta, una òptima habitabilitat, tant per la magnitud del volum disponible, com per la seva ergonomia de formes. Per tant, és la geometria més adequada per a desenvolupar el nostre concepte bàsic de CONFORT MÀXIM, el qual, gràcies a la utilització d'estructura geodèsica LLEUGERA, a base de vareta de fibra de vidre, pot aconseguir-se amb un embalum i un pes mínims.

A la casa ARTIACH ens vam proposar de potenciar al màxim el significat de CONFORT en les seves facetes de muntatge i habitabilitat. Per a fer-ho, vam idear un sistema original de subjeccions velcro de manera que, tot solidaritzant l'interior de les tendes amb l'armadura, faciliten un MUNTATGE SIMPLE I RÀPID. Quant a l'HABITABILITAT, i atesa la diversitat de condicions en què ens movem a l'alta muntanya, hem desenvolupat aquest terme sobre la base d'aconseguir un conjunt fonamental tèrmic, però amb possibilitat d'una àmplia graduació. En primer terme, en tota la confecció adoptem fibra polièster, amb la qual cosa, gràcies a la seva baixa conductivitat tèrmica ($0,0004 \text{ cal./cm}^2 \text{ sg. C}$) comparada amb la poliamida ($0,0006 \text{ cal./cm}^2 \text{ sg. C}$) emprada normalment, assolim una barriera tèrmica superior en un 50 %. A l'interior hi hem disposat una textura oberta de 40/45 Den. x 31/75 Den. amb què aconseguim, a més a més, una paret transpirable al vapor d'aigua i altament higiènica per la fàcil neteja. La cambra d'aire, l'element tèrmic fonamental, ha estat generosament sobredimensionada. La tensió que forneix a les parets l'elasticitat de l'armadura, junt amb la suspensió de l'interior per punts velcro, garanteixen un volum màxim, fins i tot amb vents forts.

L'airejament d'una tenda d'alta muntanya, una qüestió altament polèmica, ha estat estudiant amb tot el rigor. La McKinley disposa d'una obertura zenital per a l'airejament obligat mínim en condicions límit. A més, està proveïda amb dues mànigues d'airejament graduable, interior i exterior, per mitjà de les quals es pot regular en tota la gamma de condicions climàtiques, com també durant la coccó d'aliments, tot minimitzant la condensació.

Pirineu Aragonès: Circ de Rioseta, Pic de l'Àguila.

Un detall important, fins ara menyspreat, ha centrat el nostre esforç: l'habitabilitat a les hores de repòs diürn, sota el fort sol d'alta muntanya durant l'estiu. Per això, hem recobert l'exterior de la tenda de poliuretà, amb una dispersió col·loidal d'alumini. A les proves fetes, i gràcies al seu alt poder reflectant, l'aluminitzat aconseguí de mantenir la temperatura interior entre $25-47^\circ$, contra els $30-33^\circ$ que s'obtingueren amb tendes de colors convencionals.

Quant al concepte de MÀXIMA SEGURETAT, les tendes hemisfèriques amb armadura geodèsica de varetes, paradoxalment no són sòlides, ni robustes, ni resistents..., ni pretenen de ser-ho. Utilitzen l'elasticitat del conjunt com a principi bàsic de llur excel·lent grau de FIABILITAT i SEGURETAT. A diferència de les tendes convencionals, els esforços de tracció dels ancoratges, gràcies a l'e-

lasticitat de l'armadura, són distribuïts uniformement per tota la superfície de la tela. La decisió d'emprar polièster, pel seu més baix coeficient a la tracció i a la temperatura, contribueix a mantenir sempre turgent el conjunt. No hi ha costures crítiques, ni tampoc punts delicats amb acumulació de tensions. L'elasticitat i deformitat de la seva arquitectura garanteix la distribució uniforme d'esforços a qualsevulla circumstància, per extrema que sigui, i la recuperació de la seva forma natural.

Mc KINLEY

Airejament de cambra d'aire i interior

DEMANI LA NOSTRA
"GUIA TECNICA DE PRODUCTES
D'ALTA MUNTANYA"

edelweiss:

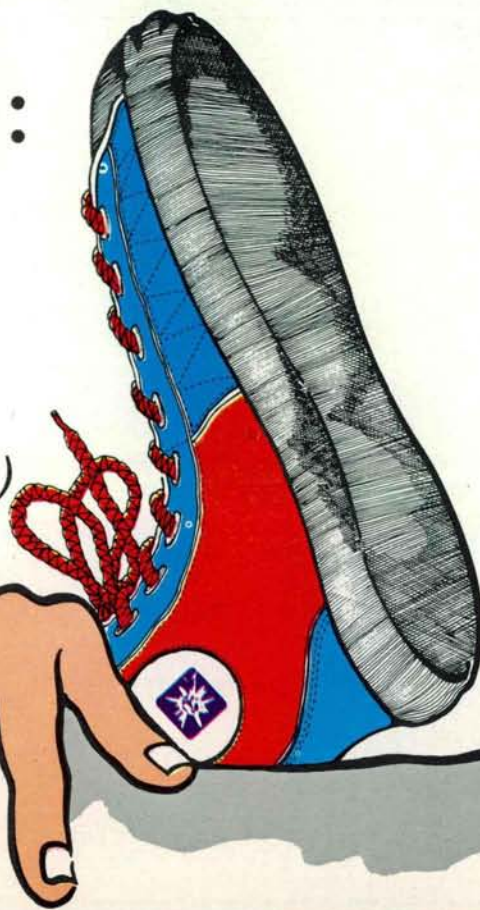
CAP AL CIM

esports

Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

"PONCHO" MUNTANYA LLEUGER

CONFECCIONADOR MAJORISTA 0056-B

REF. 61869

EXCURSIONISME

CAÇA

CICLISME

PESCA

COMPOSICIÓ P.V.C. 100 %

MANUFACTURES PLÀSTIQUES ALEU, S.A.
BARCELONA

Vehils

fundat l'any. 1908

Portal de l'Angel, 32-34 - Tels. 317 91 86 - 317 80 82 (5 línies)

Plaça Universitat, 7 - Tel. 317 91 86

Sant Andreu, 257 - Tel. 345 01 56

Via Augusta, 55-57 - Tel. 237 85 58

BARCELONA

**ESPECIALITZATS EN ESPORTS DE MUNTANYA
ESPELEOLOGIA-ESCALADA-ESQUÍ**

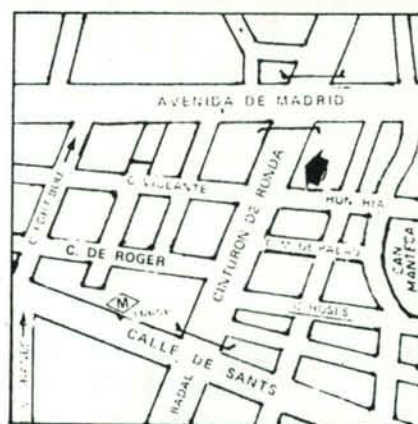

Placa Sant Josep Oriol, 8 (Placa del Pi)

Tel.- 302-44-89 08002 BARCELONA

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

OFERTA

D'ESQUÍ 86-87

**CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID**

PEDRA-NEU

PEDRA-NEU

PISTA	ADULT		JOVES		INFANTS
ESQUÍS (1. ^a Marca)	A	B	A	B	
FIXACIÓ (Max. Seguretat)	33.545,-	37.670,-	29.445,-	29.870,-	25.400,-
BOTES (1. ^a Marca)	24.500,-	28.800,-	22.820,-	24.200,-	19.300,-
BASTONS					
MUNTANYA					
ESQUÍS			ESQUÍS		
FIXACIÓ (Max. Seguretat)	57.390,-		ESQUÍS		
			FIXACIÓ (Max. Seguretat)		41.447,-
BOTES	44.800,-		BASTONS		32.900,-
BASTONS					
FONS			SORTIDES D'ESQUÍ DE MUNTANYA		
ESQUÍS (1. ^a Marca)	20.230,-		PIRINEU CATALA 29-3 AL 4-4-87		
FIXACIÓ			CHAMONIX - ZERMAT 3-5 AL 9-5-87		
BASTONS	15.950,-		INSCRIPCIONS 15.000,- pts. + DESPESES		
SABATILLES					

CANVIEM LES SOLES DE LES SABATILLES DE CÓRRER

POSEM SOLA VIBRAM A LES BOTES D'ESQUÍ

POSEM SOLES DE GOMA CUITA ALS PEUS DE GAT

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028

TEL. (93) 330 27 74

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA

ESQUÍS DE FONS

GRAMPONS I PIOLETS

PEDRA-NEU

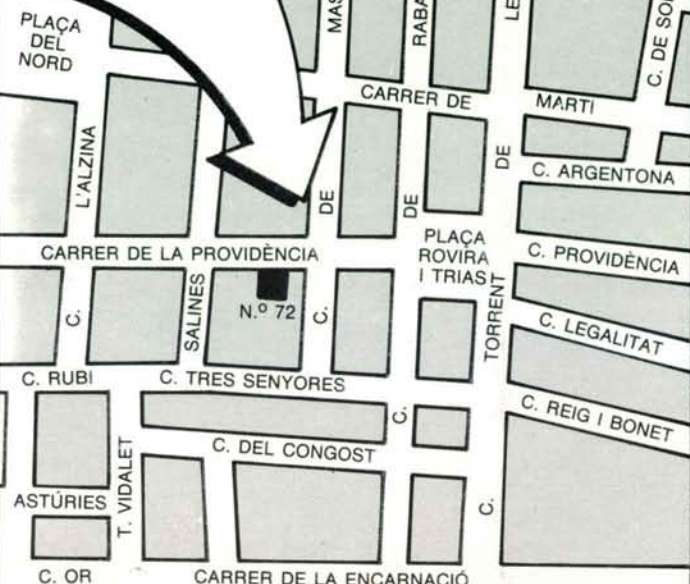
eiger esports

ESCALADA
ESPELEOLOGIA
ALTA MONTAÑA
SUBMARINISMO
ESQUÍ

Distribuidores
Cordes COUSIN, TANARRO
Carburero CELLAGUA y
vestimenta CARLETTI

Cristina Corbella

providència, 72 / telèfon 213 23 01 / 08024 barcelona

MATERIAL D'ESQUÍ PRIMERES MARQUES

DESCENS,
TRAVERSA,
FONS

LIQUIDEM MATERIAL D'ESQUÍ
DE TEMPORADES ANTERIORS
PREUS INTERESSANTÍSSIMS!
NO US HO DEIXEU PERDRE!

Urgell, 95 bis
08011-BARCELONA
Tel. 253 50 01

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CX N.º 746 VOL. 91 AGOST 1986

SUMARI

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona

Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Ressenyes i gràfics:

Armand Ballart

Corrector:

Joan Costa i Costa

Consell de redacció:

David M. Aloy, Miquel Bosch,

Francesc Herrera, Agustí Jolis,

Modest Montlleó

Col·laboradors:

Jaume Altadill, Lluís Belvis,

Josep Casanovas, Emili Civis,

Manuel Mateu, Martial Mioli (Chamonix),

Jordi Mullor,

Lluís Puntís, Joan Quintana, Joan Sabadell,

Josep M.ª Sala, Alfons Valls

Publicitat:

Centre Excursionista de Catalunya

Paradís, 10

Tel. 315 23 11

08002 Barcelona

Subscripció:

2.400 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger: 3.800 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 420 pessetes (IVA inclòs).

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Fotocomposició i Fotomecànica:

Catalana de Fotocomposició, S.A.

Consell de Cent, 500

Impremta:

Gràfiques Encina

Encina, 31

Barcelona

Dipòsit Legal: B. 545-1958

ISSN: 02112-2111

Editorial	146
Impressions de Togo (Una aproximació a l'Àfrica negra) <i>Rafael Battestini i Pons</i> <i>Anna Maria Farràs de Battestini</i>	147
Les vaques pugen, els isards baixen; doncs..., a les quatre plourà <i>Miquel J. Pavón i Besalú</i>	150
Els «Schlittage». Un antic sistema de transport de la fusta als Vosges <i>Joan M.ª Gallardo</i>	155
Bolets (3) i (4) <i>Francesc Xavier Gregori</i>	161
Andinisme equatorià <i>Josep M.ª Mérida Turell</i>	163
L'equilibri entre l'home i el seu entorn dins el camp de l'excursionisme <i>Jordi Garcia i Petit</i>	170
Besiberri Nord <i>Josep de Tera i Camins</i>	173
La política de protecció a la naturalesa a Espanya. Inicis i precedents <i>Victor Bretón i Jordi Solé</i>	177
Petita crònica barcelonina <i>Ramon Pujol i Alsina</i>	181
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	183
Actes	186
Semblances	190
Poesia	190
Bibliografia	190
D'ací d'allà	192

Portada: Per sobre la Restanca. (Foto: Josep de Tera.)

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista «MUNTANYA» sense citar-ne la procedència. Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

INCENDIS FORESTALS

Durant aquest estiu, 70.000 Hs. de bosc de Catalunya han quedat reduïdes a cendra com a conseqüència de diferents incendis devastadors. Hem estat testimonis

involuntaris de dos d'aquests focs. Veure cremar camps de blat, veure petites construccions aterrades i fumejants, veure flames immenses devorar bosc i més bosc, era un espectacle dantesc que feia plorar de ràbia davant la impotència dels escassos mitjans disponibles enfront de les dimensions de la catàstrofe. Bombers i voluntaris actuaven amb tota la voluntat, fins al límit de l'esgotament, per aturar uns focs que una forta ventada abrandava violentament.

Ens hem de preguntar: És aquesta, la Catalunya que volem deixar als nostres fills? Una Catalunya amb una bona xarxa de transports, unes fàbriques produïnt, uns pobles grans i uns monuments testimoni d'un passat gloriós, sorgint d'una terra erma?

No! Sense una naturalesa rica i variada, la vida no seria possible. I és per això que, amb tota energia, aixequem la nostra veu perquè arribi fins allà on faci falta.

Cal que els poders públics, tant els de l'Estat com els autonòmics, actuïn d'una manera més enèrgica i eficaç. Sabem que els temps no són fàcils i que el diner –segons per a què– va escàs; però és absolutament imprescindible de dotar els serveis de vigilància i extinció d'incendis dels mitjans més moderns i efectius. I en la quantitat que faci falta. Que els avions contra incendis no hagin de venir de Maó o de Madrid: els hem de tenir immediatament disponibles. I hem de disposar de major abundància de material de terra, camions cisterna, jeeps. I, també, d'homes

preparats i entrenats. Tot això val diners, ja ho sabem; però cal cercar-los, si cal, retallant altres partides dels pressupostos. Cal incrementar la vigilància. Fa temps que veiem les torres destinades a aquest servei sense els seus atents vigilants. Cal vigilar de prop els qui prenen el bosc i la natura per escenari de dinades i costellades. Ens hi juguem massa si no ho fem, ja que una inofensiva –aparentment– paella pot destruir milers d'hectàrees de bosc. Cal –creiem que és necessari– sancionar amb fortes i efectives multes (que haurien de ser abonades pràcticament *in situ*) allò que constitueix una imprudència temerària: encendre qualsevol foc a les zones i temporades de més perill.

Quant a nosaltres, excursionistes i muntanyencs, que hem fet de la natura el nostre terreny de joc, ens pertoca insistir en el respecte al bosc, en la neteja dels llocs que freqüentem, i en la vigilància. Hem de renunciar a les fogueres –ni que siguin els alegres focs de campament– en èpoques de perill. L'alegria de mil focs de camp no compensa la tristesa d'un sol arbre cremat.

Paral·lelament a aquesta nostra acció, forçosament limitada, hem d'exigir dels poders públics una intensa campanya preventiva a la premsa, la ràdio i, sobretot, la televisió, sobre totes les dimensions de la catàstrofe que són els incendis forestals, que qualsevol petita –aparentment– imprudència pot desfermar. Aquesta campanya hauria de començar amb la primavera i anar augmentat d'intensitat de cara a l'estiu. Ens hi hem de posar: ara, ja! No podem esperar. No volem una Catalunya erma. Volem i estimem una Catalunya verda, alegre i rica.

IMPRESSIONS DE TOGO

(Una aproximació a l'Àfrica negra)

Rafael Battestini i Pons
Anna Maria Farràs de Battestini

«Àfrica pot ser un recorregut insípid per grans hotels, o una apassionant capbussada a la Prehistòria.» (Albert Moravia)

L'Àfrica Negra té un gran atractiu pel conjunt de misteri, llegenda i aventura que evoca en els qui hem llegit llibres sobre Stanley, Livingstone, Tarzan o els grans caçadors de feres. Hi ha, però, la temença que un viatge, més o menys turístic, no permeti copsar-ne la realitat; per tant, l'oportunitat de visitar-hi un país, TOGO, coneixent-hi un ciutadà nadiu, ens va semblar una ocasió que no podíem desaproveitar.

Togo és un país petit, entre els 6° a

11° de latitud Nord i els 0° a 2° de longitud Est, tocant el Golf de Benin (Golf de Guinea), on hi té una franja costanera d'uns seixanta kilòmetres; concretament, l'anomenada Costa dels Esclaus, que s'estén cap al Nord, i penetra a l'interior de l'Àfrica Negra en una franja de sis cents quilòmetres de llargada i un centenar d'amplada; limita amb Ghana (Costa d'Or), Burkinafaso (Alt Volta) i Benin (Dahomey).

Hidrogràficament, està constituït per una vessant atlàntica, amb els rius Monó i Sió, i una vessant interior que drena cap al Volta, amb els rius Oti, Kéran i Karà; ambdues vessants estan separades per un sistema muntanyós

desgastat en altiplans, de 700 a 800 metres, dominats pel Mont Agou (960 m) al seu origen al sud-oest, i seguint cap els Monts Lama al nord-est.

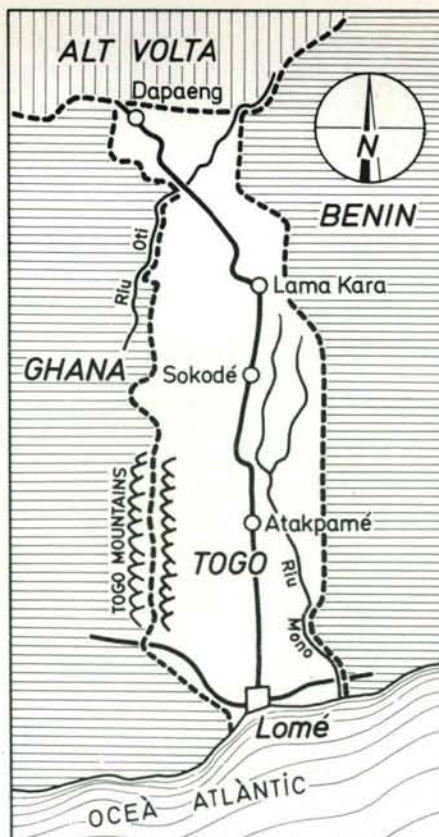
El clima és equatorial, amb temperatures màximes que van pujant vers el nord, i passen de 30° a 35°C, mentre les temperatures minven de 23° a 15°C. Hi ha una estació seca, calorosa i dominada per vents saharisans (com l'Harmattan), corresponent al nostre hivern, i dues estacions humides, més o menys de primavera i tardor, un xic més fresques i dominades per vents atlàntics.

La vegetació és la sabana, amb herba abundant i arbres força freqüents, predominant-hi cocoters, mangos, kapokiers i baobabs; hi ha zones forestals, a Fazao, Togodo, Kanté, Kéran i Klotto, amb gran diversitat de flora i fauna, particularment a les reserves.

Els togolesos són gent simpàtica, alegre, oberta i acollidora, a més de superficials, un bon xic enredaires i ganduls. Malgrat el colonialisme recent, no guarden cap rencor contra els blancs. La població de Togo és relativament escassa, (uns 2.800.000 habitants), amb una gran aglomeració de 400.000 ànimes a Lomé, la capital, i un grup de ciutats de vint a trenta mil habitants, com Sokodé, Kpalimé, Lama-Kará, Davié, Atapamé i Anheo, i d'altres més petites, com Dapaong, Mango, Blitta, Bassar, Badou, Tsevié, Niamtougou i una interminable sèrie de poblats. Hi ha un 50 % d'animistes i un 20 % tant de musulmans com de cristians.

L'actual Togo és el resultat de la colonització dels alemanys (de 1884 a 1918) i dels francesos (de 1918 a 1960). El 1884, M'Lapa III i Nachtigal signaren, a Togoville, un tractat pel qual Alemanya es comprometia a combatre el tràfic d'esclaus, per part dels àrabs, a canvi d'obtenir els drets d'explotació del país. Hi posaren uns rudiments d'administració, escoles i sanitat; milloraren els conreus (de panís, *inyames*, maniots...) i la cria de bestiar (gallines, vaques, cabres, porcs i cavalls) i es dedicaren a l'extracció i repoblació de fusta (com el tec); construïren un dic a Lomé, vies fèrries de Lomé a Kpalimé, Atapamé-Blitta i Anheo, i pistes a l'interior. Durant la I Gran Guerra, les forces germano-togoleses resistiren a Kamina-Atapamé, mentre els anglesos ocupaven l'oest del país. Arran del Tractat de Versalles, Togo va convertir-se en colònia francesa i perdé territoris occidentals que passaren a engrandir la Costa d'Or britànica. Els francesos milloraren les escoles, l'administració i la sanitat; hi aclimataren el cotó, el cafè, el cacao i la canya de sucre, i descobriren fosfats al nord de Togoville.

Lomé és una font continuada de sorpreses.
(Foto: Anna Maria Farràs.)

El 1960, Togo va assolir la independència: com tants estats africans, és una creació artificial derivada del repartiment colonial. Hi ha diverses nacionalitats, i hi predominen els kabié al nord-est i els ewé al sud-oest (una nació dividida entre els estats de Ghana, anglòfon, i Togo, francòfon). La manca de base socio-cultural i econòmica, pròpia dels països del Tercer Món, va impossibilitar el manteniment d'un règim democràtic. Eyadema, ex-sargent de l'exèrcit colonial francès, es va convertir en un dictador que es dedica al «culte de la personalitat», recolzat en el seu partit únic, el R.P.T. (*Rassemblement du Peuple Togolais*), amb el lema de «Unité, Pax et Solidarité»; a l'exterior, cerca ajudes tan diverses com França, Alemanya Occidental, la Shell, Corea del Nord i Xina. La megalomania del dictador té aspectes grotescs, com: el santuari-mausoleu de Mama N'Danida, a Pia; el monument commemoratiu de Sarakawa; l'aeroport de Niamtougou, petita localitat; la seu del P.R.T., a Lama-Kara; el Boeing 707 personal, etc... L'afany de poder porta a la repressió violenta de tota mena d'oposició. El règim té aspectes de franquisme, acolorit per reminiscències de «Papa Doc» Duvalier, ja que hi intervé el domini personal de Vadou, sense rebutjar l'islam o el cristianisme. Hi retrobem similis del «Frente de Juventudes», «Sección Femenina», «Coros y Danzas», «Universidades laborales», etc...

Actualment, Togo és un dels principals exportadors de fosfats; també exporta oli de palma, copra, sucre de canya, cafè elaborat (que és excel·lent), cacao sense elaborar, cotó, ananàs i bananes; és autosuficient en aliments diversos, com carn, ous, peix, cereals, llegums, tubercles, verdures i fruits. Ha d'importar gairebé tots els seus productes manufacturats (del Japó, França, Alemanya i la resta d'Europa), teixits holandesos, tractors Ebro i camions Pegaso. Hi ha indústries tèxtils i de sabó (que no cobreixen les necessitats del país), i cerveseres.

Les carreteres, no gaire amples, estan ben enquitranades; hi ha la ruta internacional (de Senegal a Nigèria, al llarg de la costa), la interestatal Togo-Alt Volta (Burkinafaso), i les locals Lomé-Kpalimé-Atapamé, Atapamé-Badou, Sokodé-Bassart i Anheo-Togoville. Les altres vies de comunicació són pistes rudimentàries, fangoses a l'època humida i polsoses a la seca. Seguint una carretera, ens desplaçem per l'espai; separant-nos d'ella, ens desplaçem en el temps, i penetrem a poblats i conreus prehistòrics. Els trens són autèntiques peces de museu, que ranquegen d'entre 15 a 20 km/hora. Alguns cotxes de línia són camionetes destartades, amb seients de fusta abarrotats de gent,

Els cementiris animistes del nord impressionen per la seva simplicitat. Dapaong. (Foto: Anna Maria Farràs.)

A l'interior de Togo, els contrastos s'accentuen. (Foto: Anna Maria Farràs.)

mentre a la baca s'hi amunteguen paquets i bestiar.

Les ciutats són extensos «bidonville», amb cases baixes de totxana i cobertura de xapa ondulada, sense numeració i al llarg de carrers no enquitranats. Si hom no hi té un punt de referència, mercat, edifici públic, etc..., és pràcticament impossible encertar una direcció; les cartes s'han d'enviar a la central de Correus, en caixes individuals. Hi ha fonts d'aigua potable a la majoria de carrers, però poques cases tenen aigua corrent. Ni la capital, Lomé, s'escapa d'aquesta regla. Hi retrobem, això sí, algun edifici alt: un hotel de 35 plantes; un altre, de nou, i un de fet. El mercat central té tres plantes, com la majoria d'edificis públics i algunes cases d'apartaments. Alguns bancs i edificis governamentals assoleixen la mitja dotzena de pisos. Hi ha pocs jardins ben atesos i alguns estadis moderns. La

resta, és un suburbi continuat.

Els poblats, amb cabanes de tàpia, de planta rectangular al sud i circular al nord, tenen el sostre de palla i són d'una gran bellesa.

Els mercats hi són una cosa inversemblant: una aglomeració de gent i paradetes, on s'hi ven de tot: galledes, palanganes, teixits, sabates i vestits usats, canya de sucre, sabó a trossos, terrossos de sucre, aspirines, cacauets, peix sec, carn, cereals, tubercles, fruita, begudes i, sempre, tabac (autòcton o manufacturat).

En comprar, cal regatejar: cal tenir present que a un blanc se li demana com a mínim el doble del preu real; sempre hi ha temps per al regateig, que és una autèntica institució.

La seguretat personal, sense ser gran cosa, és tanmateix superior a la de moltes ciutats europees.

Per entrar a Togo és obligatòria la

Els mercats són impressionants pel tipisme, les coloraines i el bullici. (Foto: Anna Maria Farràs.)

Els motels de les reserves són tranquils i acollidors. Motel a la Kéran. (Foto: Anna Maria Farràs.)

vacuna contra la febre groga (a Barcelona l'apliquen a la Sanitat Exterior del port, on estenen el certificat internacional, amb validesa per deu anys). Cal prevenir-se contra la malària (per ex. prenent Resochin, a dosi de dos comprimits cada setmana, dues setmanes abans d'anar-hi, durant tota l'estada i cinc setmanes després del retorn; no cal recórrer al Fansidar, recomanat per a formes resistents pròpies d'Àsia que no es troben a l'Àfrica). S'aconsella beure aigua mineral (de fet, hom troba «Evian» a tot Togo), i begudes embotellades; malgrat tot, és molt freqüent la «diarrea del viatger», un procés víric que respon bé al Fortasec («Inmodium», a Àfrica), a dosi de dues càpsules d'entrada i una després de cada deposició diarreica. Els insectes (mosquits i mosques) abunden més a l'estació seca. No hi ha gaire perill de picada de serp verinosa; tanmateix, els

centres sanitaris estan ben proveïts de sèrum anti-verinós.

Togo té un nivell sanitari acceptable, si es compara als altres països del Tercer Món: la tuberculosi, la lepra i les parasitosis hi estan en recessió, les vacunacions cobreixen la totalitat dels nens i el resultat és una mortalitat infantil inferior a la mitjana africana. S'està fent un gran esforç veterinari per millorar les condicions del bestiar.

Togo pertany a la Communauté Africaine Francophone, té el Franc CFA (1 dòlar = 400 Fr. CFA; 100 Frs. CFA = 40 Ptes.). No hi ha mercat negre de moneda; però si que hi ha falsificació de dòlars; prefereixen canviar en *Travellers Cheques*, ara que es pot fer als hotels (però, a la Union Togolaise de Banque hi donen un millor canvi).

Per anar a Togo cal el passaport en regla i un visat, innecessari als membres de la Comunitat Africana, la Comunitat

Europea, Andorra i Mònaco; per a nosaltres, el visat es treu al Consulat de França; és vàlid per dos dies, i s'ha de renovar al Ministeri de l'Interior, a Lomé.

Els duaners i policies amb els qui calgui tractar «agraeixen» petits suborns (s'accontenten amb tabac, bolígrafs i encenedors).

Podem anar a Togo amb avió, des de Madrid, canviant a Abidjan (Côte d'Ivoire), o directament a Lomé, des de Las Palmas, París o Ginebra. Hi ha un vol setmanal, els divendres, París - Ginebra - Abidjan - Lomé, que permet un enllaç, Barcelona - Ginebra, i de fer el viatge en un sol dia.

A Lomé es poden trobar viatges turístics organitzats (més freqüents a l'agost i el desembre) bastant econòmics i amb un recorregut força complet. Val la pena de formar prèviament grups de quatre a sis persones per llogar un *Jeep* o un microbús, amb xofer-guia, cosa que permet una més àmplia autonomia. Es poden trobar hotels molt acceptables a l'interior, per uns 7.000 Frs. CFA cada dia; pràcticament, a meitat de preu que a Lomé.

A tot el país es poden adquirir objectes d'artesanía; però els millors es fabriquen i es venen a Kpalimé.

Tanmateix, al «*Marché du Casino*», prop de l'Hotel du Benin, a Lomé, s'hi troben bones peces, per a les quals cal regatejar bastant.

La propaganda turística de Togo és força atractiva. Cal remarcar-hi un enginyós joc de paraules: «GO TO TOGO»; i també un eslògan: «TOGO = una petita síntesi d'ÀFRICA». Creiem que aquest és el més encertat, ja que s'ajusta a la realitat. Togo és un petit país, fàcil de recórrer gràcies a les seves bones carreteres; però en el seu espai, relativament reduït, presenta un autèntic mosaic d'ètnies, amb diferències de costums, danses, música, indumentària i tipus de casa; també hi ha una gran varietat de paisatges, que van de la bella Costa dels Esclaus, amb els esvelts cocoters, als altiplans més secs de l'interior. Hi ha la planura central, amb sabana, baobabs i *kapokiers* i un onze per cent de conreus diversos, cacauets, panís, *inyames*, arròs, canya de sucre; la luxuriat Klotto, amb les seves muntanyes, boscos frondosos i plantacions de palmeres, bananers, cafè i cacao; i la diagonal de muntanyes desgastades que van del sud-oest al nord-est amb espadats feréstecs i sovint molt espectaculars, com la «*Faillie d'Aledjo*». També són d'una gran bellesa les reserves naturals, amb gran varietat d'espècies vegetals i animals, visibles des de la pròpia carretera.

Realment, un viatge a Togo pot ser una aproximació apassionant a la realitat de l'Àfrica Negra.

LES VAQUES PUGEN, ELS ISARDS BAIXEN; DONCS..., A LES QUATRE PLOURÀ

Miquel J. Pavón i Besalú

Barre des Écrins. (Foto: Miquel J. Pavón).

Aquest article va dedicat a Gaston Rébuffat, mort fa poc. Els seus escrits ja em captivaren fa molt anys. Namasté!

Aquesta vetlla, en el moment exacte en què escric aquestes ratlles, m'han vingut ganes de respirar una estona l'aire de la nit.

És l'hivern; fa fred.

Encloses entre dues rengleres de cases, ran les teulades del meu estret carrer, les estrelles semblen fluir lentament, a mesura que jo avanço.

«Fa fred», em dic; «és un bon senyal: la neu es glaçarà».

És una bestiesa; sóc a París, al carrer

dels Grands-Augustins.

Nogensmenys, el meu carrer va a parar a les andanes del riu; i, al cor de la gran ciutat, el Sena i els arbres, la nit i el silenci tenen quelcom que fa recordar la naturalesa.

És tard, és aviat. Fa fred.

És l'hora de sortir a la terrassa del refugi, per tal d'interrogar el cel, el vent, la neu...

Les nits molt fredes són l'anunci de belles diades. Hom se'n va. És l'hora en què l'alpinista encèn la llanterna...

I el somni ha fet presa en mi.

GASTON RÉBUFFAT
Estrelles i tempestats.

Seria l'estiu de l'any 1981. Un dia qualsevol del calorós agost. Arribem molt aviat a Navalperal del Tormes, al massís de Gredos. Tenim previst pujar per la vall fins arribar al circ de Cinco Lagunas. La nit encara domina l'ambient. El sol pensa treure el bec ràpidament. A ponent, una esquifida —o millor dit, una diminuta— boira imperceptible amaga un parell d'estels. Quan surt definitivament el sol, la boira desapareix.

El dia es veu esplèndid. No tenim cap queixa. Fins i tot, com que fa calor, ens banyem als llacs. Però, mentre pujava, en Miquel havia dit una maleïda frase: «les vaques pugen, els isards baixen; doncs..., a les quatre plourà». Ningú, en aquell moment, no en va fer massa cas; es més, cregueren que anaven amb un personatge un xic excèntric.

A les dues de la tarda vaig baixar sol cap al cotxe; els altres preferien gaudir una mica més de la refrescant aigua dels llacs. Per estar-ne més segurs, preguntaren a un pastor (no li van preguntar on havia nascut!) si plouria o no. I, com que els va dir que no, restaren tranquils. Total, a les quatre, jo era dins el cotxe, a cobert i sec; els meus amics es mullaren fins els ossos, sota una magnífica tempesta d'estiu.

On eren els núvols? Màgia? Com es pot conèixer el temps amb tanta certesa? Això, és possible?

Saber quin temps ha de fer és important en fer una determinada excursió. A mesura que coneguem el temps que farà, podrem organitzar-nos millor i decidir on podem desplaçar-nos i fer més o menys activitats.

Per a un alpinista, és interessant aprendre una mica de climatologia i meteorologia.

La **climatologia** estudia el **clima**; o sigui, les característiques de l'atmosfera en un punt, deduïdes de llargs períodes d'observacions. I, la **meteorologia** estudia el **temps**; o sigui, l'estat de l'atmosfera en un punt i moment determinats.

Amb termes similars, tenim que la climatologia és la ciència que s'interessa per conèixer el conjunt de **factores astronòmic-geogràfics** i les **condiciones atmosfèriques**; i la meteorologia és la part de la física que estudia els **fenòmens atmosfèrics** amb la principal finalitat de **preveure el temps que farà**.

Si volem saber el temps, convé tenir unes nocions generals d'ambdues disciplines. Anem per ordre.

CLIMATOLOGIA

Cal tenir en compte que no podem explicar un fenomen d'una manera senzilla i simple, ja que en un mateix lloc intervenen molts de factors i condicions alhora. La qual cosa fa que, la realitat sigui el resultat final del conjunt de totes elles.

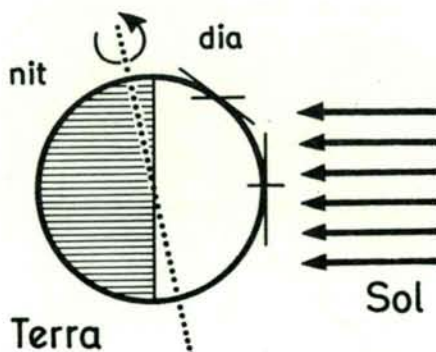
A/. FACTORS ASTRONÒMICO-GEOGRÀFICS

1. Latitud

La latitud és la distància, mesurada amb graus, d'un lloc qualsevol fins a l'equador, que és pres com a referència. Per exemple, la latitud de Barcelona és 41° 23' nord.

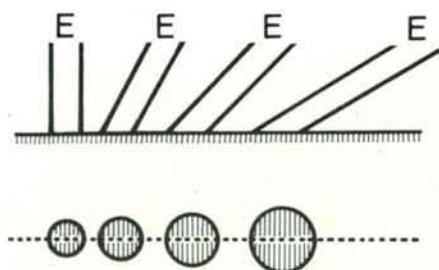
De tots és conegut que, a mesura que

ens allunyem de l'equador, fa «més fred». Això es així perquè la Terra és rodona i el Sol escalfa les diferents zones. El terreny presenta una inclinació a la calor que ens arriba, i això fa que l'escalfor sigui desigual entre llocs que no estan a una mateixa distància de l'equador.

A més latitud, la mateixa energia ha d'escalfar una proporció major de

terreny. És més difícil que s'hi arribi a temperatures altes.

Els valors reals, trets de mitjanes anuals, ens donen uns valors molt exactes.

0°	380 calories/dia/cm ²
20°	420 calories/dia/cm ²
40°	300 calories/dia/cm ²
60°	200 calories/dia/cm ²

(Dades trets de: VIERS, G. (1975): *Climatologia*. Oikos Tau. Vilassar de Mar. Pàg. 54.)

2. Altitud

L'alçada sobre el nivell del mar és un factor molt important. Les mesures experimentals donen un canvi considerable a mesura que pugem cap al cim. El gradient resultant és que, si pugem 100 metres de desnivell, la temperatura baixa 0.6° C.

3. Naturalesa de les masses d'aire

Una massa d'aire és un gran cos de milers de quilòmetres que, en haver estat sobre una determinada àrea, té una determinada temperatura i humitat. Aquestes masses es belluguen horitzontalment, però mai no ho fan verticalment, en proporcions gaire considerables. Conserven les seves propietats ja que es barregen poc entre elles.

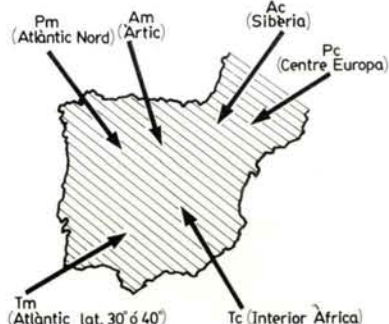
Quan arriben en una zona, aquesta es veu afectada per les seves condicions ambientals; això fa que siguin importants, en la climatologia, **la situació geogràfica i enclau del lloc particular i la distància al mar (continentalitat)**. Com a conseqüència d'això, hi ha una probabilitat de rebre més o menys influències d'alguna de les masses d'aire.

Classificació, segons el seu origen:

	ÀRTICA	POLAR	TROPICAL
MARÍTIMA	Am	Pm	Tm
CONTINENTAL	Ac	Pc	Tc

Per el cas de la Península Ibèrica:

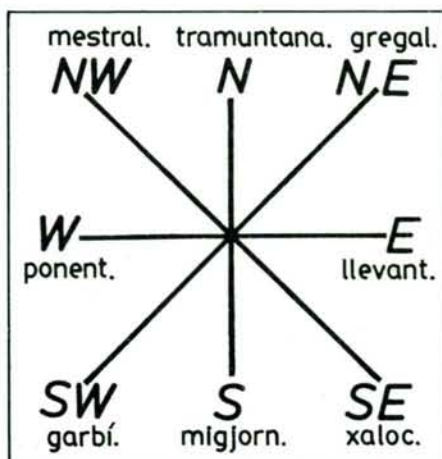
l'atmosfera en estat de gas.

Si volem saber si plourà o no, és definitiu de conèixer bé aquesta variable. Molta humitat ambiental dóna molta probabilitat de pluja; mentre que si tenim una baixa humitat ambiental, difícilment plourà.

4. Vent

El vent es crea per compensar dos llocs de diferents condicions atmosfèriques. L'atmosfera contínuament tendeix a un equilibri o a una regularitat, i aquest fenomen és el que s'encarrega de crear-lo.

Dues variables són les importants: la **velocitat**, que expressa si les ràfegues són fortes o fluixes, i la **direcció**. Segons sigui la seva procedència, el vent rep un nom. Els noms més corrents, a Catalunya segons la seva direcció, són:

El vent transporta calor i facilita intercanvis i vapor d'aigua. El **foehn** és un vent càlid i sec que baixa dels cims de les muntanyes, on ha perdut la seva humitat, i s'escalfa en baixar al fons de les valls. És un procés complicat, perquè depèn de l'orografia.

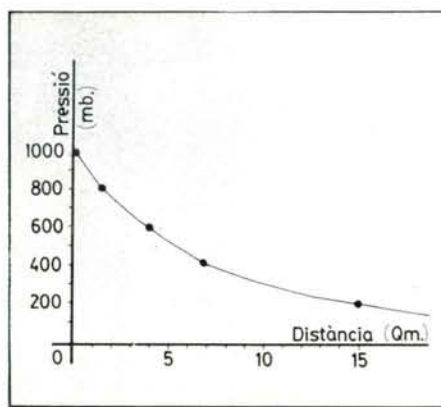
5. Pressió atmosfèrica

És el pes de la capa d'aire sobre una determinada superfície.

La pressió normal sobre el nivell del mar és de 1.013,6 mil·libars.

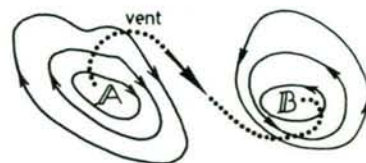
La pressió atmosfèrica disminueix exponencialment amb l'alçada.

Aquest fet queda expressat en el gràfic següent:

Si, a una determinada altitud, reduïm la pressió d'un punt al valor que rebria aquest si estigués al nivell del mar (0 metres), podem aconseguir una distribució de punts, amb un valor de pressió per cada un, en un espai. Unirem els punts que tinguin la mateixa pressió amb una línia, que es denomina **isobara**. Tots els llocs que tenen un valor superior a la dada normal, formaran part d'una **alta** (A), i tots els que tenen un valor inferior a la dada normal, formaran part d'una **baixa** (B).

Distribució horitzontal de la pressió atmosfèrica.

Distribució vertical de la pressió atmosfèrica.

B/. CONDICIONS ATMOSFÈRIQUES

1. Insolació

És el nombre d'**hores de sol** que rep la zona. Aquesta, mesura l'**energia rebuda del Sol**. Convé destacar que els dies no tenen la mateixa insolació, ja que les hores de clarejar i del vespre són sempre diferents; a més, hem de tenir en compte que, sovint, els núvols tapen el sol i no en permeten gaire radiació.

2. Temperatura

És una mesura del calor sensible de l'aire, que intenta reflectir quin és el calor ambiental. El °C és la unitat emprada normalment per a definir la temperatura.

3. Humitat

És la quantitat d'aigua present a

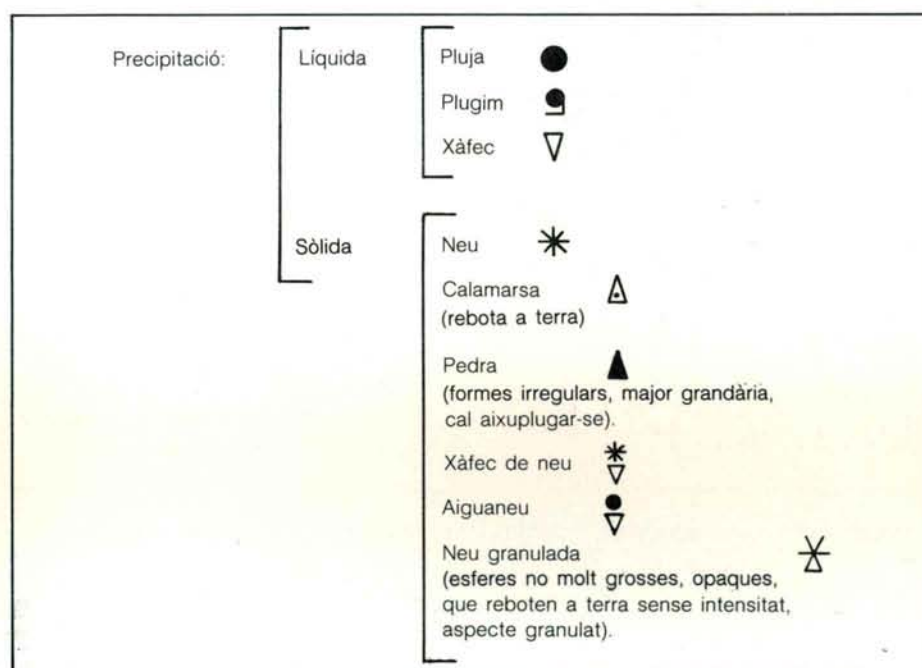
El vent, com indicarem abans, tendeix a omplir el lloc buit que es produeix en les ascensions d'aire produïdes a les baixes. La rotació de la Terra fa que el vent tingui una direcció sinuosa. Per norma general, podem interpretar les direccions de les línies isobares com les direccions del vent. I si aquestes són molt juntes, el vent serà fort; i si són molt separades, el vent serà fluix.

6. Precipitació

És la caiguda d'aigua en estat líquid o sòlid que arriba a terra.

Es mesura en mil·límetres, i la unitat de mesura equival a un litre per cada metre quadrat.

Desert marroquí. (Foto: Miquel J. Pavón)

PERILLS A MUNTANYA, DEGUTS A LA CLIMATOLOGIA

Sol: Provoca cremadures, tant a la pell com als ulls. Com a efectes secundaris, causa cansament.

Nit: La nit no és un perill per ella sola, però el cansament acumulat, el fred i la situació on ens trobem, podem ocasionar accidents.

Vent: El *foehn*, com que és càlid, estova la neu. Això fa que augmenti la probabilitat de caiguda d'allaus i que els ponts de neu siguin més fràgils.

Boira: Hi ha boira fins i tot amb bon temps. En una glacera, és més perillosa que a la roca, en mancar-hi tots els punts de referència.

Pluja: Converteix la neu i la roca en superfícies molt lliscants.

Llamp: És el més perillós de tots. Cal prendre una sèrie de precaucions.

- No restar als cims ni a les arestes exposades.
- No ser en una gran plana (prat, glacera o vall molt amples).
- Apartar-se de tots els sortints.
- Si el muntanyenc és en un lloc exposat, i disposa de poc temps abans que la tempestat es produeixi, ha de baixar de la muntanya el més ràpidament possible i posar la màxima distància entre ell i les punxes.
- El centre d'una aresta és millor que els extrems.
- Un pendent inferior de tartera, amb un petit bloc aïllat és un bon refugi, sempre que no sigui un sortint d'una superfície llisa.
- Evitar els arbres aïllats.
- Cercar llocs protegits dels corriments de terres.
- Un replà, un pendent o, fins i tot, una lleugera eminència, dominats per un punt aixecat pròxim, són considerats

segurs.

- El lloc on el muntanyenc s'agrupi s'ha de trobar, almenys, a un metre (i si és possible més) de qualsevol roca vertical; el sortint que formi aquesta ha de tenir de 5-10 vegades l'alçada del muntanyenc ajupit, i la distància d'aquest al peu del sortint no ha de ser superior a l'alçada del home.
- A les proximitats d'una punxa rocallosa, la distància mínima de seguretat és de 15 metres cap avall; i si pot ser, més.
- Cercar un lloc sec, sense líquen o una tartera.
- Evitar la proximitat de fissures ascendents terroses o humides, i les grutes, excepte si aquestes permeten restar a més d'un metre de les parets i tenir el sostre a tres metres del cap. La gruta pot ésser la desembocadura d'una fissura que ve de dalt amb aigua, la qual cosa la fa més perillosa.
- Cal evitar d'asseure's en un forat, les vores del qual no es trobin a més de 1.5 metres.
- La posició ajupida, o asseguda, amb els genolls aixecats i els peus junts sembla ser la millor. Cal evitar tocar la paret amb les mans, l'espatlla o el cap.
- Aïllar-se del terra amb qualsevol material a mà. La corda, l'abric, el sac de dormir, el calçat de goma, la motxilla van prou bé. Secs, millor que molls. Cobrir-se amb l'impermeable.
- Revisar que les descàrregues no ens deixin anar el rappel.
(L'autor és en desacord amb la creença que cal desfer-se de piolet, pitons i altres objectes metàl·lics. La seva presència contribueix poc o no gens al perill elèctric. El cos de l'escalador té més probabilitats d'actuar de parallamps que no pas un piolet).
- No poseu el piolet més amunt del cap.
- Poseu una protecció als pals

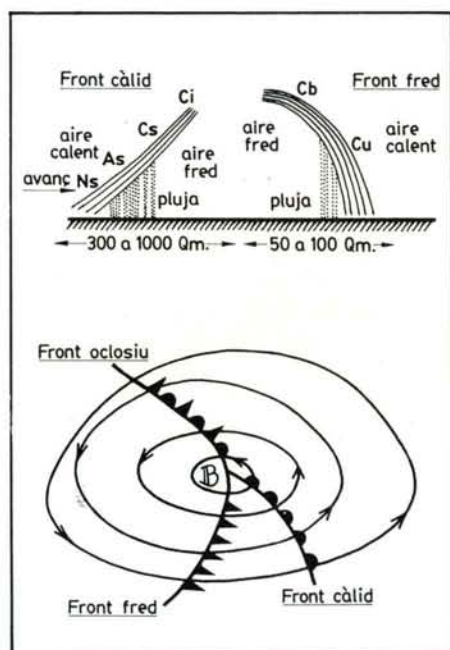
metàl·lics de les tendes. Una patata punxada, per exemple, ja va prou bé.

METEOROLOGIA

No és fàcil saber el temps que fa en un lloc que és a molta distància d'on ens trobem. Ara tractarem d'explicar els elements més importants que cal tenir en compte, per tal de preveure amb exactitud el temps que farà.

1. Conceptes previs

Un **front** és una frontera que separa masses d'aire de propietats diferents. Hi ha forts canvis de temperatura i d'humitat. Estan inclinats a mesura que pugem amb l'alçada; aquesta és cap a la massa d'aire fred, en ser aquest més pesant. Tenim dos tipus de fronts actius, el fred i el càlid. El front oclosiu és format per la trobada d'un front fred amb un de càlid.

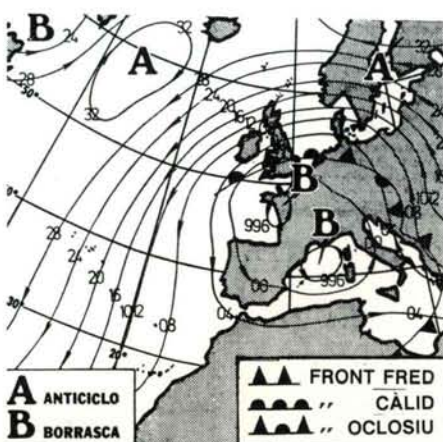
A gran alçada hi ha un corrent d'aire molt fort anomenat «**jet stream**». Aquest vent bufa de ponent i, de vegades, presenta ondulacions. La seva activitat pot influir de manera important en el temps de superfície, en determinades ocasions.

La **gota freda** és una baixa pressió en alçada, i que no és recognoscible en els mapes de superfície. És, almenys, una circulació ciclònica més pronunciada en altura que a la superfície. La forma una massa d'aire molt fred. Per originar-se el «**jet stream**», efectua una extrangulació i separa una massa d'aire de la resta. Unes precipitacions molt importants són les que provoquen aquest fet.

Gènere de núvol

Meteors que donen lloc:

CIRRUS (Ci)	No res
CIRROSTRATUS (Cs)	⊕ Halos solars i llunars
CIRROCÚMULUS (Cc)	No res important
ALTOSTRATUS (As)	●/● Pluja dèbil
ALTOCÚMULUS (Ac)	Corona solar o llunar
NIMBO-ESTRATUS (Ns)	● Pluja contínua
ESTRATO-CÚMULUS (Sc)	●/● Pluja dèbil rarament
ESTRATUS (St)	■ Pluigim
CÚMULUS (Cu)	▽ Xàfec
CÚMULO-NIMBUS (Cb)	⚡▽ Xàfec, tormentes

2. Anàlisi del mapa del temps. Pronòstics

Generalment, la informació donada pels mitjans d'informació són els mapes de superfície i, per afinar bé el pronòstic, cal conèixer també el mapa d'altura. A la sinopsi expressarem la simbologia d'altura i, sota, la de superfície.

Però, i els animals? Aquests no han sortit enlloc! Sí; les bèsties tenen un comportament diferent segons el grau d'humitat de l'ambient...

TIPUS	SINOPSI	TIPUS DE TEMPS	CARACTERÍSTIQUES
Situació de l'O	⇒ / A	●	fronts
Situació del NO/N	⇒ / ↓	▽ T ↓	
Situació del NE	⇒ /	* T ↓	onada de fred
Situació de l'E	⇐	≡ ● T ↓ (boira)	
Situació de l'E amb gota freda	B	▽ T ↗ T ↓	inundacions
Situació del SO	⇐	● T ↑	
BAIXA freda	B _B	▽ ● T ↓	inestabilitat
ANTICICLÓ càlid	A _A	∞ T ↑ (calimes)	estabilitat contaminació
BAIXA tèrmica	A _B	∞ T ↑ T ↗ (muntanya)	estiu
ANTICICLÓ tèrmic	B _A	≡ T ↓	hibern
PANTÀ BAROMÈTRIC	A	∞ T ↓	estiu

T: temperatura.

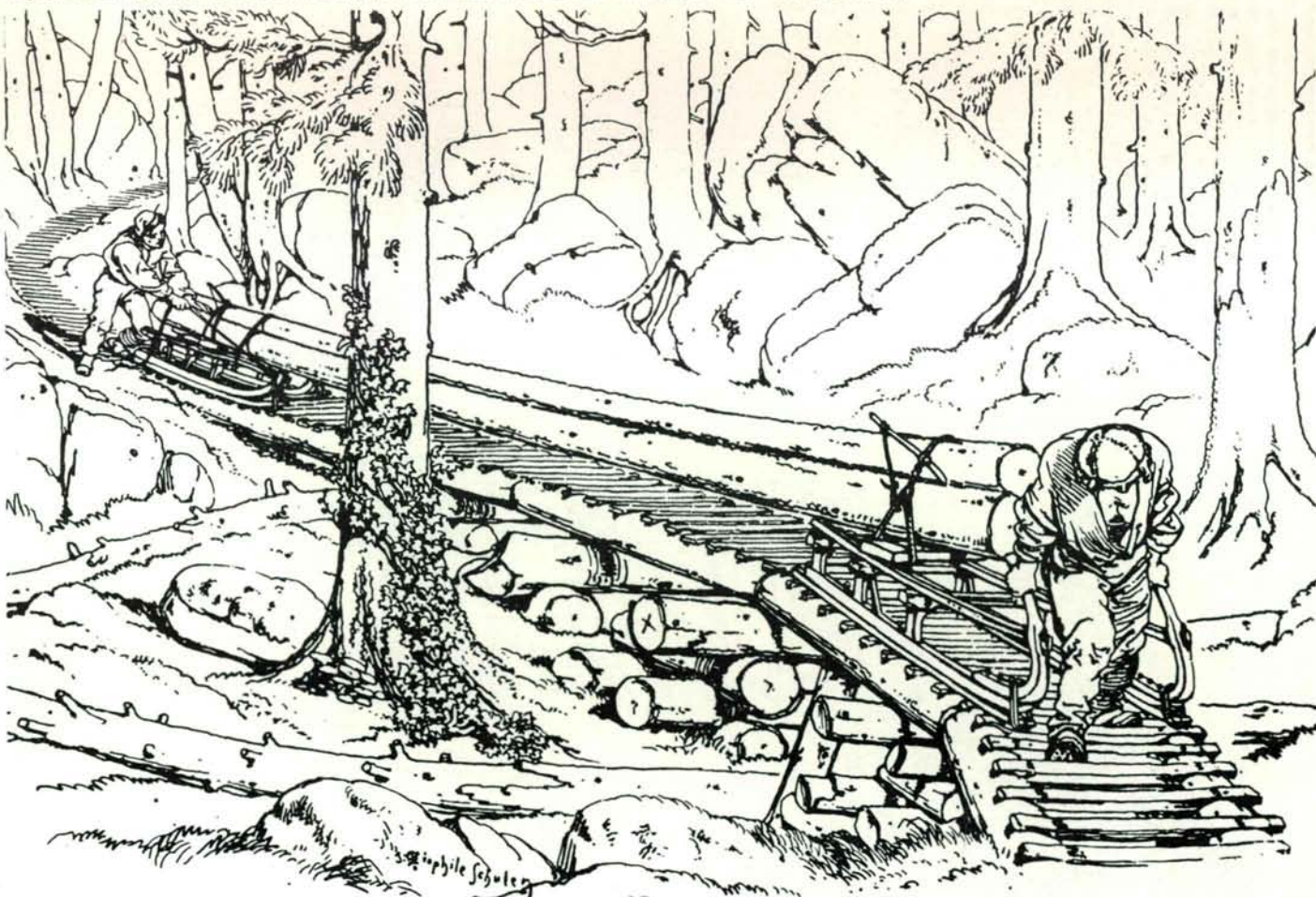
EL "SCHLITTAGE" UN ANTIC SISTEMA DE TRANSPORT DE LA FUSTA ALS VOSGES

Joan M.ª Gallardo

El massís dels Vosges es troba situat al N de França, dins l'Alsàcia, quasi llindant amb l'Alemanya per l'E, al llarg de la vall del Rin, i amb la Lorena per l'O. Amb una forma allargada en direcció N-S, els seus arrodonits cims no sobrepassen els 1.425 m (Grand Ballon). Es troba gairebé cobert per espessos boscos, de coníferes principalment (dels 400 m en amunt) de recte i llarg tronc, i, amb molta menor proporció, de faig, roure i castanyer.

Al fons de les nombroses valls d'aquestes muntanyes s'hi establiren, des dels temps prehistòrics, petits hàbitats on vivien de l'abundant caça i pesca que els boscos oferien. I, així, anaren creixent i desenvolupant-se amb el temps els petits i pintorescos pobles que avui hi coneixem, els quals viuen del producte que, amb gran abundància, se'ls ofereix arreu: la fusta.

Un conjunt articulat en ple descens. S'hi pot veure clarament la posició en què acostumava treballar el conductor de "la chèvre". S'hi pot observar com el camí ha hagut de ser aixecat per tal de travessar una petita depressió existent en el terreny. (Dibuix de Teophile Schuler.)

L'activitat a qu  dona lloc aquest material, així com també la dels seus derivats, envoltava en temps passats en forma total la vida del muntanyenc alsacià, ja que, començant per les cases, el bastiment i el sòl de les quals eren de fusta, seguint per la llenya necessària per a la calefacció i acabant pels objectes manufacturats que utilitzava (esclops, carros, objectes tornejats i de decoració, botes, etc), tot era d'aquest abundant i barat material. Així mateix, la fabricació de carbó vegetal, mitjançant carboneres, tenia la fusta com a matèria primera.

Sembla ser que quan, a l'Alta Edat Mitjana, aquella regió experiment  un augment de població, calgué posar en explotació les zones més altes dels boscos.

El llavors va ser quan es presentaria un problema, que fins aquell moment no existia; consistí en el fet que els punts d'atterrament dels arbres i els llocs de destí de la fusta s'anaren trobant cada cop més llunyans. La dificultat seria, doncs, aconseguir un mitjà de transport, alhora senzill i econòmic, que fos cap  de baixar la fusta tallada des del peu de les zones de bosc en explotació (punt localitzat generalment a mitja alçada) fins al fons de les valls, on era ja fàcil el transport fins als llocs de consum.

La solució d'aquest problema la trobaren, els llenyataires de la regió, en l'ús dels trineus tan utilitzats en els països freds d'arreu del món per a circular per sobre la neu i del glaç. Com que, en aquest cas, no es podia pensar a fer-ho directament sobre terra, a algú se li va ocórrer la idea de fer-ho per una espècie de via de fusta en brut, construïda especialment per a aquesta utilització.

La fusta que calia transportar per aquest mitjà es classificava en diverses categories: fusta esberlada per a calefacció, tallada a llargades de 1 m; troncs fins a 4 m; i troncs de llargades superiors als 4 m. També calia carregar les branques, la llenya menuda i la brossa procedent de l'atterrament, tot tallat a 1 m de llarg, aix  com també l'escorça dels arbres abatuts. En alguns casos, també transportaven, per aquest mitjà, pedra per a la construcció.

Cadascun d'aquests materials necessitava una tècnica de transport diferent.

El sistema muntat, tal com ha arribat als nostres dies i, segurament, de la manera com va funcionar durant les darreres centúries, es desenvolupava en tres etapes:

1. Transport des del punt d'atterrament dels arbres fins al peu de la zona

d'explotació, lloc on començaven els camins de «Schlittage» (de «Schlitte», trineu, en alsacià). Tenia lloc deixant lliscar els troncs per la vessant, o bé amb l'ajuda de cavalleries.

En aquest punt tenia lloc la tria de la fusta, el seu tallat a les mides estàndard i l'emmagatzemament a l'espera de la segona etapa.

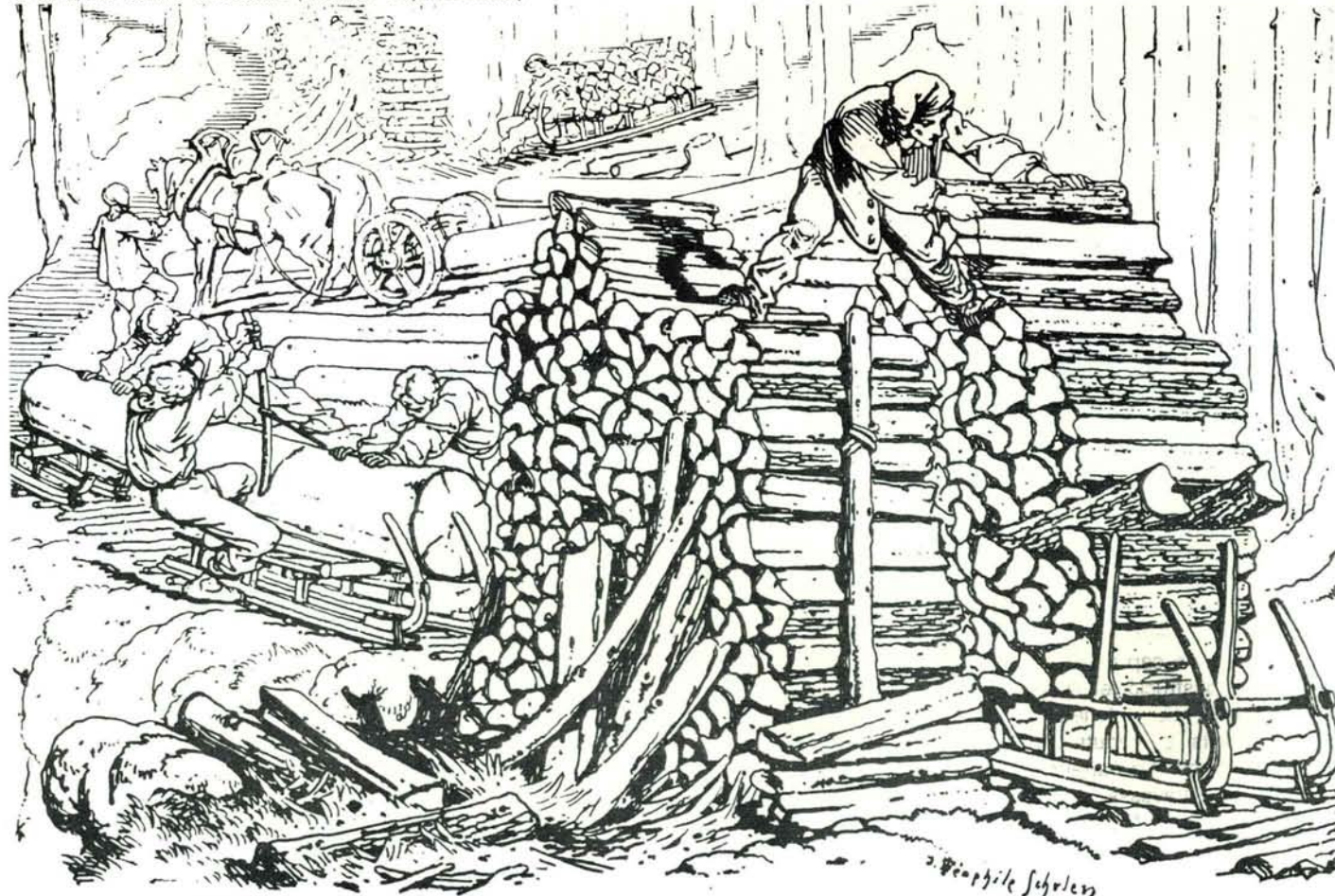
2. Transport de la fusta mitjançant «Schlittes», des d'aquests punts fins al fons de la vall, ja fos al costat de les serradores, o bé a l'inici d'altres camins de transport convencionals.

Aquest  s el punt més interessant de tot el conjunt del sistema, en el qual ens aturarem especialment en l'exposició.

3. Transport convencional, mitjançant carros, fins al punt de destí, ja fos la serradora, ja fos el poblat.

En aquesta tercera etapa, se n'hi podria afegir una quarta, que podria comprendre el transport per via aqu tica dels taulons serrats. Com que els cursos d'aigua en aquelles muntanyes són normalment de poc cabal, es muntaven unes rescloses a la sortida de les serradores. All  s'acoblaben els taulons, en forma de raigs, que corrien riu avall sobre l'onada d'aigua produïda en obrir les comportes.

Carrega de les "schlittes" al peu de l'explotació. La situada en primer terme, de tipus normal, és carregada amb troncs esberlats destinats a calefacció. Al seu darrera, carreguen un gros tronc sobre un sistema articul t, compost per "bous" i "chèvre". Al fons, el camí puja vers punts d'explotació m s enlairats. Es veu, sobre un ramal, una "schlitte" en descens. (Dibuix de Te ophile Schuler.)

El tallat dels arbres tenia lloc mitjançant destrals i serres; aquestes, manejades per dos homes. L'operació començava amb el tallat de les branques, perquè en la caiguda no es malmetessin els arbres propers. Aquesta feina era encomanada als vailets aprenents, els quals, amb els seus de 12 a 15 anys, no tenien dificultat a pujar per aquells rectes troncs i, amb una destral, anar tallant les branques amb una mà, mentre s'aguantaven amb l'altra. Després, el tronc desbrancat es feia caure en la direcció volguda, tot introduint tascons de fusta en el lloc oportú de la ranura oberta per la serra.

Seguidament, els troncs caiguts eren deixats lliscar vessant avall o bé eren arrossegats, per cavalleries, fins arribar als llocs al peu de l'explotació on eren tallats a les mides normalitzades, o bé eren esberlats els destinats a llenya. Allí es on començaven els camins de baixada dels *Schlittes*.

Aquests s'encarregaven de baixar per separat la totalitat dels productes obtinguts dels arbres tallats, de manera que la superfície del bosc quedava sempre neta i polida després de la tala.

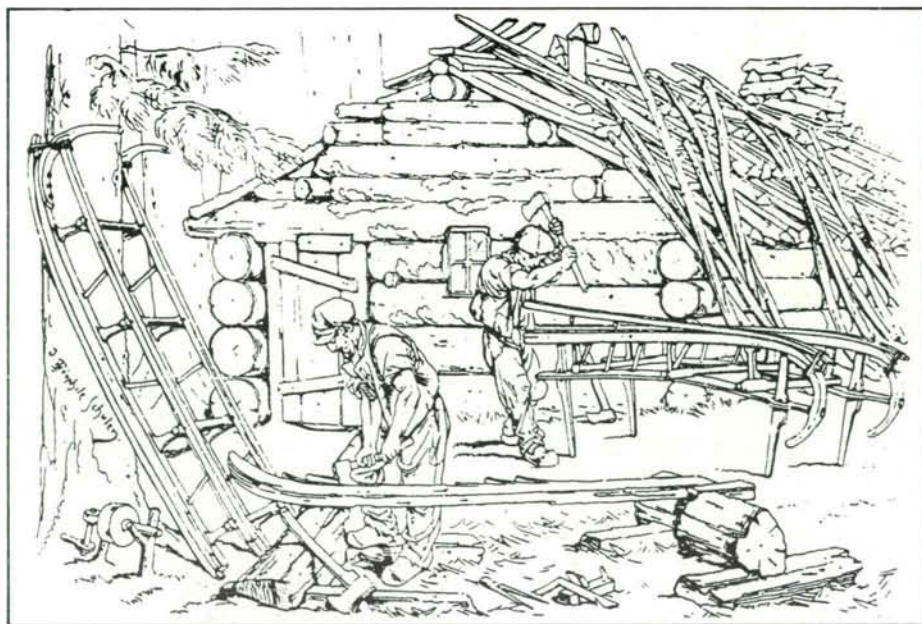
Els camins de *Schlittage* o *Schlittweg* formaven tupidex xarxes dins d'aquelles boscos. Començant al peu de les zones d'explotació, acabaven al fons de les valls, tot cobrint la distància i la diferència d'alçada entre els dos punts. Al llarg del recorregut, anaven rebent per banda i banda altres camins provinents d'altres zones d'explotació, de tal manera que les xarxes semblaven, per la seva disposició, gegantesques espines de peix. La llargada era variable, naturalment, però es pot estimar compresa entre els 3 i 7 quilòmetres. La capçalera anava variant, conforme canviaven les zones d'explotació.

El camí anava recorrent les vessants de la muntanya en una forma bastant sinuosa, ja que li calia adaptar-se als seus perfils. El pendent no podia ser menor del 4 %, ja que, en el cas contrari, la fusta no podria baixar pel seu propi pes. Tampoc no era convenient que fos major del 10 %, perquè hi hauria el perill que el conductor o *Schlittleur* no pogués dominar el pes que portava al darrere, el qual calia mantenir sempre sota control.

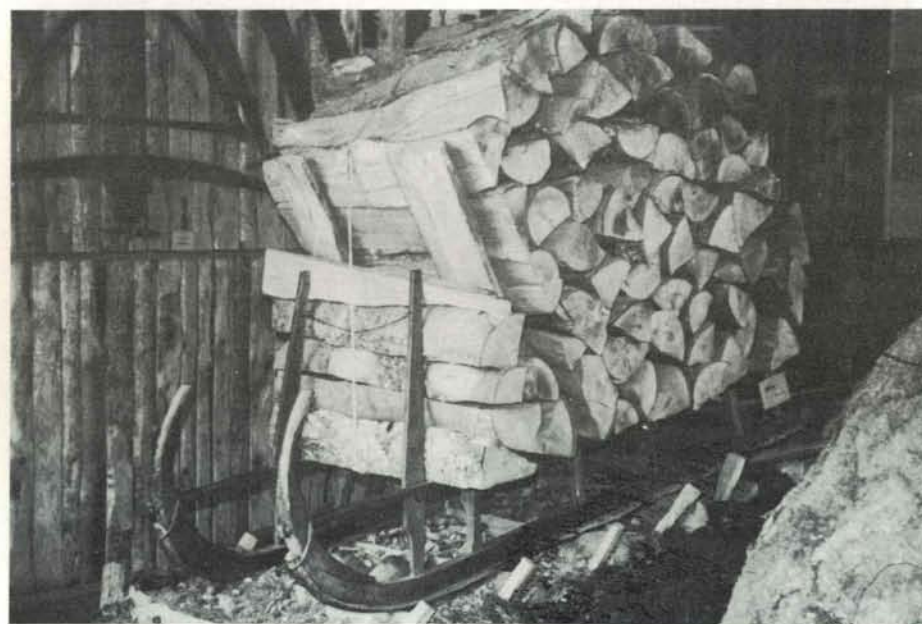
Quan era necessari, es practicaven al terra del bosc petites trinxeres per on pogués passar el camí. Al contrari, a les depressions del terreny que es trobaven no s'hi construïa cap mena de terraplè (perquè la construcció resultava més aviat costosa), sinó que preferien muntar-hi passos elevats, sostinguts per columnes i piles de troncs. Als barrancs que el camí havia de travessar, s'hi construïen vertaders ponts de fusta.

Pels dibuixos que acompanyen aquestes ratlles, del dibuixant alsacià

Rústec taller de construcció de "schlittes". (Dibuix de Teóphile Schuler.)

Reconstrucció al Musée de la Schlitte, de Muhlbach, d'un tros de camí de "schlittage". Sobre d'ell, una "Schlitt" de 2,5 m càrrega amb llenya esberlada. (Foto: J. M.ª Gallardo.)

Una "chèvre" que només transporta un sol tronc gruixut. S'hi veuen clavats dos ganxos que servien per a substituir els dos inexistent mans de conducció Musée de la Schlitte (Foto: J. M.ª Gallardo.)

Teóphile Schuler i presos del natural a finals del segle passat, es poden veure algunes d'aquestes construccions.

L'esplanació dels camins era un treball que havia d'estar molt ben fet, ja que, a més de mantenir el pendent com més constant millor, havia de conservar en tot moment l'horitzontalitat transversal, perquè mai pogués arribar a tombar-se o a bolcar cap d'aquells *Schlittes* pesadament carregats, que havien de passar-hi per sobre. Es parla de dos germans de la localitat de Maussey, especialistes en la construcció de camins, que feien a peu el darrer recorregut d'inspecció del camí acabat d'esplanar.

A sobre d'aquesta esplanació s'hi muntava la via o «*Rafton*». Encara que podia assolir diferents formes, la via sempre estava formada bàsicament per travesses de fusta, on el *Schlitteur* havia d'anar posant els peus durant la baixada, per tal de frenar el *Schlitte* i controlar-ne sempre la velocitat.

Aquestes travesses, fetes de troncs esberlats i més o menys treballats, eren normalment de pi o d'una fusta similar, perquè aquesta era la fusta més abundant. Però en els trams de dèbil pendent, es podia substituir per la de faig, de menor resistència. En els trams humits, el roure resultava insubstituïble.

Quan el camí travessava un terreny de prou consistència, solien fixar les travesses directament al sòl, mitjançant estakes que les travessaven, deixant-ne generalment sobressortir el cap uns 10 cm per a formar la guia de protecció lateral. En canvi, quan el terreny resultava massa tou per a resistir els continuats cops de frenatge que els *Schlitteurs* anaven clavant sobre les travesses, o pel contrari, resultava massa dur (com és el cas de la roca), les travesses es muntaven sobre troncs disposats, en forma longitudinal, a cada costat. Aquest era també el muntatge que s'utilitzava en els ponts i altres passos elevats.

L'amplada útil de la via en els trams rectes era d'un metre entre caps d'estaca. A les corbes, però, calia augmentar-hi la mida, a l'objecte que els *Schlittes* més llargs poguessin prendre-les sense dificultat.

No cal dir que, a l'igual que l'esplanació sobre la qual anava muntada, la via havia de ser feta amb gran cura, ja que havia de ser capaç d'aguantar, el major temps possible, no solament el pes dels *Schlittes* carregats, sinó també tots els esforços transversals i de frenat que originava la seva conducció. Es calcula que, durant els 10 primers anys, un *Rafton* ben fet a penes originava cap altra manutenció que les reparacions originades pels efectes de les gelades i de les aigües de la pluja i del desgel. Després de cent anys de

funcionament, tota l'estructura s'havia de refer íntegrament.

Els *Schlittes* o trineus no eren res més que lleugeres estructures de fusta, un xic més estretes d'un metre, construïts com l'experiència d'anys aconsellava, i disposats a rebre al damunt la càrrega que els hi volguessin posar.

La fusta emprada era de castanyer, ja que tenia les necessàries qualitats de lleugeresa, resistència i flexibilitat perquè l'estructura resultant pogués ser eficaçment utilitzada durant llarg temps. A la zona de lliscament dels patins, no obstant, s'hi col·locava un llistó de faig, fusta més tova, perquè fos ella la que es desgastés per efecte del refrec contra les travesses. La seva porositat, a més, la feia apta per a retenir el seu o els diferents greixos animals que s'utilitzaven com a lubricant per a facilitar el lliscament durant la baixada. Aquests patins es muntaven de manera que en tot moment poguessin ser fàcilment recanviats.

Per tal d'adaptar-se als diferents tipus de càrrega que calia transportar, es construïen *Schlittes* de tres models diferents:

Model normal.— *Schlitte* de 2,5 m de llargada i pes de 20 a 25 Kg, apte per al transport de fusta trossegada al llarg, per a utilitzar-la com a llenya. Aquesta es col·locava transversalment, apilada en l'especial forma que es pot veure en els dibuixos. L'alçada a què arribava era variable: depenia de l'estat en què la fusta es trobava (verda o seca, eixuta o mullada).

El pes màxim que podien transportar era variable: depenia directament del pendent que presentava cadascun dels camins en particular, així com de llur grau de dificultat. Es pot dir, no obstant, que gairebé mai no s'arribaven a sobrepassar les 3 tones de pes, equivalents a 3-4 *esteris*⁽¹⁾ de volum. No cal dir que, quan es transportaven materials de poc pes, com podia ser l'escorça o els buscalls, mantenint el mateix pes, el volum augmentava, i la càrrega arribava a alçades de vegades impresionant.

Model llarg.— Presentant el mateix aspecte que el model normal, la seva llargada total arribava als 4 m, mentre que el pes oscil·lava entre els 30 i els 40 kg. S'utilitzava per al transport de 3 troncs com a màxim, de llargades no superiors als 4 m.

Model curt.— Aquests petits trineus de 1,10 a 1,30 m de llarg i d'uns 15 a 20 Kg de pes, s'utilitzaven a parelles per al transport de troncs de longituds superiors als 4 m.

D'ells n'hi havia dos tipus: el *bouc* i la *chèvre*, destinats a ser col·locats

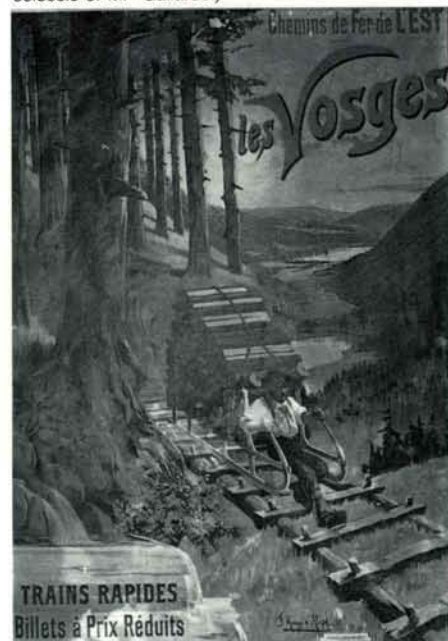
respectivament a la part del davant i del darrera dels troncs, per a formar, així, amb ells, un conjunt articulat. Les estructures d'ambdós eren idèntiques: l'única diferència consistia en la supressió, a la *chèvre*, dels dos braços fixos que caracteritzaven el lloc de conducció.

La baixada d'aquest artefacte necessitava dos homes: un per a cadascun dels *Schlittes*. El qui portava el *bouc* era, en realitat, el vertader conductor, ja que controlava el descens com si es tractés d'un únic trineu. El *Schlitteur* del darrera feia la baixada al costat de la seva *chèvre*, i la guiava mitjançant cordes, o bé la frenava, segons les indicacions de l'home del davant, i situant-se, en aquest cas, al carrer de l'estri.

El *bouc*, de forma individual, s'utilitzava també per al transport de càrregues de gran pes: per exemple, de pedres grosses.

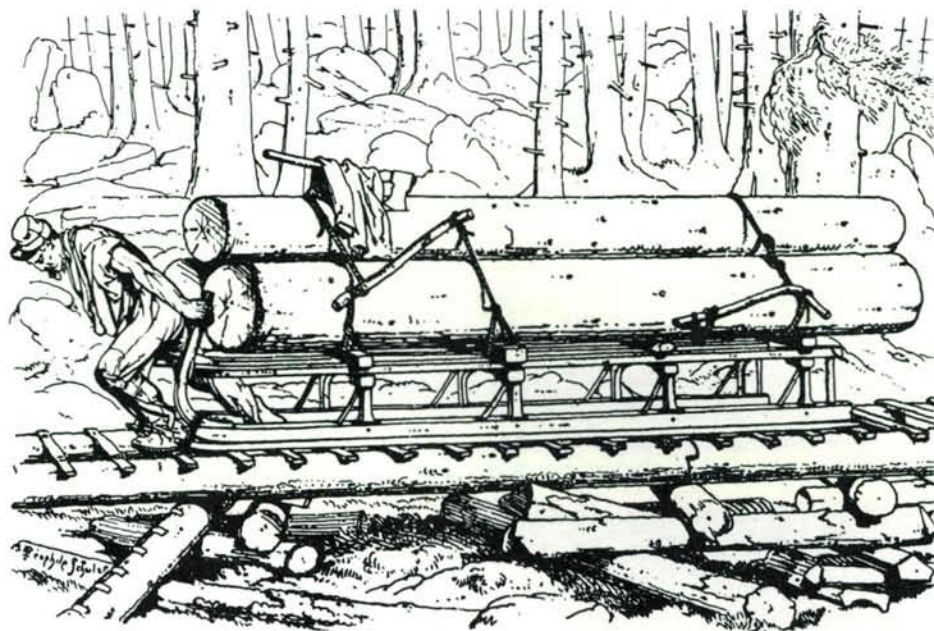
Cada conductor portava a terme la càrrega del seu *Schlitte* en els punts d'inici del camins, perquè ningú millor que ell podia saber la càrrega màxima que hi podia apilar, segons el tipus de fusta i el seu estat, i segons les dificultats del camí a recórrer. Cadascú era responsable d'ell mateix. Pel que fa referència a la tècnica de la conducció, es partia de la base que tots els *Schlittes* es movien de la mateixa manera: deixant-los lliscar camí avall pel seu propi pes. El frenatge necessari per a mantenir la velocitat el feia el conductor, mitjançant les cames. Aquestes, situades en posició gairebé horitzontal, anaven frenant la marxa en

Als voltants de 1897, les diferents Companyies que formaven el conjunt dels Ferrocarrils Francesos iniciaren l'edició d'uns cartells destinats a fomentar el turisme interior. En el corresponent a l'Alsàcia, el pintor Hugo d'Alesi no va trobar millor forma de despertar l'interès dels futurs viatgers, que representant un "Schlitte" en ple descens. (Cartell colecció J. M.ª Gallardo.)

(1) Unitat de volum, utilitzada en la cubicació de fustam. Equival, a França, al volum de fusta continguda en 1 m³, inclosos els espais buits.

Un "Schlitte" llarg circula per un dels rars trams plans que, de vegades, presentava el camí. S'hi pot veure el senzill sistema de tensat del lligams. (Dibuix de Teóphile Schuler.)

colpejar rítmicament els talons sobre les travesses, talment com si hi anés caminant pel damunt, i utilitzant el clàssic «joc de ronyons» per a transmetre al trineu, a través de l'esquena, el gir necessari a les corbes. Aquest era el punt bàsic de la conducció.

Per tant, i per no destorbar el lliure moviment del cos en tots sentits, el conductor no anava assegut: el seu únic punt de contacte amb el *Schlitte* que menava es trobava a l'esquena, que sempre quedava fortament pressionada contra la càrrega, per efecte del

continuat frenatge.

Resulta interessant de comprovar com, en aquest sistema de transport, s'aprofitava al màxim la potencialitat del cos humà: el conductor treballava en la posició en què major rendiment dona l'esforç muscular, junt amb el mínim de cansament.

No obstant, la conducció d'un *Schlitte* carregat no deixava de tenir el seu perill, ja que posseïa una gran inèrcia, i solament el podia controlar el conductor: el vehicle no portava frens de cap classe.

Per aquesta raó, no era mai prudent

d'arribar a velocitats de baixada en què les cames no poguessin seguir el ritme ferm i segur que donava el continuat encaix dels peus a les travesses, sense saltar-se'n ni una. En el cas de produir-se un augment perillós de la velocitat, degut a qualsevol causa, i que el conductor es veiés incapaç de dominar-la, l'única solució que li restava era la de saltar-ne, abans que l'embalum incontrolat que portava al darrera li caigués al damunt.

També era perillós d'aturar-se en plena baixada, ja que els *Schlittes* circulaven bastant propers els uns dels altres, gairebé formant combois, i sempre hi havia el perill que el del darrera baixés massa embalat per a poder frenar a temps, i que embestís el del davant.

Als pocs indrets del camí on, per exigències del terreny, el pendent es reduïa per sota del 4 % i, per tant, el *Schlitte* no hi podia lliscar tot sol, el conductor no tenia cap altra alternativa que la d'arrossegar-lo, estirant-lo pels dos braços drets que portava al davant, mentre anava caminant per sobre les travesses.

Arribat al final del camí, el mateix conductor era el responsable de la descàrrega de la fusta transportada, i l'apilava amb la que es trobava a l'espera del seu ingrés a la serradora, o bé del darrer transport fins al lloc de destí, aquesta vegada per mitjans convencionals.

Les serradores estaven situades al fons de les valls, on podien aprofitar l'aigua dels torrents per a fer girar les rodes hidràuliques que movien les serres, de moviment alternatiu durant molts segles. Va ser solament quan, a la segona meitat del darrer segle, s'introduí el vapor, que les serradores s'independitzaren de la servitud de l'aigua. També llavors s'hi començà a utilitzar la serra circular i la de cinta.

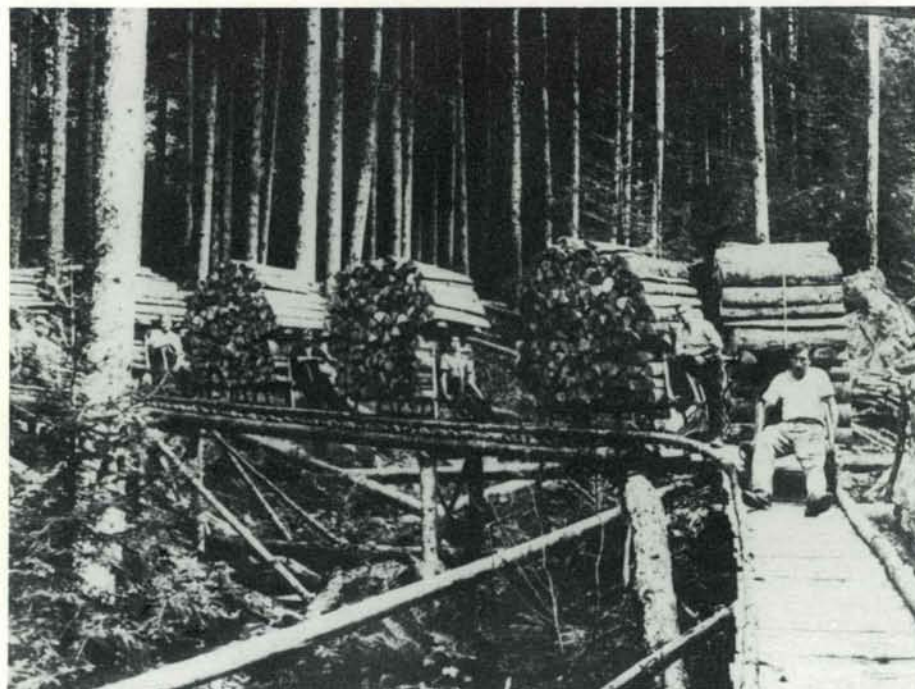
La fusta esberlada i destinada a llenya no passava, naturalment, per la serradora, sinó que, mitjançant carros, era transportada directament als llocs de consum, per a ús domèstic o industrial.

Aquesta abundància de combustible feu que, des de temps antics, s'instal·lessin en aquelles valls diferents indústries (avui gairebé desaparegudes) que necessitaven l'energia tèrmica per al funcionament: com ferreries i fàbriques de vidre. El consum de llenya d'aquestes darreres era bastant elevat.

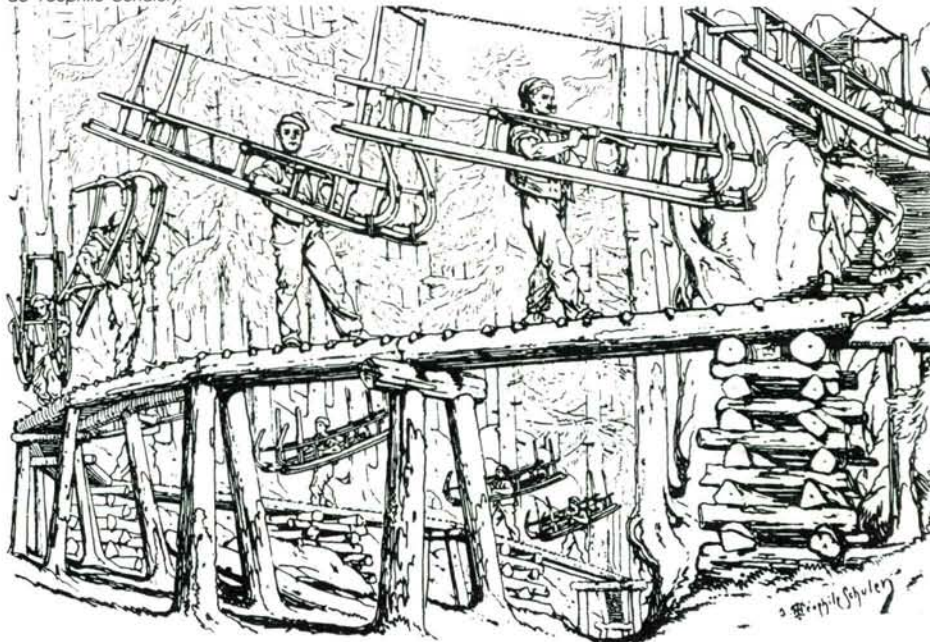
Per aquest motiu, en unes dotzenes d'anys haurien acabat amb tots els boscos de la regió, si no hagués estat per la norma, obligatòria des de temps antics, d'haver de repoblar amb novells plançons les zones explotades, norma que sempre s'ha atès i que hi és vigent en els nostres dies.

Tornant al *Schlitte*, un cop quedava lliure de la càrrega havia d'iniciar de nou

Antiga fotografia, on es pot veure un comboi de 6 "Schlittes" aturat sobre un pont. Es veuen clarament els llargs puntals que s'hi havien de posar per tal que pogués suportar els esforços provocats pel frenatge. (Foto: Musée de la Schlitte.)

Remuntatge dels "Schlittes", seguint el mateix camí de baixada. Es pot veure com el recorregut de la via va ser allargat expressament, en aquest cas, per tal de mantenir el pendent el més constant possible. (Dibuix de Théophile Schuler)

el procés. Calia, per tant, retornar al punt d'inici del camí.

Aquest remuntatge el feia cadascun del *Schlittes* de forma individual: es carregava el vehicle a coll i refeia a peu el camí que anteriorment havia fet amb la càrrega. No hi havia dreceres: era més còmode, més segur i més descansat remuntar el camí de baixada, de pendent uniforme, el qual, generalment en aquells moments, es trobava lliure de vehicles en descens, ja que, per regla general, hi havia una certa simultaneïtat en els horaris de sortida i de remuntatge.

Fent números, es veu aviat que els viatges diaris que un home podia fer, en l'estructura del sistema descrit, havia de resultar bastant reduït. I, en efecte, segons la llargada del camí i les hores de llum segons l'època de l'any, no es podien fer més de 2 a 4 viatges diaris: arribaven a cobrir distàncies de fins a 30 Km per jornada.

La seva retribució s'avaluava d'acord amb el pes transportat, encara que la fusta era mesurada en *esteris*.

Cal fer remarcar que en totes les operacions a què era sotmesa la fusta, del principi a la fi, no hi intervenia cap tipus de màquina que ajudés a moure aquelles pesades càrregues. L'esforç dels llenyataires o dels *Schlittes*, ajudats de vegades per cavalleries, i utilitzant tan sols destrals, serres, tascons, palanques i cadenes, havia de resultar suficient per a fer tota la feina.

Hom comprendrà, doncs, que aquest ofici necessités homes d'una gran fortalesa física. O bé que, en practicar-lo, el cos s'enfortís fins al punt necessari. Sigui com sigui, començaven a treballar en el bosc joves al voltant dels 12 anys. Als 17 o 18 anys ja podien

prendre un *Schlitten*. I als 40/50 anys havien de renunciar ja a aquesta activitat, per disminució de les facultats físiques.

Els accidents produïts pel transport amb *Schlittes* no eren gaire freqüents, en contra del que es pot pensar; però, quan se'n produïen, aleshores les conseqüències solien resultar greus: des de la fractura o pèrdua d'un membre, a lesions a l'espina o bé de tipus cardíac, fins arribar a finals tràgics. Gairebé tots els accidents eren produïts per les causes que abans he exposat: pèrdua del control del vehicle per qualsevol motiu, o bé col·lisió amb el que venia al darrera.

Cada *Schlittes* era responsable que això no arribés: havia de mantenir sempre el *Schlitten* en perfectes condicions de treball i, li calia respectar les velocitats i les càrregues dictades per l'experiència. I, entre tots els qui utilitzaven el mateix camí, l'havien de conservar sempre en òptimes condicions.

Com a mesura de seguretat, les sabates o botes que calçaven estaven clavetejades, tant a la punta com al taló, per tal d'evitar les rrelliscades en qualsevulla posició en què treballessin.

El sistema que s'ha descrit va funcionar amb èxit fins fa molt pocs anys: va sobreviure les dues Guerres Mundials. Tan sols va desaparèixer quan la competència que hi representà l'aparició dels vehicles tot terreny esdevingué massa forta.

La mecanització rodada inicial resultà impotent per a treballar en aquelles muntanyes, a causa de la seva feblesa. A més, els camins forestals que necessitaven, calia fer-los a mà, i això resultava car i lent. El *Schlittage*, amb

els seus tradicionals i efectius camins de fusta, tingué assegurada la pervivència unes dotzenes d'anys més.

Va ser solament quan (perfeccionats ja els mitjans de transport, i amb la maquinària necessària, després de la Segona Guerra Mundial) es pogueren obrir els camins que feren accessibles als pesats camions les altes zones on tenien lloc les explotacions forestals, que, això representà la fi d'aquell sistema utilitzat amb èxit durant centúries. En aquells moments n'havia nascut un altre de millor.

A poc a poc, deixà de funcionar un camí rera l'altre, entre nostàlgies i records. Finalment, foren aixecats per tal d'aprofitar la fusta amb què havien estat muntats. I els *Schlittes* s'anaren corcant als coberts i les pallisses on havien anat a raure.

La majoria d'esplanacions s'aprofitaren com a camins forestals, aixamplant-les i equipant-les convenientment. Una d'elles, concretament la que servia a la vall de Barr, s'utilitzà gairebé íntegrament per al traçat d'un ferrocarril.

Segons la informació recollida a la regió, la xarxa va mantenir-se en funcionament fins els anys 1950. De llavors ençà, solament es veia passar de tant en tant algun *Schlittes* nostàlgic, rebel a abandonar el sistema heretat dels seus avantpassats. Un d'ells, Roger Stapfer, de Mittlach, ha assegurat haver «schlittat» fins l'any 1958.

Actualment encara hom continua «schlittant» però solament en forma individual i esporàdica. I, evidentment, no pas sobre el ja desaparegut *Raifon*, sinó directament sobre la terra o bé deixant-se lliscar per l'herba dels prats, per transportar fusta petita i buscalls, materials, aptes per alimentar al foc familiar.

Es pot dir que, en el moment en què ens trobem, de l'estructura creada segles enrera (i que arribà a cobrir pràcticament tota l'orografia dels Vosges) no en resta res. Com a màxim, de tant en tant, algun excursionista curiós, que s'allunya del camí fressat per a endinsar-se en el bosc, descobreix amb sorpresa una sinuosa trinxera que el bosc a penes ha tingut temps d'envair: és una trinxera que no surt de cap lloc i que no condueix a cap classe d'indret.

DOCUMENTACIÓ

- Museu del *Schlitten*, a Muhlbach-sur-Munster Haute Rhin.- França.
- *Nos Vosges à la Belle Époque*. Vol I.
- *Les bûcherons et les schlittes des Vosges*. Éditions Jean Pierre Gyss. Dibuixos a la ploma de Théophile Schuler, presos del natural.

BOLETS (3): *COPRINUS COMATUS*

Francesc Xavier Gregori.

Coprinus: (del grec **kôpros** = fems (pel seu hàbitat?), *comatus*: (del llatí **comatus** = pelut (per l'aspecte del capell))

Noms populars

cat. *bolet de tinta*; b. de femer.
cast. Barbuda, matacandil.
basc. Urbeltz (genèric).
fr. Coprin chevelu; escumelle.
it. Agarico chiomato.
alem. Schopf-Tintling.

Característiques generals

Bolet d'aspecte molt bonic, presenta la curiositat que les seves làmines blanques es liquen, en madurar les espores, i es converteixen en un suc dens i negre, que goteja i cau a terra. Aquest suc s'utilitzava antigament per a fer tinta: d'aquí li ve el nom popular.

De vegades, els prats poden estar-ne ben plens, com també els marges de les carreteres, de les quals, fins i tot arriben a remoure'n les pedres (característica molt sorprenent, si tenim en compte el seu aspecte tan delicat).

Barret

Inicialment tancat contra el peu, té de 6 a 12 cm d'alçada, i és cobert d'escames blanques, amb un disc groguenc-ocraci al capdamunt.

Làmines

Al començament molt serrades, lliures, blanques i després d'un to rosat, es van acolorint de lilós, de baix a dalt progressivament, i finalment arriben a ser negres i deliquescents.

Peu

De 10 a 20 cm, és engruixit cap a la base, i és buit, blanc, sedós i té un anell blanc.

Carn

Blanca, però agafa tonalitats rosades quan maduren les espores, i és delicada, amb flaire i gust agradables.

Hàbitat

A terrenys fèrtils de camps i jardins, i a les vores dels camins, a terrenys desherbats i, de vegades, també al bosc. Es presenten en grans grups, però també aïlladament. Surt per primavera i es pot trobar fins que arriba l'hivern.

Característiques organolèptiques

Comestible, de bona qualitat. Consumir-lo quan encara és jove, de seguida després de collir-lo, abans que les làmines prenguin el to rosat-lilós o negre. Segons uns autors, és el bolet comestible de millor qualitat després de l'*Amanita caesarea* (ou de reig).

Observacions

Cal no arrencar tot l'exemplar del sòl: se'n desprèn el barret amb un lleuger i delicat moviment de torsió, i la tija resta adherida a terra i no se'n malmet el miceli. És

recomanable no portar-los al cistell barrejats amb altres bolets de carn forta (el pebràs, per ex.), perquè s'esmicolen amb molta facilitat.

Gastronomia

Recomanem de no rentar-lo a raig d'aigua. És millor fregar-lo amb delicadesa amb un drapet humit, o suaument amb les mans, en fer l'última tria abans de coure'ls, ja que des de l'indret que s'han collit fins a casa se'n poden haver enfosquit alguns exemplars. Es poden preparar de forma molt senzilla: saltejats, a la paella, amb llard, uns polsims de sal i pebre, a foc baixet, fins que s'hagin begut la primera aigua que desprenen. També van bé cuinats amb carn. I s'hi poden fer truites. Bon profit!

Nota

Aquest treball ha estat fet a base de consultes a documentació especialitzada i a observacions personals de Francesc Xavier Gregori, qui és l'autor de la fotografia.

Fotografia feta a Vallgorguina, en un jardí, el novembre de 1985

BOLETS (4): *RUSSULA DELICA*

l'edat; després una flaire de peix o de fruita (pot dominar-ne una de les dues).

Hàbitat

Se'l troba sovint tant en boscos de planifolis com als de coníferes. L'estació de creixença és molt àmplia, de finals de juny a finals de desembre.

Característiques organolèptiques

Ben comestible, és immerescudament poc apreciat perquè, en els exemplars vells, la carn amarganteja. Aquest bolet és, si més no en alguns indrets, molt cercat i se'l considera com a bon comestible. Pot ser confós amb el pebràs lleter (*Lactarius piperatus*), molt més amargant, que té un làtex blanc molt picant, mentre que el pebràs no en té.

Gastronomia

Després de l'explicació anterior, algú podria creure que és millor no consumir aquest bolet... No en feu cas! Tasteu-ne uns quants, que siguin jovenets, fets a la graella..., i ja ho anireu escampant! Saltejadets a la paella amb una picadeta, o bé posats en conserva, també seran una menja ben agraçada. Bon profit!

NOTA

Aquest treball ha estat fet a base de consultes a documentació especialitzada i per observacions personals de Francesc X. Gregori.

Francesc Xavier Gregori

Russula: (del llat. **russula** = vermellós (moltes rússules tenen color vermell), *delica*: (del llat. **delicor** = sense suc (per l'absència de làtex que ofereixen altres bolets similars)

Noms populars

cat. Pebràs; pebrassa blanca; tarrandós.
cast. Rúsula blanca.
basc. Guibeldurin-zuri.
fr. Prévât.
it. Colombina bianca.
al. Erdschieber.

Característiques generals

És una *Russula* que s'assembla molt als *Lactarius* del grup del *piperatus*, tant per la grandària com per l'aspecte. Es distingeix per l'absència de làtex i pel sabor, no tan picant. És fàcil de reconèixer-la al seu hàbitat, on creix gregària, on trenca el terreny i, parcialment enterrat, es presenta amb el

barret cobert de restes vegetals i de la terra que ha remogut en créixer.

Barret

Arriba a uns 20 cm en estat adult, convex i, de jove, amb el marge enrotllat, el qual després s'aplana i el conjunt pren la forma d'embut en els individus més desenvolupats. Té un color blanc però brut i, sovint, amb taques grogues.

Làmines

Són blanquinoses o d'un color de crema clar, lleugerament espaïades i amples; i amb l'edat es taquen d'un color marró.

Peu

És curt, gruixut i dur, cilíndric o eixamplat progressivament de baix a dalt. Té el color blanc, amb taques irregulars terroses.

Carn

És blanca i dura, i amarganteja amb

Fotografia feta en un bosc mixt de Valldorriu, el desembre de 1985. (F.X. Gregori)

ANDINISME EQUATORIÀ

Josep M.ª Mérida Turell

És el juliol del 1984, i acabem de trepitjar el volcà del Nevado Ruiz, a Colòmbia; actualment, segurament transformat per l'erupció de novembre de 1985.

Deprés d'ésser a la capital (Bogotà), ens traslladem a Quito, en avió. De seguida que sobrevoem el terreny equatorial descobrim una majestuosa muntanya solitària, amb el casquet nevà: és el Cayambe, de 5.790 m d'alçada.

SAN FRANCISCO DE QUITO

El primer sobressalt ja comença quan l'avió aterra a l'aeroport del mariscal

Sucre: et sorprèn una mena d'angoixa i encongiment; ja que, mirant per les petites finestretes de l'avió, veus que l'aeroport és situat al cor de la capital, la qual està vorejada per una anella de muntanyes, presidides pel volcà Pinchincha, de 4.794 m. En els aterratges, el pilot no pot tenir ni una mil·lèsima d'error.

La serralada andina que travessa l'Equador de N a S és ben caracteritzada per uns massissos volcànics completament aïllats, repartits en dues serralades: l'oriental i l'occidental. La segona és molt a prop de l'Oceà Pacífic, i això fa que els rius d'aquesta conca siguin de recorregut curt. Contràriament, els de la serralada oriental són rius cabalosos i de gran importància: per ex. el Napo, un que

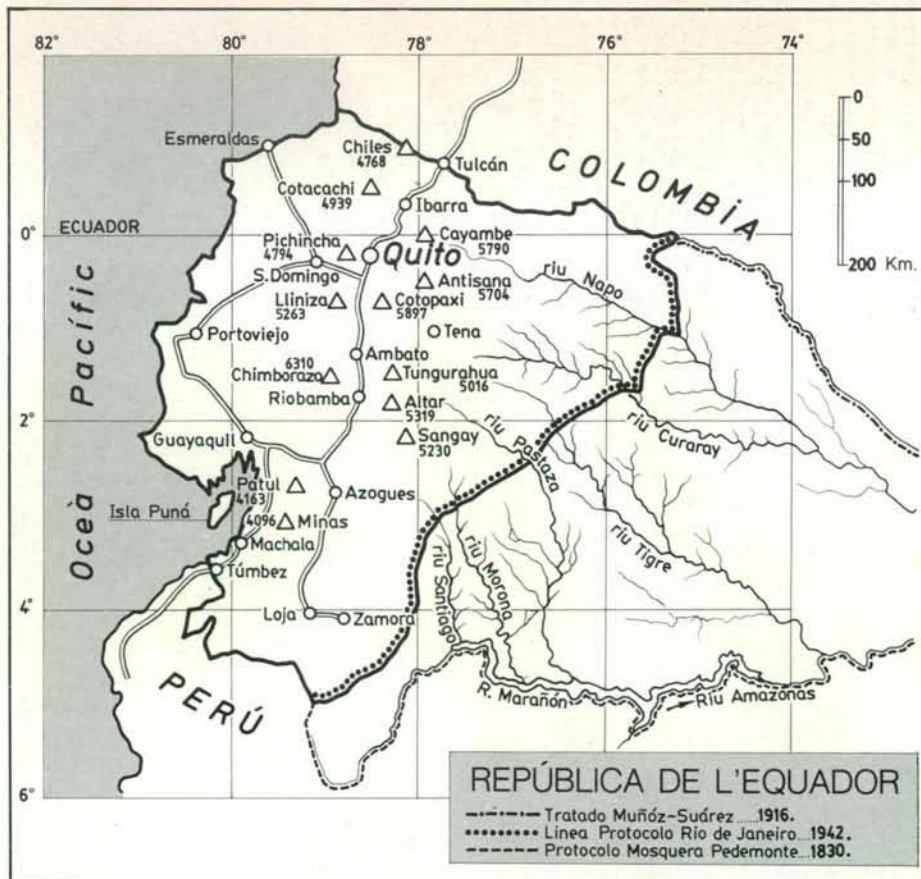
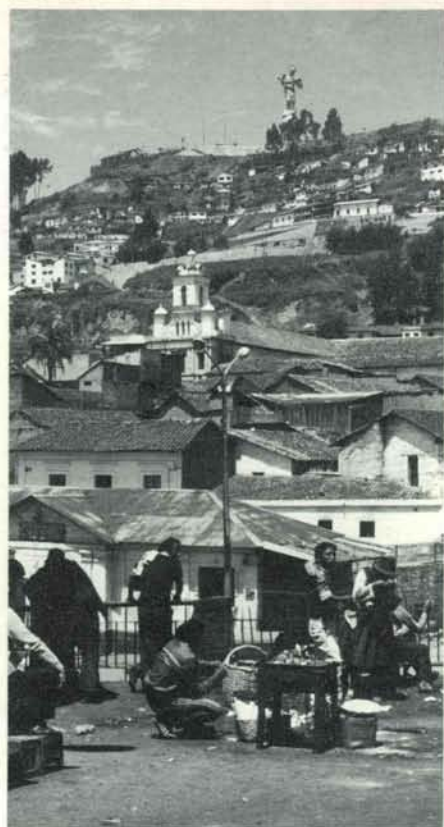
està format pel Curacaray i el Coca. Aquest fou el curs que seguien els expedicionaris de Francisco de Avellano, el 1542, en descobrir l'Amazones.

San Francisco de Quito és la segona capital del món quant a l'alçada (és a 2.850 m d'altitud). Fou fundada el 1534, per Sebastián Belalcázar, sobre les cendres de la primitiva ciutat inca: per evitar que caigués a mans dels espanyols, l'inca Rumiñahui la va cremar. Formen part de la ciutat uns petits pujols que són excel·lents miradors: el Peccecillo, la Loma de San Juan, l'Ichimbia, etc.

Cal destacar la importància de l'església. Es diu que, quan San Francisco de Quito només tenia 3.000 habitants, ja tenia una catedral, set parròquies, vuit monestirs i tres convents. Actualment, voreja el milió d'habitants, i hi ha 86 esglésies que porten al darrera una història i un art d'incalculable valor.

Hi ha una línia d'autobusos que fan un recorregut (a un preu modest) de 23 km: de El Panecillo a Mitad del Mundo. Aquest fou el punt que, l'any 1735, l'expedició de Charles de la Condamina va marcar com el punt 0°-0' 0". En aquest lloc exacte, el dia 21 de març i el 21 de setembre de cada any, al punt de les 12 del migdia, no hi ha gens d'ombra. L'any 1949, l'equip de científics de l'Institut Geològic Mundial determinà que la línia de l'Equador passava més al Sur, a uns 8 km. de Cayambe. Actualment hi ha un modern monument de pedra, que assenyalava el punt exacte de l'expedició.

San Francisco de Quito. Al fons, «el Panecillo».
(Foto: Josep M.ª Mérida)

VULCANISME

És obligat parlar del fenomen volcànic. L'edifici muntanyós volcànic és el producte de l'acumulació de matèries expel·lides. Unes forces veritablement titàniques aixequen i formen unes estructures extraordinàries. És curiosa la naixença de nous volcans i, per tant de noves «muntanyes». Hi ha esdeveniments estranyíssims, més aviat recents; per exemple: l'estiu de l'any 1538, a les proximitats de la ciutat de Pozzuoli, es va rompre la terra i van projectar-se grans quantitats de lava que, en dos dies, formaren un volcà de 150 m d'alçada; un seguit d'explosions prosseguí, fins el 1539. Avui té una alçada de 120 m i un cràter de 370 m, i és anomenat Monto Nuevo.

Segurament, l'Equador s'emporta el lideratge del vulcanisme mundial. Al gràfic adjunt podem veure els 21 cims principals, tots ells volcànics, amb la corresponent alçada i la situació aproximada.

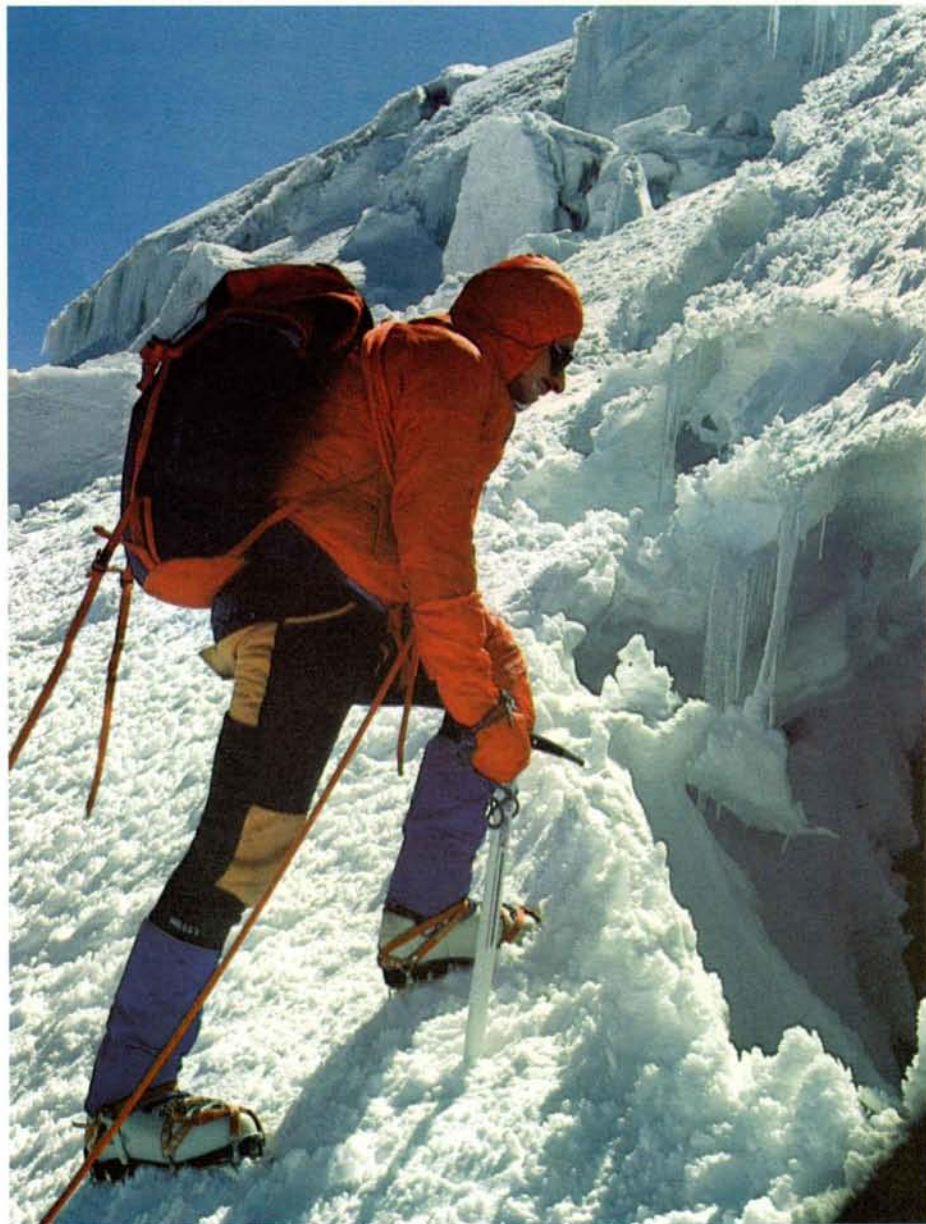
PRINCIPALS CIMS DE L'EQUADOR

Relació de nord a sud

1- CHILES	4.768 m
2- PIÑÁN	4.535 m
3- COTACACHI	4.939 m
4- IMUABURA	4.630 m
5- CAYAMPE	5.790 m
6- REVENTADOR	3.485 m
7- PUNTAS	4.452 m
8- PICHINCHA	4.794 m
9- ATARAZO	4.410 m
10- CORAZÓN	4.788 m
11- ANTISANA	5.704 m
12- SUMACO	3.900 m
13- COTOPAXI	5.000 m
14- LLINIZA	5.263 m
15- CHIMBORAZO	6.310 m
16- TUNGURURAHUA	5.016 m
17- ALTAR	5.319 m
18- SANGAY	5.230 m
19- ALLCU-QUIRU	3.662 m
20- PATUL	4.163 m
21- MINAS	4.096 m

Cal remarcar que la serralada andina, que travessa L'EQUADOR pel centre del país arrenca del cim Chiles, que fa frontera amb COLÒMBIA, i acaba a uns 300 km. del PERÚ.

Chimborazo. Per les esquerdes de la glacera. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

CHIMBORAZO (6.310 m)

Com sempre, per no perdre el costum que des de petits portem a dins, el nostre objectiu és preguntar-nos: quin és el més alt? El Chimborazo?, Doncs, som-hi: cap allà.

Després d'indagar, preguntar, consultar..., aconseguim que alguns andinistes ens orientin. L'únic mapa de què disposem és a escala 1:2.000.000; així, de moment ja podem saber on són el N i el S. El majestuós massís està situat a la serralada Occidental, a uns 45 km al S d'Ambato.

Agafem el cotxe de línia que uneix Ambato amb Guaranda, i ens deixa a uns 4.000 m d'alçada, en un lloc anomenat Arenales del Chimborazo, indret que realment sembla el desert saharià. El conductor i els passatgers es desfan per indicar-nos la ruta que ens ha de dur al peu del majestuós cim, on hi ha el refugi Wymper.

Seguint en la línia habitual, veiem el cim cobert: fa gala del sistema equatorial. Comencem a fer camí enmig d'una boira espessa que ho tapa tot, i que ens obliga, en ple desert, a cercar la pista que porta fins al primer refugi, cosa que comporta fer una terrible volta. En resum: se'ns fa de nit i hem d'acampar forçosament.

L'endemà al matí (que, per cert, encara és una mica emboirat), aconseguim d'arribar al primer refugi, situat a 4.500 m. És de construcció recent, nova, però està completament abandonat i en unes condicions lamentables: totalment desmantellat. Els tècnics andinistes ens havien indicat que

el refugi estava guardat i amb servei de menjars. Fatall: no hi ha res de res. Sort tenim que és dissabte i que hi arriben molts turistes amb cotxes, colles de joves universitaris, famílies senceres... Nosaltres no donem l'abast ajudant els qui han quedat K.O. per l'alçada, i ho aprofitem per pidolar un xic de menjar.

A partir d'aquí fins al refugi Wymper, no hi ha pèrdua: el camí és fressat i s'hi arriba en cosa d'una hora de pujada. Aquest refugi sí que té guarda; però només ens pot fer un te sense sucre, ja que se li ha acabat; per sort encara té màrfegues i estris de cuina. Ens trobem a 5.000 m i, per fi, podem veure el cim. Amb aquesta panoràmica, et vénen a la memòria els escrits d'altres expedicions que qualifiquen aquest vessant sud com l'indret que té una vista més esplèndida i més abrupta de tota la morfologia del cim. És un gran massís que consta de cinc cims, com es pot apreciar en el gravat orientatiu.

Analitzem l'ascensió: al centre hi ha una gran i impressionant cascada de séracs; a l'E, una factible aresta rocallosa que, de seguida, connecta amb la complicada glacera que enllaça directament, i de dret, el cim. A l'O, una llarga aresta que fa de contrafort a la cascada de séracs, i acaba en dretes pales de neu en direcció al refugi. Hi ha molta gent; però, amb el nostre objectiu andinista, només som tres equatorians, tres colombians i nosaltres dos; fem un bon ambient andinista.

Sopem sense entretenir-nos i ens n'anem tot seguit a dormir, ja que hem acordat de fer el toc de diana a 2/4 de 12 de la nit, per sortir a les 12.

El retard és inevitable; i els equatorians, que saben bé la ruta, ja han desaparegut. Intentem marxar, i els colombians ens demanen que els esperem: més retard. Sortim de negra nit, amb la ruta ben gravada al cap...i que el cervell no ens falli.

A aconseguim la carena de l'E, a la dreta del refugi, i aquí ja ens calcem els grampons, tot enfilant-nos fort. Quan ja clareja, albirem la cordada dels equatorians que agafen la ruta directa. Nosaltres no portem prou material d'escalada de glaç, i decidim flanquejar la cascada de séracs per sobre, ja que s'hi veu una ruta factible.

El nostre cos nota l'alçada. La neu és poc dura, i, aleshores, travessem un laberint d'esquerdes, tot superant una paret de neu d'uns dos llargs de corda. I ja tenim pràcticament guanyada l'aresta O. A partir d'aquí, la ruta és fàcil; ens desencordem i comencem a distanciar-nos, ja que l'alçada afecta cadascú de manera diferent.

Troblem molt bon rastre de camí, amb una neu dura; però cal estar atent a no perdre'l; si et despistes, ja no pots caminar; la neu és dolentíssima, t'hi ensorres i has de fer el triple d'esforç a cada petjada.

Són les set del matí; les forces defalleixen. Però, vet aquí que el meu soci, el jove Pau, treu el seu amor propi, i: «Amunt! Vinga, amunt!, que el farem.»

Chimborazo. Al peu del refugi Wimper. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

Chimborazo. Cim Ventimillia. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

Ascendint per la glacera. Cotopaxi. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

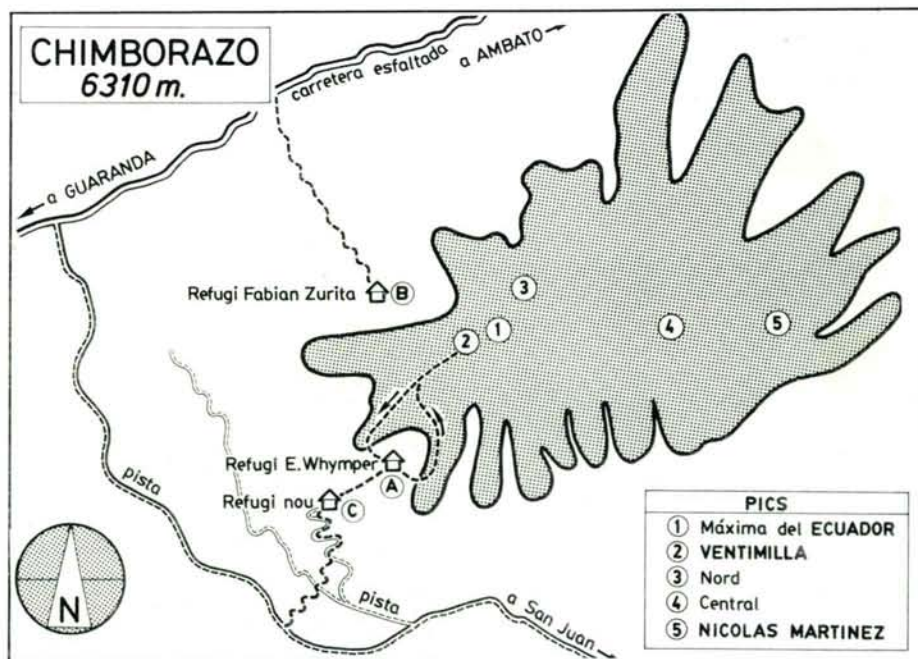

Cap a dos quarts de 9 arribem al cim de Ventimillia, de 6.267 m: hi trobem els tres equatorians; un d'ells, és dins el sac de bivac, mig extenuat. Al cap d'una estona arriben els colombians, i un d'ells també està molt malament.

El dia és esplèndid per la vessant S, per on hem pujat. Ara bé, a quatre metres, al N, hi ha una boira espessa que no deixa veure res. És pràcticament impracticable per a l'orientació i per la neu: en un país tropical, obrir ruta en aquestes hores és gairebé impossible.

Els companys del país ens indiquen la millor ruta de descens: l'aresta O, de dret fins al refugi. És complicada, però ells saben els topants-clau. Hi baixen volant, i nosaltres al darrera. Un company colombià es retarda molt: té congelacions a les mans. Intentem perseguir els equatorians, però hi ha moments en què l'aresta, ventejada, està glaçada i les traces dels companys s'hi perden. Al final, quan arriba el tros més complicat, la neu ja és tova i la traça ben marcada. Sort en tenim, per a davallar sense problemes, i arribar al refugi a migdia.

(Ascensió feta l'agost de 1984 per Josep Massana, del Club Vilafranca del Penedès, i l'autor)

Refugi al Cotopaxi. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

COTOPAXI (6.000 m)

A uns 35 km de Fatacunga s'aixeca el majestuós volcà Cotopaxi, de 6.000 m d'altitud. La seva base té uns 3.000 m de diàmetre, i el cim acaba en una forma bastant simètrica, cobert per unes immenses glaceres que fan una anella de gel d'uns 600 m de diàmetre i d'una considerable fondària. Actualment, el volcà roman apagat; l'última erupció fou el 1853, si bé darrerament ha tingut alguna activitat, però només de fum i cendra.

Fou vençut per primera vegada el 28-11-1872, per l'alemany Wilhem Reiss i el colombià Àngel M. Escobar. De les innombrables ascensions que s'hi han efectuat, cal destacar la del famós alpinista E. Whympfer, el 18-2-1886.

L'aventura ja comença quan cerquem el mitjà de trasllat, perquè cal estar ben assessorat per desenvolupar-se bé a la complicada terminal d'autobusos de línia. Per fi sortim, i agafem la carretera «Panamericana». Ens assabentem que aquesta famosa ruta comença a la Casa Blanca dels E.U.A., i acaba a la Casa Rosada d'Argentina. Al cap de pocs quilòmetres, a l'alçada de Machachi, ja albirem el nostre objectiu: el majestuós Cotopaxi. Ja a la tarda, i més enllà, aconseguim una furgoneta que ens durà al peu del refugi. El trasllat l'efectuem per una pista forestal que comença travessant zones de cultiu, passa per grans regions de parc nacional (d'immensos boscos de pins i d'una gran varietat de bestiar), on abunda la llama i l'alpaca, espècies pròpies de tots els Andes que són, a molts llocs, la principal font de vida. Després, el

Al cràter del volcà Cotopaxi. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

paisatge canvia bruscament: arribem als altiplans, una immensa zona estèril, de camps de sorra negrosa, que esdevé clàssica quan t'aproximes als grans volcans. És un paratge monòton, que només és trencat per solcs o torrenteres resseques i erosionades. En un revolt de la pista, el xofer ens diu que ja no va més enllà, i descarrega tot el feto de la camioneta. Els tractes eren anar més amunt; però no ens valen les discussions, i tampoc no hi volem raons.

Estem a uns 4.200 m i hi ha boira molt densa. A més a més, es posa a nevar; no veiem res, només el rastre de la drecera, que talla la tortuosa pista i puja de dret, per pendents molt forts, i que arriba en un inclinat aparcament. Des d'allí, per un camí molt fressat arribem al refugi, ja cap al vespre. Està molt ben

situat; fou construït pel «Club de Ascencionismo San Gabriel», a l'alçada de 4.800 m, exactament igual a la del sostre d'Europa: el Mont Blanc.

Hi ha guardià, però no hi ha cap servei. A fora, hi ha una moto tot terreny dels guardians. A dintre, una gran llar de foc apagada que algú intenta encendre; a la fi el guardià l'encén amb un pot de gas-oil, i així crema una estona, i crea un ambient i la sensació de no estar del tot abandonat.

De totes maneres, tenir la protecció d'un refugi constitueix una immensa alegria. La fredor queda trencada pel goig de trobar-hi els tres amics colombians de l'ascensió al Chimborazo; en rebem una descàrrega psicològica. Un d'ells té congelacions als dits de la mà; els altres dos i nosaltres decidim fer el cim l'endemà, si fa bo. Sopem i descansem poques hores.

A mitjanit sortim junts, amb frontals, per un camí àrid, de terra, sorra i rocs. En els punts més drets, fem un pas endavant i dos endarrera; és, simplement, desagradable. La glacera es despenja a la nostra dreta, és a dir, per la part oriental, i arribem en un punt molt concret (que els companys ja havien explorat el dia abans). Ens calcem els grampons i, a les fosques, ens internem per la complicada i immensa glacera. Cal manejar bé el piolet i assegurar-se amb els grampons, mesurar la prudència; encara que això es faci sempre, mai no n'hi ha prou.

Cercar ruta és una feina difícil. Les traces d'anteriors ascensions estan pràcticament esborrades. És una difícil glacera, de risc constant; les esquerdes et van tancant el camí d'ascensió. Cal un esforç de duresa continuada, que més d'una vegada es veu trencada per l'ensurt de sentir un «Ai!» del company

i un fort «Assegura!»; però no ha estat res: una relliscada.

L'horitzó s'illumina: es fa de dia. Ja es veu, al fons de llevant, la muntanya Antisana. Ja, amb el sol ben alt, podem veure d'on venim, on som i on voldríem anar; però la feina és saber per on hi hem d'anar.

Al davant tenim el paratge conegut pel nom de Yanasacha, situat a una altitud aproximada d'uns 5.500 m; és un immens contrafort vertical i rocallós que ens tanca el pas. Intentem esquivar-lo pel costat dret, però no ens en sortim. Cal desfer camí: baixar i cercar la ruta bona, flanquejant més cap a ponent.

Això de davallar, en aquestes alçades desmoralitza. Sempre, a grans altures, la mentalitat sol canviar; i qualsevol argument és bo per a passar a una millor estada, i no lluitar més per les alçades. Els dos amics colombians estan resolts a continuar. El meu company en dubta: deliberem, i decidim abandonar, per avui. En aquest món de gel, a estones només hi trobes perills, angúnies, inseguretat als peus, por per la relliscada del company, set, mal de cap, etc. Sort que ja hi estem avesats, per l'experiència obtinguda en altres ocasions, i això dóna confiança i seguretat.

Els problemes s'apilen, però tots tenen solució. El dia no pot ser més esplèndid, i davallem per una ruta nova, i sense problemes. Arribem al tarteram que ens duu de dret al refugi, on trobem el company colombià que pren banys de sol per a les seves congelacions.

Més tard arriben els altres dos amics, contents d'haver fet el cim en un dia tan magnífic. Ens donen explicació de la resta de camí que ens mancava, de les dificultats i detalls que hi han trobat. Els fantasmes del cervell es desfan, i acabem per desintoxicar-nos de les «neures» psicològiques.

L'endemà al matí, més ben dit, en acabar el dia, amb coratge (i amb un punt d'honor), tots dos sols fem tot el camí desfet. És necessari que la voluntat no t'abandoni: allò important és avançar. Això, sí, amb seguretat i volent fer el cim.

El dia és mig grisós, la boira fa una sensació de cosa irreal, d'estar perduts en aquest immens món de gel; però la seguretat és total, perquè sabem on anem i, així, amb una ruta concreta, fem el cim.

L'espectacle és descomunal: el grandios cràter, als nostres peus, és un immens forat on hi ha una anella de neu, gel i roca. Tot es precipita en una fondària completament blanca amb parets verticals que es desplomen potser uns 200 m cap a un fons completament nevàt.

(Ascensió feta per Pau Massana, del Club Vilafranca del Penedès, i l'autor.)

MUNTANYA

L'EQUILIBRI ENTRE L'HOME I EL SEU ENTORN DINS EL CAMP DE L'EXCURSIONISME

GARRAF. Magnífic massís càrstic situat a la vora de Barcelona, tan conegut per muntanyencs i espeleòlegs que han recorregut els seus camins per les petites valls laterals fins al Cim de la Morella, o els seus avencs i coves que hi penetren fins al cor i arriben a desembocar al mar, com un enorme col·lector de les aigües de pluja que corren per la seva superfície.

Però el Garraf també presenta uns valors paisatgístics, faunístics i botànics de gran valor, que es pogueren constatar durant l'excursió feta des del poble de Garraf fins a Camp d'Ase, amb retorn a Vallcarca. Vegetació relictica com el margalló, o el càrritx, en altre temps explotat per a jaç dels animals i

Jordi Garcia i Petit

El mes de maig de l'any passat va finalitzar el curset organitzat per la Secció de Càmping del C.E.C. i per la lliga per a la defensa del Patrimoni Natural (DE.PA.NA.) sobre «L'equilibri entre l'home i el seu entorn dins el camp de l'excursionisme».

Aquest curset, de cinc mesos de durada, va néixer d'un ambiciós projecte gestat a la Secció de Càmping, que va sol·licitar l'activa participació de DE.PA.NA., entitat de gran experiència en la lluita per a la defensa del medi ambient i també en la divulgació dels coneixements sobre l'entorn natural.

El marc físic per a les més adients converses era el local del C.E.C., de gran tradició muntanyenca i lluitadora en temes de la defensa de la natura. Les sessions, en un total de set, tractaven de donar una visió global sobre la fauna i flora de Catalunya; sobre l'ordenació del territori amb criteri ecològic; i sobre aquest delicat equilibri entre l'home i la natura.

Però es pretenia no deixar-ho en nocions teòriques; i, per això, es projectaren set sortides al camp a d'altres tants indrets de Catalunya que, pel seu interès, calia conèixer i explorar amb un prisma didàctic i de descoberta del medi ambient, amb tota la problemàtica que els afecta.

La Secció de Cinema del C.E.C. ha col·laborat estretament en aquest curset, desplaçant un dels seus membres a totes les sortides per tal de fer un recull documental que plasmarà, en una pel·lícula, un resum del Curset.

El resultat del Curset ha estat satisfactori i els assistents han mostrat, amb la seva assiduitat, l'interès que el mateix ha despertat. Moltes han estat les persones que haurien volgut participar-hi i, a l'últim moment, no pogueren fer-ho; val la pena de fer, doncs, un breu resum, si més no, de les sortides realitzades.

Pas de Mont-rebei. Montsec (Foto: Joan Mans).

Pòster: El cim de Costa Cabriolera i el Varidana des del pas dels Gosolans (Cadl). (Foto: Albert Mans).

combustible dels forns per a fer calç. Observàrem la degradació del mantell vegetal de tota la muntanya a causa del flagell dels incendis forestals. S'hi trobà un ocell insectívor, protegit per la llei, mort d'un tret, com molts d'altres, i exemple de la caça furtiva de moltes petites aus en els seus passos migratoris de tardor i primavera.

Les extraccions de terres per a fer-ne ciment i altres materials per a la construcció, i la contaminació generada per la pols produïda, així com l'abocador d'escombraries que, a causa de la mala planificació, contamina les aigües subterrànies i algunes fonts i part del litoral marí, també foren objecte d'observació.

cremat per tal d'explicar *in situ* les causes i els resultats d'un incendi forestal, així com els sistemes més adients de regeneració del bosc. El temps, per sort, acompanyà al llarg de tot el dia.

DELTA DE L'EBRE. Dues jornades foren necessàries per a conèixer d'una forma general aquest enclau, únic a Catalunya, i dels pocs del Mediterrani, d'una importància faunística comparable a la d'altres deltes coneguts, com el del Danubi, etc.

Es visitaren els indrets més representatius, explorant-ne els racons, tot cercant rastres de la seva flora i la fauna; indrets com l'Encanyissada, els

tot amb la barca de la família Olmos, de gran tradició en aquestes terres i excel·lents guies de les seves contrades.

Flamencs, ànecs de diverses espècies, esplugabous, bernats pescaires, corriols, gavines, conques de nombrosos mol·luscs de rares formes i gran bellesa, cabussos, xatracas, cueretes, becs d'alena, es mostraren als nostres ulls com bells i vius espectacles naturals, fidels representants d'una fauna amenaçada pels pesticides abocats als camps de conreu i arrossars, pels desaprofitejats caçadors o per la dessecació de llacunes i la destrucció gradual dels pocs enclaus encara verges, on poden reposar, aclimatar-se i, fins i tot, criar.

AIGUAMOLLS DE L'EMPORDÀ. Actualment paratge natural d'interès nacional, protegit per la llei, que preserva un enclau únic i indispensable com a àrea de repòs en el vol migrador de nombrosos estols d'aus; alhora que paisatge relíct d'allò que foren en altres temps les closques i aiguamolls empordanesos.

Visita obligada a l'estany de Vilaüt i al seu observatori científic, des d'on, amb una mica de paciència, es pot veure desfilar un gran nombre d'animals batallaires, daurades, bernats, cullerots, coll-verds, roncales, arnelles, becades, fotges, polles d'aigua, gavina riallera, gamba roja i tantes d'altres. Aquest estany d'aigua dolça contrasta amb les llacunes litorals d'aigües salobres, i componen la segona gran unitat d'aiguamolls: aquí es troben grans extensions de salicornies, entre les que es belluga una fauna també molt interessant i nombrosa. De gran bellesa són els canyars, on la vida animal troba seguretat i tranquil·litat per criar.

Actualment, tota l'àrea disposa d'una guarderia que permet el control de la caça i pesca, així com l'accés a les reserves integrals, on no es pot entrar a causa de l'alt valor científic que presenten.

PORTS DE TORTOSA I BESEIT. Situats a cavall de tres províncies (Tarragona, Terol i Castelló), presenten un relleu abrupte i variant que, juntament amb la diferència d'alçades, configuren una diversitat de comunitats vegetals i, consegüentment, faunístiques: alzinar, fagedes, boscos de pinassa i de pi roig.

La fauna troba, en aquesta orografia accidentada, en els seus barrancs i cims, lloc de refugi on criar i alimentar-se: roqueroles, merles, merla blava, pela-roques, i també rapinyaires o necròfags, com els voltors que constitueixen una població estable a Catalunya. Menció especial mereix la cabra salvatge, escàs mamífer de la

Serra del Cadí. (Foto: Alfred Montserrat).

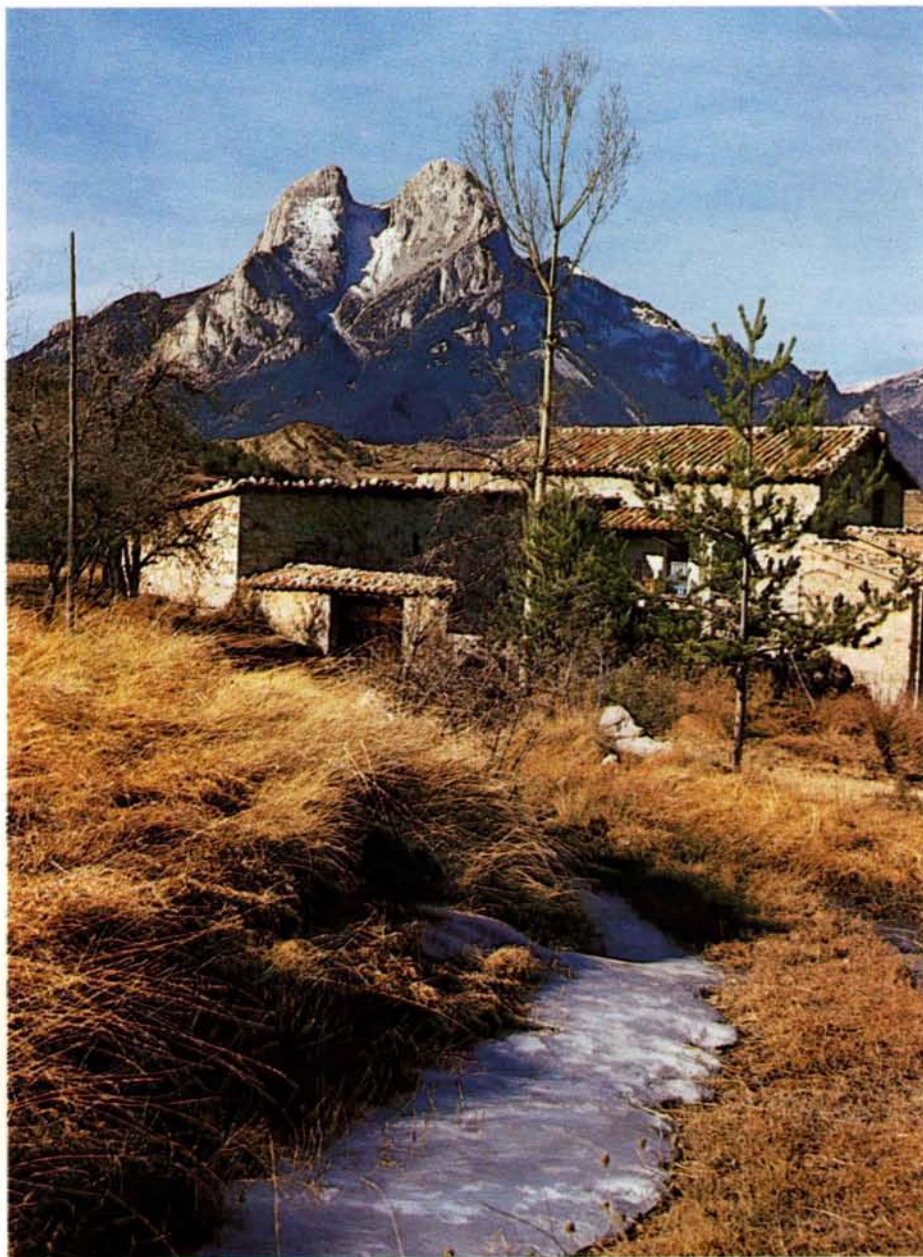
PEDRAFORÇA. Majestuosa mola rocallosa, símbol de l'excursionisme per a molts, de bellíssim paisatge i amb nombroses vies d'ascensió i escalada. Malauradament, també aquí s'hi pogué constatar la degradació d'aquest indret, a causa de les extraccions de carbó a cel obert realitzades per l'empresa Carbones Pedraforça S.A., que s'ha menjat literalment una part del bosc al peu de la roca; una destrucció de molt difícil —per no dir impossible— reparació.

La bellesa dels boscos de pi negre i de la fauna que els habita foren el contrapunt positiu de la jornada, així com la mateixa geografia i geologia del Pedraforça.

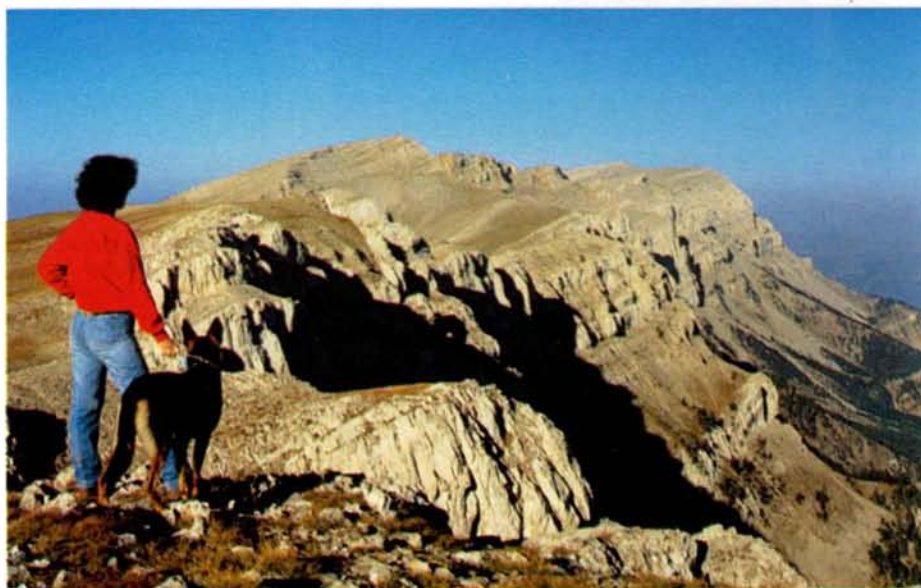
Durant el viatge es visità un bosc

arrossars encara secs —a l'espera de l'època primaveral—, el Fangar, amb els seus miratges que fan veure el mar allà on només hi trobem sorra en apropar-nos-hi, i la resta d'un cranc o les petjades d'un ocell; Canal Vell, la Tancada, els canals i canyars; tots ells elements integrants d'aquest conjunt anomenat Delta de l'Ebre.

Però, precisament a causa del seu origen a partir d'alluvions aportats pel riu Ebre, calia dedicar una atenció especial en aquest riu, el més gran del nostre país, pel qual navegàrem fins a la desembocadura, tot coneixent-ne les riberes, el turó de les Verges de l'Ebre, l'illa de Buda, i també llegendes, tradicions, arts de pesca i costums de la vida quotidiana de la gent del Delta; i

El Costa Cabirolera-Cadí. (Foto: Alfred Montserrat).

nostra fauna, que recorre aquestes muntanyes i que és explotada a la Reserva Nacional de Caça, constituïda l'any 1966; un mamífer que no presenta a l'actualitat problemes pel que fa al seu nombre prou elevat.

MONTSEC D'ARES. Prou coneguda pels excursionistes, és una serralada pre-pirinenca, amb indiscutibles valors no sols faunístics i botànics, i un paisatge que ens fa sentir petits enfront de la Natura.

El Congost de Mont-rebei, únic a Catalunya i amenaçat per un projecte de carretera que el travessaria en tota la seva extensió; fou recorregut pels cursetistes per tal d'admirar-ne les formes i l'encís.

També es pogué aprofundir en els costums i les tradicions de la vila d'Àger, així com conèixer quelcom més de la seva història.

Referència i visita obligades a la zona de Meià, de gran valor pel que fa a l'abundor de restes fòssils, d'indiscutible interès paleo-científic.

Una agradable estada al pantà de Cellers, amb el seu canyar cremat, posà fi a la sortida.

SERRA DEL CADÍ. Una altra serralada pre-pirinenca, però amb un relleu i una climatologia ben diferents del Montsec; cosa que configura també un marc físic i una colonització d'animals i plantes variada.

Pel fet d'ésser actualment Parc Natural, cal ser respectuós amb els itineraris i zones a visitar. Les condicions climàtiques feren aconsellable de recórrer les zones mitjanes, per tal d'introduir-se en els boscos de pi roig, fins al trànsit amb el pi negre, habitats pel picot negre i per un ocell tan escàs com és el gall fer, dels quals fou vist algun exemplar. Els prats permeten descobrir una gran riquesa faunística i botànica: isards, rapinyaires i pardal d'ala blanca, tots ells esquarterats a la visita de l'home, troben aquí el seu hàbitat alimentari.

La bellesa de la serra, més abrupte a la seva vessant nord, però d'indiscutible grandiositat en tot el seu conjunt, tancaren aquesta sèrie de sortides als indrets més representatius del Patrimoni Natural Català.

La cloenda del Curset, a càrrec de Josep M.ª Sala, president de l'Entitat, serví per a fer-ne un balanç. I les paraules del President encoratjaren a continuar endavant en la tasca d'organitzar aquestes activitats que tan acuradament i amb tan encert han endegat la Secció de Càmping del C.E.C. i DE.NA.PA.

En l'ànim de tots hi ha les ganes de continuar aquestes tasques en el futur.

BESIBERRI NORD

Josep de Tera i Camins

*Doncs, sí senyor!
En Gabarró tenia raó!*

Aquesta expressió té el seu origen en una tarda del mes d'agost del 1979, quan el Dr. Pere Gabarró i qui subscriu aquestes ratlles acabàvem una partida d'escacs sota l'acollidor *desmai* de l'hotel de Ribera de Cardós.

Honestament, haig de confessar que més que una «partida d'escacs», allò havia estat un «bany». Mai no havia notat tanta sensació d'impotència amb el tauler d'escacs al davant.

Per si «no en tenia prou», va i em diu: —Has pujat alguna vegada al Besiberri Nord?

«O sigui: a sobre d'avergonyir-me amb els escacs, ara m'insultat!» Vaig pensar, i tot ofès li vaig respondre:

—És clar que sí!

—I, naturalment, hi deus haver pujat per la via normal.

Ara, ja sense «fums», vaig contestar afirmativament.

—Doncs mira —em digué— A tu que estàs una mica posat a dintre de les guies del C.E.C, t'haig de dir que, el Besiberri N, el teniu molt desatès.

Novament ofès, li responc:

—I ara! Si hi ha vies per tots els costats!

—Sí; però n'hi ha una que no la teniu. I, d'altres, les teniu «sobrevalorades».

I llavors fou quan m'ho explicà:

—Si un dia vols fer una excursió fàcil, però molt ferma, al Besiberri N, escolta'm bé. Surt del refugi de la Restanca, puja a l'estany de Mar, enfila't per la canal superior de l'aresta NO, segueix aquesta cresta fins el cim, baixa per la cresta NE, despenja't per una de les tres canals que hi ha abans d'arribar a la bretxa Peyta (ref. Besiberri) i torna a la Restanca. Potser necessitaràs el piolet i els grampons —continuà dient-me— però

mai no faràs servir una corda

Immediatament, aquest itinerari quedà arxivat en «aquell» apartat del cervell on tots els excursionistes posem les sortides que, per un o altre motiu, pensem fer algun dia.

Acabades les vacances, agafo l'esmentada guia, i em dispo a buscar i llegir els itineraris ressenyats pel Dr. Gabarró.

La pujada correspon a l'it. 57-B2; que diu així:

«Estany de Mar. En quedar al davant de la muralla de la cresta NO, pujar per la primera canal que mena a la bretxa superior.»

Difícil en el seu primer tram, i més fàcil en la seva part superior fins a la bretxa, on es coincideix amb l'it. 57-A.

I continua així: *Des de la bretxa, girar al SE, i escalar les roques de l'aresta que s'enfila per la cara NO del Besiberri.*

L'escalada presenta dificultats (III) que s'han de superar amb habilitat i flanquejant amb millors passants per la dreta fins arribar a les roques del cim.»

La davallada correspon parcialment a l'it. n.º 65, en sentit invers, i diu així:

«Des del ref.-bivac, seguir per sota la carena (vessant E), guanyant alçària fins arribar novament al fil de la cresta a la bretxa superior. Escalar les roques de la cresta NE (passos de III) que es superen acrobàticament, fins arribar als darrers blocs granítics del cim.»

El Besiberri del Nord i l'estany de Mar. (Foto: Josep de Tera.)

De les tres canals que menen novament a l'estany de Mar, no n'hi ha cap ressenya.

«Carail!», penso en acabar de llegir. «Molta habilitat, molta acrobàcia i molts passos de Ill, per deixar la «corda a casa»! Ací hi ha quelcom que no concorda».

I també posats ja a regirar al Besiberri N i l'estany de Mar, podrem observar que no hi ha cap it. que, sortint de l'estany de la Restanca, pugi, vorejant l'estany Mar, fins a la bretxa Peyta o fins al port de Rius. Només hi ha un «psicodèlic» itinerari que voreja l'estany de Mar, però és de baixada; li correspon el n.º 13, i diu així:

«De l'Hospitalet de Viella al port i estany de Rius, estanys Tort i de Mar, port de Goellicrestada i Refugi Ventosa i Calvell (9h. 45 min.)».

La paraula «Restanca» només torna a sortir a l'it. n.º 313, que es titula així:

«D'Arties a la Restanca, port de Goellicrestada i Refugi Ventosa i Calvell de l'estany Negre de Boí (5h. 50 min.)».

Tot aquest aparent oblit de l'estratègic refugi de la Restanca té el seu origen en l'any de la edició de la Guia: el 1961; mentre que l'esmentat refugi va ser inaugurat l'agost de 1970.

Avui, oblidar al refugi de la Restanca, un dels pocs aixoplucs guardats que resten oberts TOTS els caps de setmana de l'hivern, és totalment inimaginable.

Per acabar de buscar petits defectes a la guia *Pallars-Aran*, per tal de fer-ne una crítica constructiva, de cara a una nova edició, només resta dir que l'indret on avui hi ha el refugi de la Restanca no surt a cap dels mapes parcials; i que les vies d'accés al Besiberri del N des de la Vall d'Aran, cal buscar-les en el capítol «Ribagorça».

El moment de poder realitzar el «consell» del Dr. Gabarró es va anar ajornant, car calia un bon company perquè, des del primer moment, havia decidit portar la corda «per un si de cas». Finalment, vaig poder realitzar-lo el dia 17 d'agost de 1985, juntament amb l'Albert Mans.

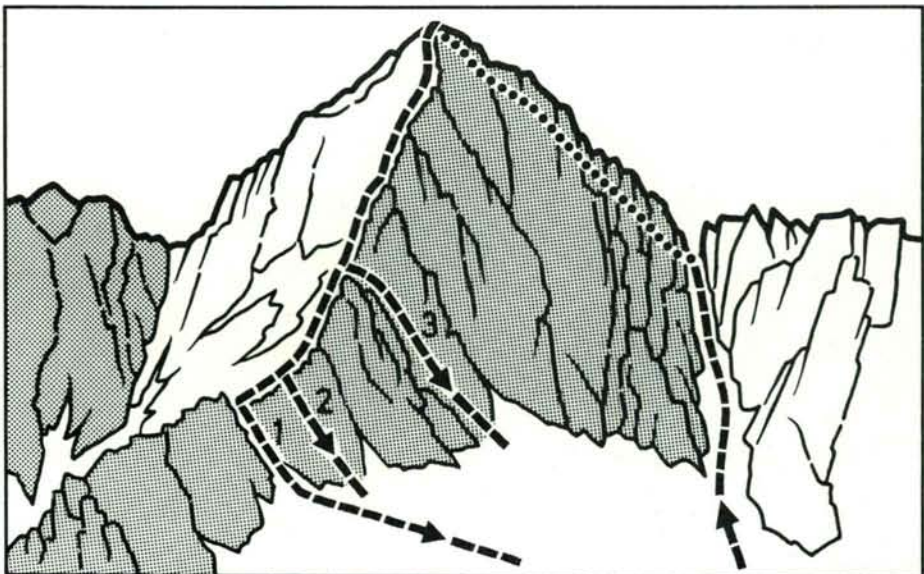
Una bona eina, sempre és una bona eina; i un bon altímetre sempre és un bon altímetre. Dic aquestes paraules perquè ens vam posar a caminar, al final de la pista de La Restanca, enmig d'una espessa i enganxosa boira, i sota un plugim persistent. Però els nostres altímetres assenyalaven una pressió atmosfèrica fortíssima; per tant, el bon temps havia d'imposar-se finalment.

Confiats i refiats en els nostres aparelles, en 50 minuts vam arribar

El Besiberri N. (Foto: Josep de Tera).

El Besiberri del Nord, des del Montardo.

amarats d'aigua i de boira al refugi de la Restanca (1.996 m).

Sense fer-hi cap parada, seguirem la resclosa i, vorejant l'estany, aviat ens trobarem enfilats pel relleu que el separa del replà superior: lloc on hi ha la comporta que regula la sortida d'aigües de l'estany de Mar (20 min.).

En aquest paratge, com si fos en un conte de fades, vam sortir de la boira i, de cop i volta, ens trobarem per damunt d'un mar de núvols i sota un cel blavíssim.

Després de travessar el replà i el torrent (per dos ponts), el camí, molt ben marcat, puja per una forta graonada, en successives giragonses, fins arribar una mica enlairat al damunt de l'antiga sortida d'aigües de l'estany Mar (20 min.) (2.230 m).

Ací quedà ja ben palés que el dia

seria excepcionalment bo, car les boires de la part baixa de la Vall d'Aran també començaven a desfer-se. Només «desentonava» de l'entorn el migrat nivell de l'estany; la típica «illa» ja no era ni això; era, tan sols, una «península».

Si, pel fet d'estar tan buit, tingués almenys una certa «compensació» i fos més curt revoltar-lo. Però, tampoc; car, encara que vulguis fer «dreceres», tard o d'hora acabaràs enlairat en el camí que el voreja per la seva dreta (SE).

Després de 40 min. de pujar i baixar constantment, arribem a l'entrada d'aigües de l'estany: un lloc on hi ha un prat petit i bonic.

El nostre objectiu fa estona que és clarament visible, car el Besiberri Nord ja ens ensenya «ostentosament» la paret N i les arestes NE i NO. Aquesta última és la que, «teòricament», hem de pujar i, de

moment, no sembla fàcil, ni de bon tros. Fins i tot, comentem que si, realment, s'han de superar algunes de les llastres que s'hi veuen, no hi haurà tan sols passos de III, sinó que és possible que fins i tot se'n puguin trobar de IV.

Però, de totes maneres, fins que no arribem a la bretxa superior no podem estar segurs de la dificultat de l'aresta.

Cal remarcar l'espectacular perspectiva que tenim del Pa de Sucre i de la Punta Harlé des de l'entrada d'aigües de l'estany Mar. Car són només dues esveltes i punxegudes agulles que s'alcen desafiant per sobre els nostres caps.

L'aproximació a la base de la canal que mena a la bretxa consisteix a remuntar successius relleus, sense camí, en marcada direcció S, i tot deixant a la nostra esquerra (E) el torrent que mena a l'estany.

La pujada és forta, i el terreny passa de ser herbat, al començament, a torturada tartera, després.

A l'alçada de 2.600 m aprox., es deixa apartat i a la nostra esquerra un petit estanyol. Més amunt, també es deixa apartada i enlairada a l'esquerra la bretxa Peyta.

Paulatinament, les afilades punxes del Pa de Sucre i de la Punta Harlé van perdent part de la seva esveltesa, en oferir-nos uns nous angles de visió.

La tartera cedeix el pas a la morrena desfeta i esmicolada, la qual ens deixa arribar penosament a la base de la canal.

1er ENCERT DEL DR. GABARRÓ: Si hom és prudent, cal pujar per la canal amb piolet; i si la neu és massa dura, és possible que fins i tot faci falta posar-se els grampons.

La canal està normalment plena de neu, i el pendent és pronunciat. Mentre hi pugem, clavant el piolet i «puntejant» les botes a la neu, anem mirant preocupats les llastres i canals que sembla que ens impediran continuar fàcilment pel fil de l'aresta.

Finalment arribem a la bretxa superior de l'aresta NO (2.870 m) (2h. 15 min.), que dona pas a la vall i l'estany de Besiberri.

2on ENCERT: Des de la bretxa estant, el «panorama» ja no és tan preocupant, ja que, pel vessant de Besiberri, la cresta «es deixa fer» almenys 50 metres més (que és tot allò que se'n veu).

Superats aquests metres, havent grimpat per un granet excel·lent, es pot continuar pujant fàcilment, sempre pel vessant de Besiberri (SO).

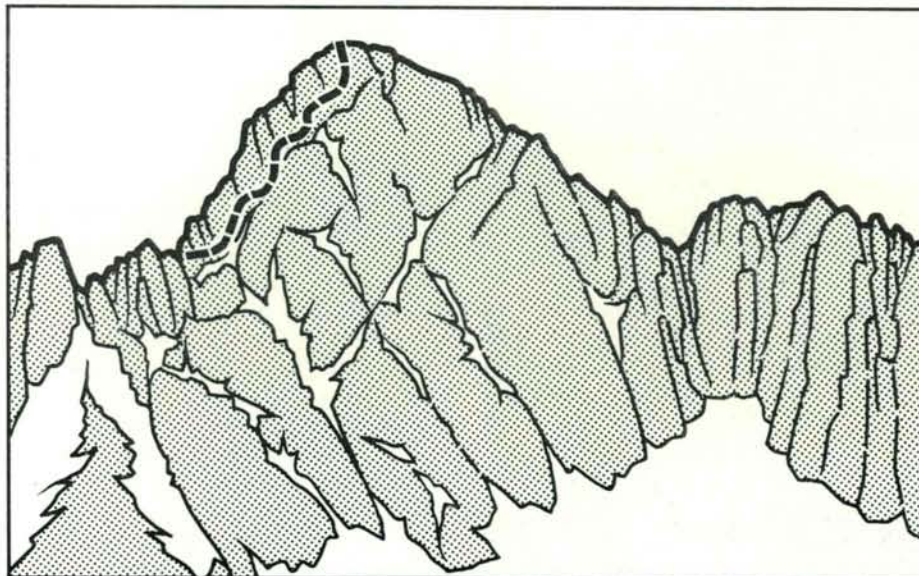
La grimpada es converteix pràcticament en un joc de: «ara per ací», «ara per allà», «complicue-m'ho una mica», «pujo fins allà per veure l'altre vessant»,... etc.

Només hi ha dues petites bretxes que demanen una mica més d'atenció;

Dos excursionistes dalt del Besiberri Nord. (Foto: La màquina de fotografiar.)

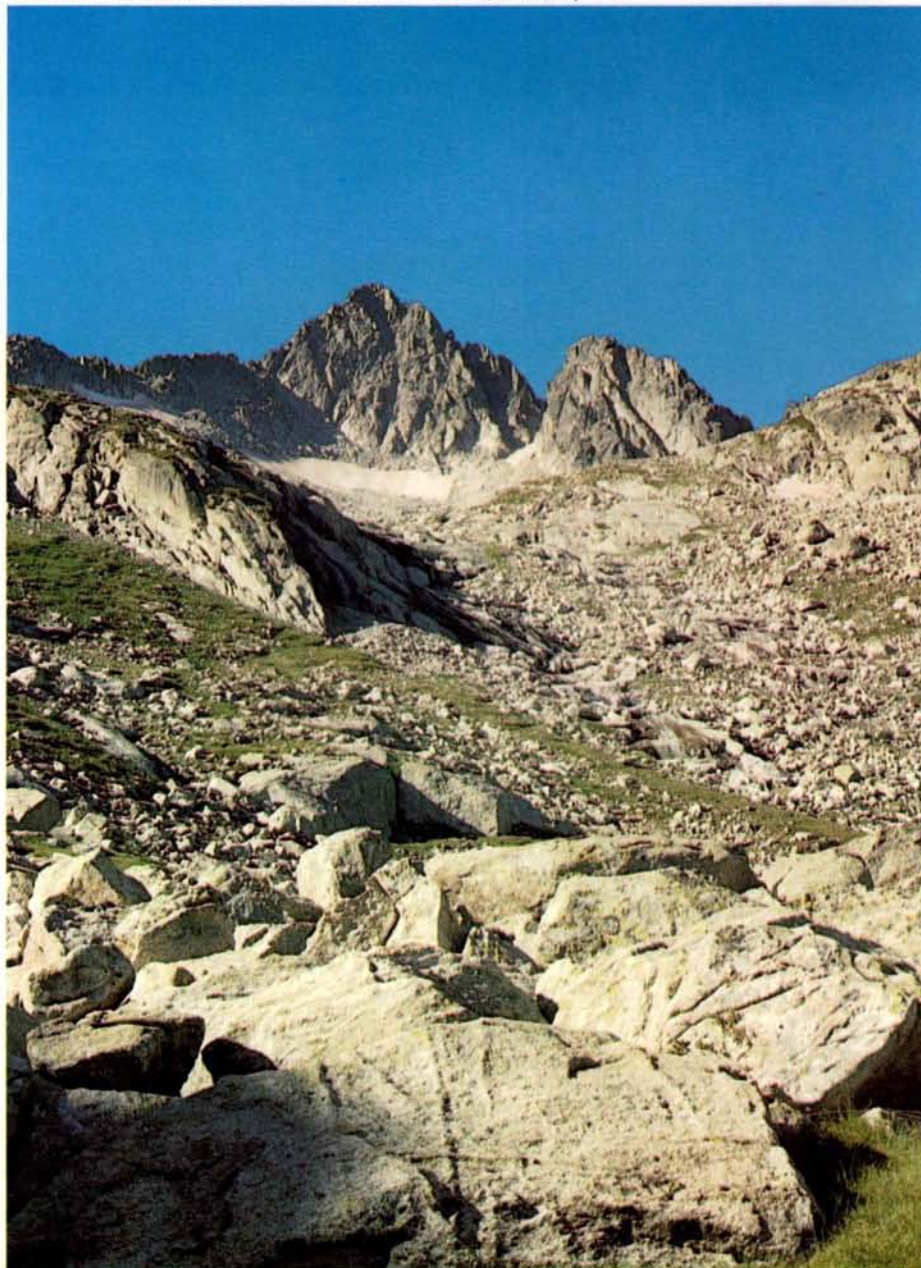
El Besiberri del Nord, des del Tuc de Comessa.

El Besiberri del Sud i el Comaloformo, des del Besiberri del Nord. (Foto: Josep de Tera.)

El Besiberri del Nord, des de l'estany de Mar. (Foto: Josep de Tera.)

perquè cal desgrimpar uns metres (sempre pel vessant SO) fins assolir, en els dos casos, una canal tarterosa que ens hi portarà fàcilment. Es revolta d'aquesta manera el petit «centinella» que defensa l'accés a les dues bretxes.

Finalment, l'agradable grimpada s'acaba per la senzilla raó que ja hem arribat al cim de Besiberri N (3.014 m) (50 min.). I la corda encara no ha sortit de dins la motxilla!

TOTAL des del refugi de La Restanca: 4h. 25 min.

A dalt del cim el temps ens passa molt de pressa, perquè hi fa una temperatura molt agradable i no hi bufa gens de vent.

Durant l'hora llarga que hi passem, veiem «desfilars» per davant nostre alguns excursionistes que hi arriben per la via normal. Tots són gent que «va per feina», menys una «folklorica» parella de francesos que hi arriben encordats i, fins i tot, amb «l'arnès».

3er ENCERT: Després de la llarga estada a dalt del cim, continuem la nostra ruta. Ara ens cal davallar per l'aresta NE.

Només deixar el cim, ja veiem que hi ha un «caminet», fins i tot indicat amb pedrons. Sorpresos del fet que, en una via on hi ha passos «acrobàtics» hi trobem «pedretes indicadores», anem baixant tot seguint el «caminet» que, pel vessant de Cavallers (E), ens deixa ràpidament a la bretxa superior de la cresta NE (2.860 m) (25 min.) És un indret on, vençudes «totes les dificultats», es pot baixar en pocs minuts al refugi de Besiberri i a la bretxa Peyta.

Però nosaltres deixem aquesta via i, per una de les tres canals esmentades al començament, baixem novament pel vessant de l'estany Mar. Al final d'aquesta tarterosa canal, hem d'agafar novament el piolet per tal de travessar una gran congesta de neu que, en fort pendent al començament, ens deixa a la base del Besiberri; és a dir, en plena morrena, on retrobem l'itinerari de pujada que, en sentit invers, ens deixa a l'entrada d'aigües de l'estany Mar (1h. 35 min.).

Només cal afegir que, segurament ja a causa del cansament, la travessia de l'estany va ser 10 minuts més llarga que a la pujada.

Així doncs, al Dr. Gabarró, malgrat als seus 80 anys, no li fallava la memòria; i qui ja ens havia donat una lliçó pujant a la Pica d'Estats pel lloc més elegant i destruint-hi un mite de dificultat, també ens l'ha donada al Besiberri Nord. De tal manera que només em resta dir-li:

Llàstima que no estiguis amb nosaltres per poder-te dir que, ni llastres, ni cordes, ni acrobàcies; només van caldre: piolet, ganes, bons pulmons i millors cames!

LA POLÍTICA DE PROTECCIÓ A LA NATURALES A ESPANYA. INICIS I PRECEDENTS.

Víctor Bretón i Jordi Solé

La política de parcs nacionals, definida com l'activitat protectora de la Naturalesa, fou inclosa en els programes polítics de distints països amb diverses finalitats: regular l'aprofitament de les terres públiques, fomentar la silvicultura, racionalitzar l'explotació forestal i les pastures ramaderes, i preservar els llocs reeixits per la seva bellesa natural. L'aplicació del principi de l'equilibri ecològic, així com la consideració de l'home com el principal agent erosiu, féu imprescindible el control de les activitats humanes per tal de no destruir l'estabilitat natural.

1. LA CREACIÓ DE PARCS NACIONALS EN EL MÓN.

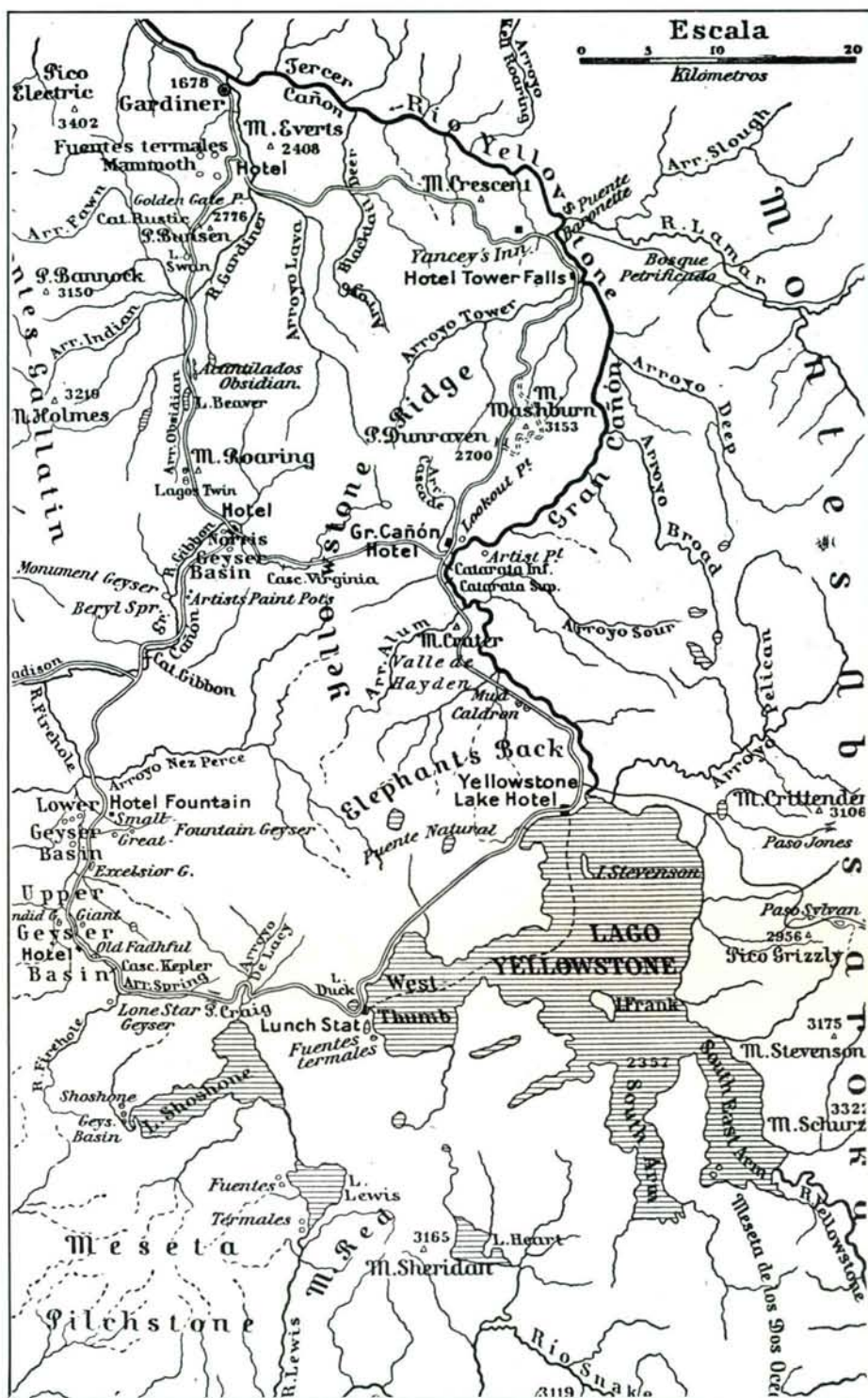
L'any 1872 constitueix formalment l'origen de la història dels parcs nacionals als EUA, en establir el govern d'aquell país el **Parc Nacional de Yellowstone**. Així s'originava un nou concepte de la utilització del sòl; se segregaven gairebé 90.000 Hs. de terres salvatges, de cara a la seva protecció envers la depredació humana i per a ús benèfic dels ciutadans.

Els Estats Units eren una terra per descobrir. Nació jove, extensa i poc habitada a l'interior, posseïa grans superfícies de territoris verges. Hi havia,

per aquestes raons, una favorable disposició per iniciar un projecte ambiciós de segregació i protecció d'algunes zones agrestes. A la creació del Parc de Yellowstone van seguir, fins a la fi del segle, les fundacions dels grans parcs nacionals: **Yosemite, Sequoia i General Grant** (1890), **Mount Rainier** (1899); en el segle present, i fins ben entrats els anys trenta —època en què tanquem el nostre estudi— se succeïren les inauguracions de diferents parcs. El nombre se n'aniria ampliant amb la creació dels de **Lassen Volcanic** (1916), **Grand Canyon i Zion** (1919), **Hot Springs** (1921, «reserva

Cara nord del Mont Perdut. (Foto: Víctor Bretón).

nacional» des de 1880), **Carlsbad Caverns** (1923), **Acadia** (1929) i **Shenandoah** (1935), entre les àrees protegides més importants. Paral·lelament, cal assenyalar altres territoris amb un estatus similar. D'entre ells, excel·leixen els Monuments Nacionals, definits a través de la llei «Antiquities Act» (1906). L'any 1935, es va promulgar la llei «Historic Sites Act», que donava al Secretari de l'Interior més amplis poders per a la conservació de llocs i edificis històrics.

Gairebé simultàniament amb les

realitzacions de la política proteccionista nord-americana, es pot situar la labor del govern canadenc, en crear el seu primer parc nacional, el **Rocky Mountains National Park of Canada** o de **Banff**, el 1885, al qual seguirien diverses àrees protegides, fins i tot a les darreries del passat segle.

La primera nació europea que inicià una política de parcs nacionals fou Suècia, que fundà els vuit primers del Vell Continent (1909). El de **Sarek** (Lapònia) és, encara, amb les seves 200.000 Hs., el més extens d'Europa. A Suècia

seguí una nació centroeuropea, Suïssa, on hi havia una Lliga per a la Protecció de la Naturalesa. El 1914, el govern federal va establir el primer parc a les valls de **Cluoz** i **Tantermozza**, a la Baixa Engadina.

Alemanya vegé la constitució, el 1910, de la «Societat per a la Creació dels Parcs Nacionals d'Alemanya i Àustria», que va possibilitar la creació d'un parc als **Alps d'Estíria**, i el projecte de tres més. A Itàlia es feien, gairebé al mateix temps, passos en la mateixa direcció. El 1916 es va fundar, a Milà, el «Comité per a la Defensa del Paisatge i dels Monuments Italians», els objectius del qual eren de promoure una acció legislativa dirigida vers la consecució d'una eficaç protecció de les futures reserves nacionals.

Malgrat la tardana incorporació de França al desenvolupament d'aquesta política pel que fa a les realitzacions, ja de dels primers anys del segle disposava d'una «Societat de Protecció dels Paisatges», fet que facilità la celebració, el 1909, del I Congrés

Portada de «Del Paisaje a la Política» de Pedro Pidal, ànima dels parcs nacionals d'Ordesa i Covadonga.

Internacional per a la Protecció de la Naturalesa.

La política proteccionista espanyola començà la seva tasca el 1916, quan, el dia 14 de juny, el Senat rebé la presentació del Projecte de Llei sobre Parcs Nacionals, elaborat per Pedro Pidal, marquès de Villavieja de Asturias. Dos anys després es publicaria el Reial Decret pel qual la **Montaña de Covadonga** o de **Peña Santa**, als Picos de Europa, i el **Parc Nacional de Valle de Ordesa** o del **río Ara**, al Pirineu de l'Alt Aragó, es declaraven parcs

Tanmateix, és remarcable l'actuació de distintes organitzacions per a la salvaguarda de la naturalesa en alguns

La idea més important era que l'home estava trencant, amb tota la seva càrrega de refinada tecnologia, l'equilibri

Una de les manifestacions més importants d'aquest estat d'opinió és la revaloració del paisatge d'alta muntanya, que duria, més tard, a l'establiment de bona part dels parcs nacionals a les zones muntanyoses. És aquest el cas d'Ordesa, que estudiarem a fons més endavant.

Nogensmenys, fins ben entrat el segle divuitè, l'emoció que més freqüentment suscitava la muntanya era el terror. Era general la creença que l'aire dels cims era nociu ser a l'organisme humà, i nombroses llegendes situaven a les altes regions el reialme d'entitats malignes. De qualsevol manera, la muntanya ja començava a rebre la visita dels primers exploradors.

Tot seguit, guiats per l'interés d'obtenir resultats pràctics, geòlegs, botànics i naturalistes s'internarien en els dominis de la roca i de la neu per a recolzar o rebutjar les teories que, llavors, eren les predominants sobre l'origen de la Terra i de la vida, i sobre la transformació de les espècies. Al llarg del segle XIX, l'apreciació de la muntanya assoliria una considerable importància, que es materialitzaria en una ideologia de caire paisatgista i en l'establiment de societats excursionistes (Més endavant, en estudiar el Parc Nacional d'Ordesa, tindrem ocasió de comprovar com aquest fenomen cristal·litzarà en propostes de caràcter proteccionista.)

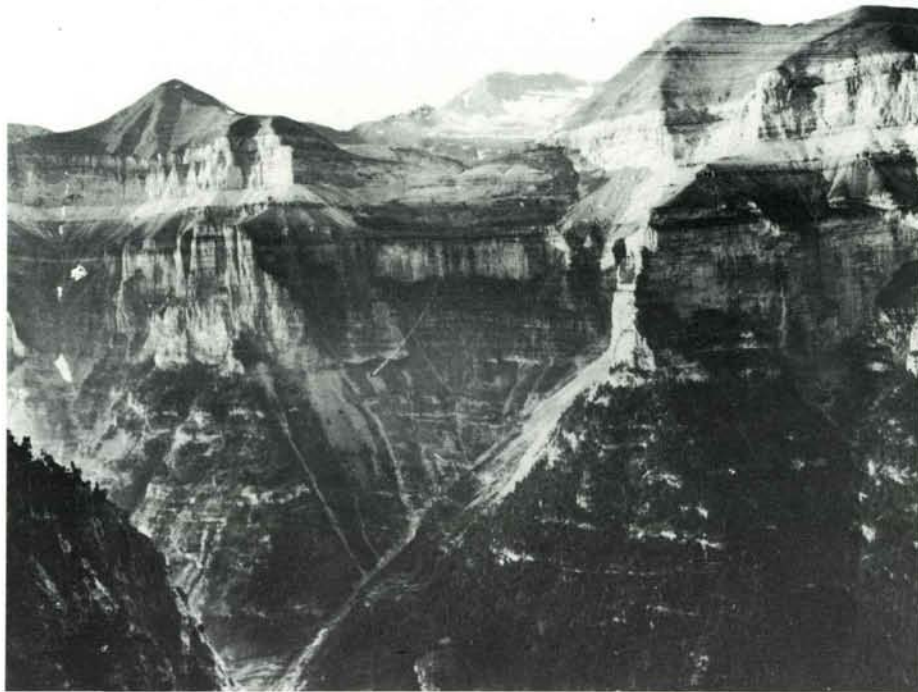
PARQUE NACIONAL DE PEÑA SANTA DE COVADONGA

Escala
Kilómetros

Aquesta panoràmica configura, a grans trets, l'estat de la qüestió a l'època ja esmentada, i demostra fins a quin punt era important i difosa la idea de protegir alguns paratges naturals. D'aquesta manera, restaven sancionades unes inquietuds de caire conservacionista que ja es venien expressants des d'antic.

Especialment l'obra de Marsh, *Man and Nature* (1864), constitueix una gran fita dins del pensament conservacionista. En ella, l'autor nord-americà aplega, a més de l'experiència dels seus contactes amb autors europeus, la constatació d'un fenomen que ja es venia considerant des de l'època il·lustrada: la desertificació, en aquest cas als Alps. L'esgotament de la fusta, amb motiu de

Quant a les primeres, podem assenyalar la influència exercida per Giner de los Ríos. Ell remarca l'interès estètic del sòl, tot sol·licitant la

constituïció d'una nova disciplina que tindria el nom d'«Estètica geològica». Aquest pensament, assumint distintes manifestacions, el trobem difós entre els representants de la generació del 98.

En un tema essencial en la política proteccionista, com és ara el problema de la desforestació, és on podem apreciar l'empremta dels plantejaments de Lucas Mallada sobre la pobresa del sòl. *Los males de la patria y la futura revolución española* (1890) va tenir una apreciable repercussió, fins al punt d'incidir en l'obra dels proteccionistes que s'encarregarien de desenvolupar el programa de la política de parcs nacionals.

L'excursionisme constitueix la tercera línia a considerar. En aquest àmbit, se situen dues interessants propostes presentades en sengles convencions excursionistes: la primera d'elles és la presentada al Congrés Internacional d'Alpinisme de París (1900) per R. Serra i Pagès, en aquell moment professor de Geografia i membre notable del Centre Excursionista de Catalunya. La comunicació, sota el títol de *La conservation des beautés naturelles de la montagne*, proposava la preservació de la muntanya enfront d'un progrés desorganitzat, que podria arribar a ser contraproduent des del punt de vista estètic. L'altra, és obra de la Societat Cívica «La Ciudad Jardín», de Barcelona, i fou presentada al III Congrés Excursionista Català (1914). Aquesta comunicació, juntament amb un informe dirigit a la Diputació provincial, plantejava la conveniència d'un política de parcs i reserves naturals.

L'expressió definitiva d'aquestes

inquietuds es manifestaria en tot un seguit de disposicions legislatives, de cara a la protecció de determinats espais naturals. Ordesa i Covadonga, com ja hem esmentat, constituïrien les primeres i més importants realitzacions en aquest sentit. La política empresa per Pidal, i sancionada pel ministre de Foment, Rafael Gasset, prosseguiria la seva labor amb l'ampliació del nombre d'espais protegits. Deu anys després de l'aprovació de la Llei de Parcs Nacionals, quan el proteccionisme té prou poder polític, es dicten disposicions per declarar els anomenats «Sitios de Interés Nacional»: aquells paratges que, sense ésser prou excepcionals, mereixien una altra forma de protecció. Així mateix, podrien ser «Monumentos Naturales de Interés Nacional» les particularitats més excel·lents del paisatge, com són arbres gegants, penyals, cascades o coves, reeixides per l'interès científic, artístic o històric.

El desenvolupament de la política proteccionista possibilita que, a la dècada dels trenta, es disposés d'un apreciable conjunt d'espais protegits: **La Dehesa del Moncayo; San Juan de la Peña; el Picacho de la Virgen de la Sierra** (Còrdova); **La Ciudad Encantada; el Torcal de Antequera; la Pedriza del Manzanares; la Cumbre, Circo y Lagunas de Peñalara; el Pinar de Acebeda** (Segòvia); **el Monte del Valle** (Múrcia); **la Sierra de Espuña; la Cumbre del Monte Cueroña** (La Corunya); **el Promontorio del cabo Villano; la Punta del Semáforo del Cabo de Vares; i el Palmar de Elche;** a més del Monument Natural de la **Peña del Arcipreste de Hita** (Madrid).

4. LA VALL D'ORDESA: EL PARC NACIONAL DEL PIRINEU.

En l'establiment d'aquest parc podem observar la successió de les etapes que caracteritzarien el procés devers la protecció d'un espai natural.

A l'apreciació del paisatge pirinenc, desenvolupada per distints autors, segueix el clam conservacionista, que seria recollit pels artífexs de la política proteccionista.

El **pirineisme**, un corrent de pensament que cospa la revalorització del paisatge muntanyenc del Pirineu, constitueix una base prou important per comprendre el conjunt de factors que s'apleguen en la declaració d'Ordesa com el primer parc nacional del Pirineu. Ramond de Carbonnières com a pre-romàntic, Russell en ple Romanticisme, i Franz Schröder ja a cavall endre els dos segles, representen la història d'aquest pensament. Al seu costat, viatgers, naturalistes, científics i poetes d'ambdues vessants de la serralada fronterera proporcionaren el substrat perquè el geògraf francès Lucien Briet proposés formalment l'establiment d'un parc nacional al cor del Pirineu Central, a l'alta vall d'Ordesa, amb la finalitat de portar prosperitat als pobles de l'Alt Aragó, tot aprofitant els trossos que la naturalesa ofereix. La directa referència que fa Briet, en l'obra *Bellezas del Alto Aragón* (1913), al caràcter modèlic del Parc Nacional de Yellowstone, fa pensar en la influència que les empreses proteccionistes nord-americanes exerciren fins i tot en cercles tan específics com el pirineisme.

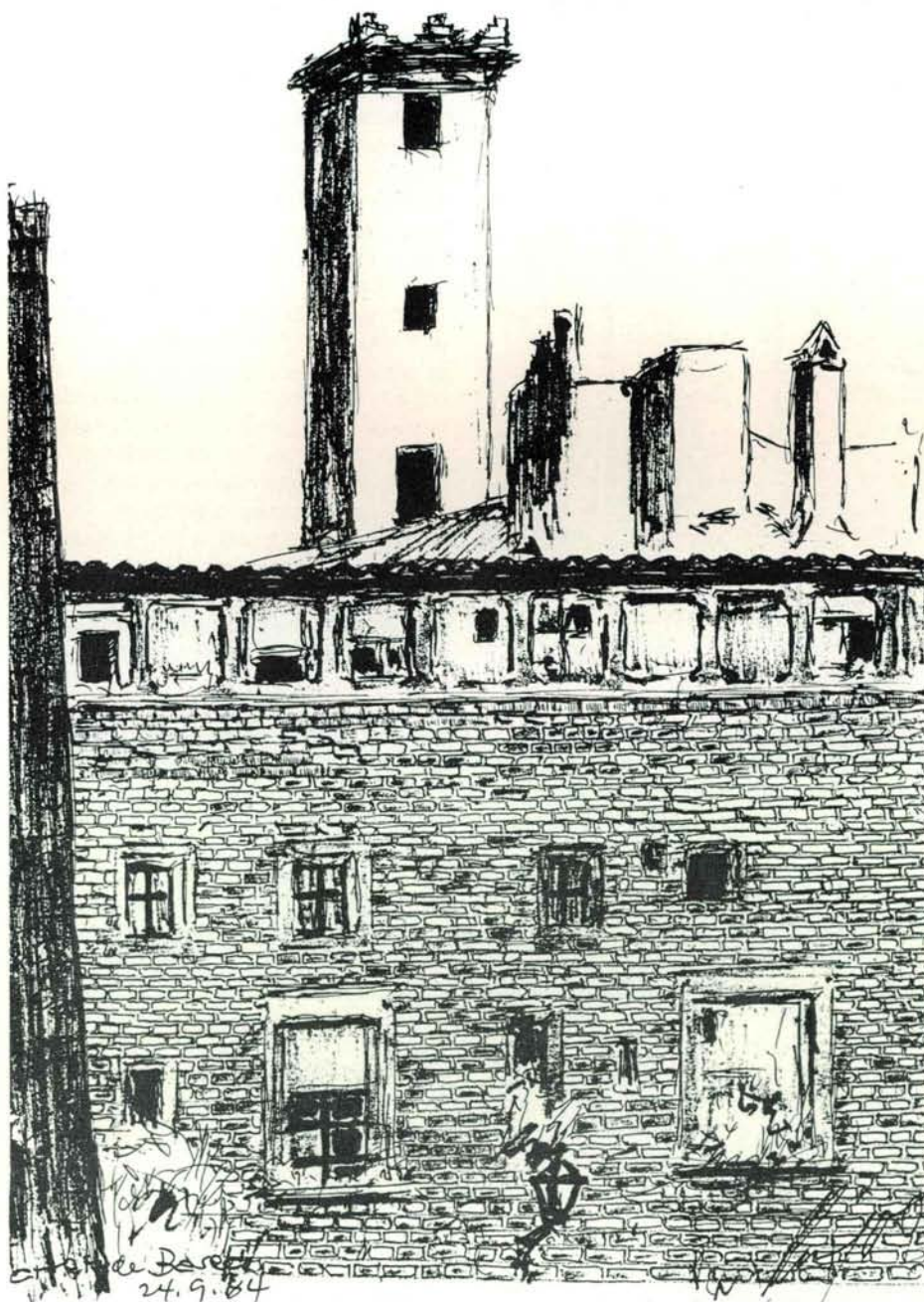
En un altre ordre de coses, no deixa de resultar paradoxal que, malgrat haver estat els francesos els qui han dut a terme una exhaustiva exploració del Pirineu, el primer parc nacional de la serralada s'establís en territori espanyol. Aquest fet demostra l'empenta dels polítics proteccionistes.

Cinc anys després que fos publicada l'obra de Briet, la Vall d'Ordesa assoliria la plena protecció oficial, amb la declaració de fer-la parc nacional. A partir d'aquest moment, a més de reconciliar l'home amb la natura, de fer sentir la terra pàtria sota els peus, aquest espai proporcionarà a l'Administració un font d'ingressos produïts pel turisme. Aquest és, sota la seva aparença altruista, el sentit de la política de parcs nacionals. Efectivament, fins i tot s'entrarà en conflicte amb els interessos dels pobles veïns del parc, els quals basen la seva subsistència en l'aprofitament dels recursos que, mirats des d'una altra òptica, els han estat negats amb la constituïció d'un espai que ha de romandre intocable.

PETITA CRÒNICA BARCELONINA

Ramon Pujol i Alsina

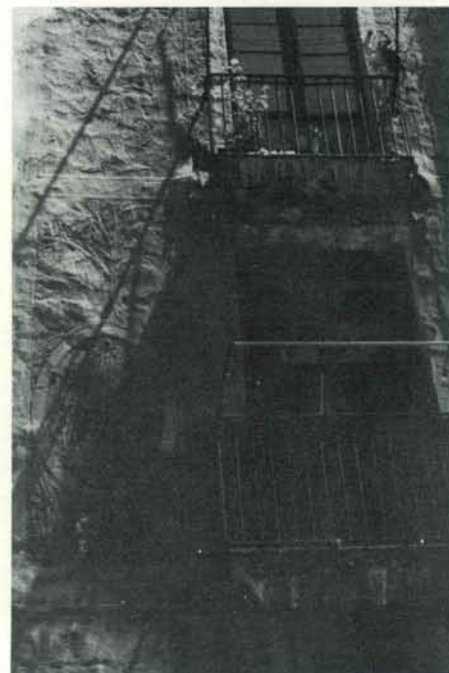
Carrer de Basea. El casal del Mirador. (Dibuix: Ramon Pujol i Alsina).

Portat pel meu amor a la nostra ciutat, a finals del anys setanta i a començaments dels vuitanta vaig dedicar-me a fer una colla de dibuixos dels vells carrers de Barcelona, perquè no se sap mai què pot passar; i, en un moment determinat, un dibuix, sempre és un document. ¿Qui hauria pogut preveure que, un dibuix que jo vaig fer el 6 de maig de 1979, del carrer Joan de Montjuïc, esdevindria irrepetible, i, per tant, seria un document històric? Als primers dies de març del 1980, la casa de l'esquerra del dibuix que reproduïm va esfondrar-se tota sola. Gràcies a Déu, no hi va haver cap desgràcia, perquè ja feia molt de temps que la casa era deshabitada. Com que totes les cases del carrer, a dreta i a esquerra, amenaçaven ruïna, el nostre municipi decidí fer-ne l'enderroc general. I fou per això que va desaparèixer el carrer de Joan de Montjuïc. Aquest carreró era un cul de sac, a mà dreta baixant pel carrer de l'Argenteria, entre els carrers de Manresa i de Basea. Era un carreró amb tota la gràcia dels molts racons que poden trobar-se al barri de Santa Maria del Mar.

He buscat qui podia haver estat aquest Joan de Montjuïc, però no ho he pogut aconseguir. Devia ser un dels Montjuïc, família forta barcelonina, de la qual ja se'n comença a parlar al s. XIII, i perduren fins a finals del s. XV. On he trobat més dades és en el llibre de Lluís Almerich, *Història dels carrers de la*

Esgrafiats molt ingenus, al carrer Tantarantana. Casa enderrocada a començaments de 1983. (Foto: R. Pujol).

Bell esgrafi del 1773 al carrer de la Taronjeta.
(Foto: R. Pujol).

Barcelona vella en el seu vol. II, pàgs. 47 i 48. Sembla que un Bernat de Montjuïc, al s. XIII, poc després de la conquesta de Mallorca, ja intervingué per l'organització foral de l'illa. Se'ns parla de Miguel, de Jaume, de Berenguer, però no ens hi surt el Joan del nostre carrer.

Amb l'enderroc de totes les cases, ara hi ha quedat un gran espai. A les cases que s'enderrocaren, sembla que un equip del Museu d'Història de la Ciutat hi féu prospeccions arqueològiques. No tinc notícia que s'hi hagués fet cap treballa important; però sí que hi quedà ben clar que la majoria de les cases eren de l'època medieval; això és, dels ss. XIII i XIV.

Ara, doncs, han quedat molt a la vista els casals del carrer de Basea,

especialment el gran casal amb torra de guaita o mirador, com podreu apreciar en el dibuix que reproduïm. Aquest gran casal té, a la part posterior, una façana al carrer de la Taronjeta. Aquesta façana és totalment esgrafiada, i hi és ben marcada la data del 1773. Aquests esgrafiats, que són molt interessants, estan en força bon estat de conservació. Vegueu-ne les fotos, si us plau.

I ara que hem parlat d'esgrafiats i de carrers desapareguts, cal que digui també que, el 1982, la casa, força important, que tancava el carrer de Capellans a mà esquerra (entrant per la plaça de Santa Anna) fou enderrocada. I és una llàstima perquè, encara que molt degradats, tenia uns esgrafiats molt atractius de començaments del segle passat: unes grans figures en estil neoclàssic. Més o menys, pot apreciar-se en la foto que reproduïm. Amb l'enderroc d'aquesta casa, ha quedat un espai lliure que comunica el carrer de Capellans amb el del Governador, just enfront del casal del Foment de la Pietat Catalana.

I, encara, cal que parli d'una altra desaparició. Al barri de Sant Agustí Vell, i al carrer de Tantarantana, fou enderrocada la casa núm.3, que lluïa a la seva façana (força deteriorats, dissortadament) uns dels esgrafiats més originals dels molts que es poden veure a Barcelona. L'originalitat consisteix en l'ingenuitat dels dibuixos. Fan la sensació que el propietari de la casa (sembla que fou un pagès horticultor) no va pas buscar el concurs i l'ajut dels mestres de l'ofici, i que ell mateix es féu els dibuixos; i és per aquest motiu que tenen una gràcia i ingenuitat especials. L'enderroc d'aquesta casa del carrer de Tantarantana s'ha fet, possiblement, per la vellúria de l'edifici. I ara, l'espai que ha deixat s'ha convertit en una placeta i una mica d'espai lliure, que la gent del barri possiblement agraeix.

És evident que, de cara a la vida de la ciutat, els fets que us acabo d'explicar són del tot intrascendents. Però tampoc no ho són del tot per deixar-los silenciats. És, doncs, per aquest motiu que n'he fet una breu relació, i que us en presento dibuixos i fotografies. No se sap mai què ens pot ser necessari en informació gràfica, o en dades històriques, de fets i coses de la nostra ciutat. Almenys a MUNTANYA hi hauran quedat reflectides les inquietuds d'un barceloní, enamorat fins al capdamunt de la seva ciutat.

7.3.1986

Ja en preparació aquest número, l'autor ens ha deixat per sempre. El recordarem i molt el trobarem a faltar.

ALPINISME

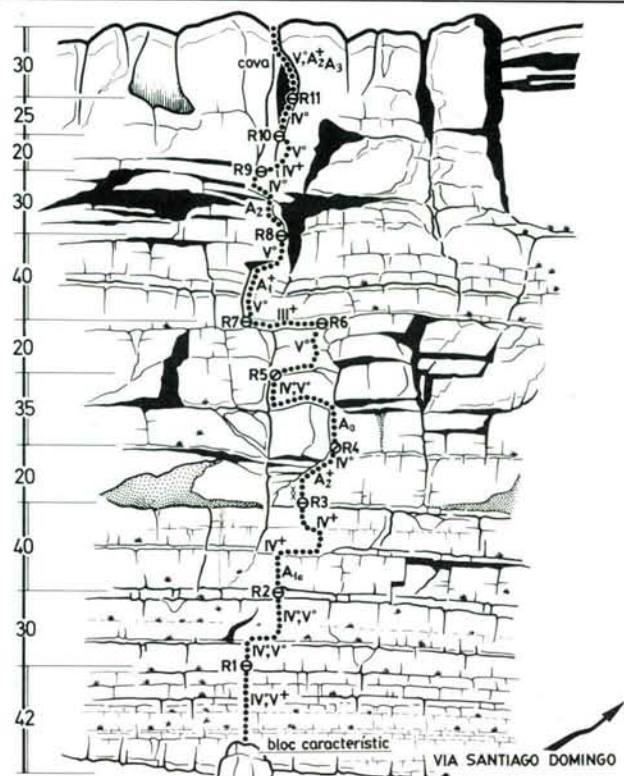
EXPEDICIONS MUNTANYENQUES AL NEPAL (TARDOR 1984)

Informació facilitada per Lluís Belvis i Kunga Sherpa (Nepal Mountaineering Association)

Núm.	Nom del pic	Nom de l'equip	Estat	Mecenes	Director	Nombre de components
1.	Annapurna I (8.091m) via East Ridge.	Swiss Expedition to Annapurna I.	Suïssa	Particular	Mr. Frank Tschirky	6 (dos hi pujaren)
2.	Annapurna I (8.091m)	Cara sud/Annapurna '84.	Espanya	Feder. Espanyola de Muntanya	Sr. Nil Bohigas Martorell.	2 (dos hi pujaren)
3.	Annapurna II (7.937m) via South Face.	Osaka Climbing Club Annapurna	Japó	Osaka Climbers Club.	Mr. Nobuo Kuwahara.	9 (fracassà)
4.	Annapurna IV (7.525m) via N. West Face.	City of Milan to Annapurna IV	Itàlia	Trekking International Inc.	Mr. Renato Moro.	9 (fracassà)
5.	Annapurna via N.E. Face.	French Annapurna IV Expedition.	French	Particular	Mr. Michel Thivierge.	12 (fracassà)
6.	Baruntse (7.129m) via South Ridge	DAV-Berg Und Skischule.	R.F. Alemanya	DAV-Berg Und Skischule.	Mr. Kaempfe Gunter	7 (set hi pujaren)
7.	Chobuje (6.685 m.) via E. Ridge	Kochi Worker Alpine, Federation.	Japó	Kochi worker Alpine, Federation.	Mr. Yoshihiko Omori.	8 (fou cancel·lada)
8.	Cho-Pyu (8.201m) via South side.	Nepal-Catalan Cho Oyu Expedition.	Nepal-Espanya	Particular	Sr. Luis Belvis.	8 (sis hi pujaren)
9.	Dhaulagiri I (8.167m) via cara oest	Czechoslovak Himalayan, Expedition.	Txecoslovàquia	Section of Prague and, Kezmarok of Czechoslovak, Mountaineering Association. autofinançada	Mr. Jiri Novak	18 (tres hi pujaren un morí després de fer el cim.)
10.	Dhaulagiri I (8.167m) via South West Ridge.	French Dhaulagiri Expedition.	França		Mr. Pierre Beghin	7 (dos hi pujaren)
11.	Sagarmatha (8.848m) via South Col.	Netherland Everest Expedition.	Holanda	Royal Netherlands Alpine Club.	Mr. Xander Verijn Stuart.	11 (un hi pujà)
12.	Sagarmatha (8.848m) via, West Ridge.	NewZealand Everest Expedition.	Nova Zelanda	Particular	Mr. Peter Edmund Hillary	4 (fracassà)
13.	Sagarmatha via South West Fa.	Slovak Himalayan Expedition	Txecoslovàquia	Slovak Geographical Society of the Slovak Academy of Sciences. Particular	Mr. RNDr. Frantisek Kele.	5 (3 hi pujaren; un morí després de fer cim)
14.	Fang (7.647m)	West Ridge of Fang.	EUA		Mr. Wes Krause	3 (fracassà)
15.	Ganesh Himala II (7.111m)	Diablerets Ganesh II Expedition.	Suïssa	Particular	Mr. Garin Roland.	4 (fracassà)
16.	Ganesh Himala (7.111 m.) via South W. Face.	British Ganesh II Expedition.	Anglaterra	Particular	Mr. R.F. Allen	2 (2 hi van pujar)
17.	Glacier Dome (7.193m) via, North side.	Chung Ang University A. Club.	Corea del Sur	Chung Ang University Alpine Club	Mr. Keum-Wook, Lee.	5 (4 hi van pujar)
18.	Himalchuli (7.893m) via, South-West Side.	American Himalachuli Exp.	EUA	American Alpine Club, (no finançada).	Mr. Michael John Yager.	5 (4 hi van pujar)
19.	Jannu (7.710m) via S.R.	Swiss Al. C. South-R. Expedition.	Suïssa	Swiss Alpine Club.	Mr. Martin Fischer	9 (5 hi van pujar)
20.	Kangchenjunga (8.586m) via South-West Face.	International Kangchenjunga Expedition.	EUA + Canadà	Particular	Mr. Roger Marshall	2 (1 hi va pujar)
21.	Kanguru (6.981m) via S.W.F.	Kwang Woon University Alpine, Club.	Corea del Sur	Kwang Woon University.	Mr. Jee In koo,	5 (2 hi van pujar)
22.	Lhotse Shar (8.400m) via, South Spur	Canadian Lhotse Shar, Expedition.	Canadà	The Mt. Everest Foundation, the Canadian Himalayan Foundation i particular.	Mr. David A. Burgess,	4 (fracassà)
23.	Makalu (8.463) via, S. East Face.	Italian Makalu Expedition.	Itàlia.	Club Alpino Italiano.	Mr. Giambisi Almo.	10 (fracassà)
24.	Makalu via West Face	Piola Makalu Expedition.	Suïssa	Swiss Alpine Club.	Mr. Michel Piola.	6 (1 hi va pujar)
25.	Makolu (8.463 m.) via/V.W. Ridge.	Cordoba Himalayan		Cordoba University	Mr. A. Luna	(fracassà)
26.	Manaslu (8.163m) via, North-East Face.	Spedizione Alpinistica Cesa Bianchi	Itàlia	Association of Italian, Alpine Club.	Mr. Cesare Cesa Bianchi	6 (fracassà)
27.	Manaslu via S. Ridge.	Polish Expedition Manaslu.	Polònia	Association of Polish, Alpine Clubs.	Mr. Janusz Kurczab.	7 (2 hi van pujar)
28.	Nilgiri South (6.839m) via South Face.	Tokyo Singakukai Expedition.	Japó	Tokyo Singakukai Club.	Mr. Shunji Takegawa.	6 (2 hi van pujar)
29.	Nuptse (7.855m) via, South-West Ridge.	Creot Himalaya Expedition.	França	Cret Himalaya Association.	Mr. R. Renaud.	18 (14 hi van pujar)
30.	Pumori (7.167) via, North-East Ridge	Korean Alpine Club of South, California.	EUA	Korean A.C. of Southern California	Mr. Kim Ki Hwan.	11 (fracassà)
31.	Putha Hiunchuli (7.246m) via South Ridge	Nepal-Japan Goodwill Visiting, Mie-Gakuren Party.	Japó.	Mie Gakuren	Mr. Soji Fujita	14 (4 hi van pujar)
32.	Tilicho (7.134m) via, North Side.	Yak and Yeti Expedition to Tilicho.	França	Particular	Mr. E. Schmutz	35 (fracassà)
33.	Yalungkang (8505m) via, south-east Ridge.	French Alpine Club.	França	French Alpine Club	Mr. Bernard Constantin.	9 (5 hi van pujar)
34.	Yalungkang via s.w. Face.	Polish YalungKang Expedition.	Polònia	Polish Mountaineering, Federation	Mr. Eugeniusz Chrobak.	5 (4 hi van pujar)
35.	Gaurishanker (7.134m)	J.A.C. Tokai Goodwill Exp.	Japó	Japanese A.C. Tokai Section	Mr. Michio Yuasa	6 (6 hi van pujar)
36.	Glacier Dome (7.193)	Hochgebergsschule Tyrol.	Austria	Hochgeber Schule and Members	Mr. Joseb Oberauer	10 (4 hi van pujar)
37.	Cholatse (6.640m)	American Cholatse Exp.	EUA	American Alpine Club.	Mr. Todd Bibler.	4 (4 hi van pujar)
38.	Cho-Oyu (8.201m)	Slovene Impol Cho-Oyu Exp.	Iugoslàvia	Impol Slovenska	Mr. Josse Zupan	11 (fracassà)
39.	Langtang Lirung 77.294	Sacraments Alpine Club	EUA	Particular	Mr. Daniel M. Nowell	4 (fracassà)
40.	Lobuche (6.145m)	Lobuche West '84 Exp.	França	French Alp. Club.	Mr. Dominious Hembise	6 (fracassà)
41.	Dhaulagiri (7.618m)	Dhula Ski '84 Exp.	França	French Alpine Club.	Mr. Benoi Chamoux	6 (fracassà)

MONTSEC D'ESTALL

(Paret d'Aragó)

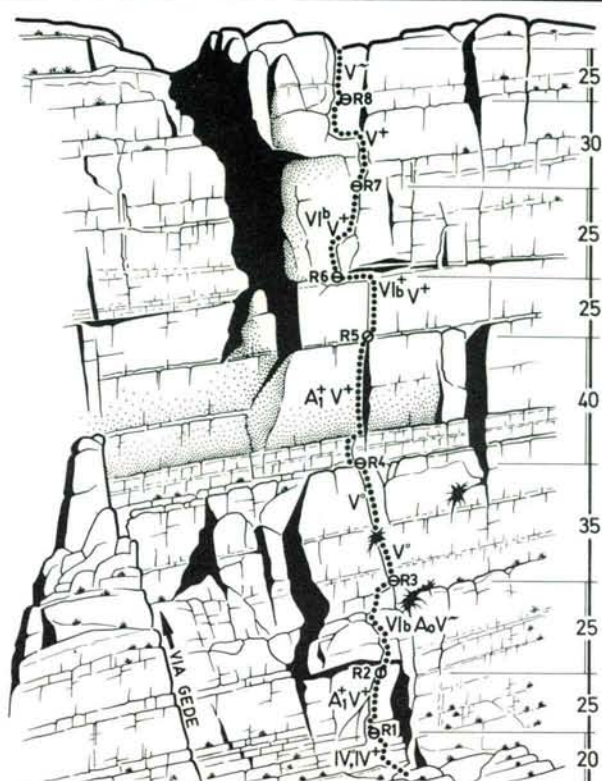

Via «Cúpula Nocturna»
375 m MD⁺A₂⁺

1.ª asc.: 3 i 4 maig 1986
per: Joan Solé, Gabriel Roviro
Angel Guillem i Marc Arbós

MONTREBEI

(Paret de Catalunya)

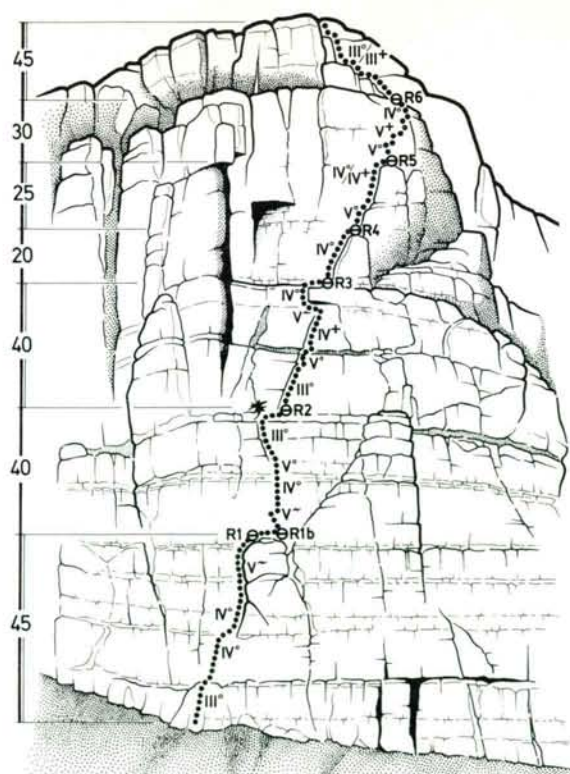

Via «Desequilibri Hormonal»
250 m ED A

1.ª asc.: 14 i 15 juny 1986
per: Aitor, Marc Arbós i Alexis
Tibau 250 m ED⁺A₁⁺

MONTREBEI

(Paret de Catalunya)

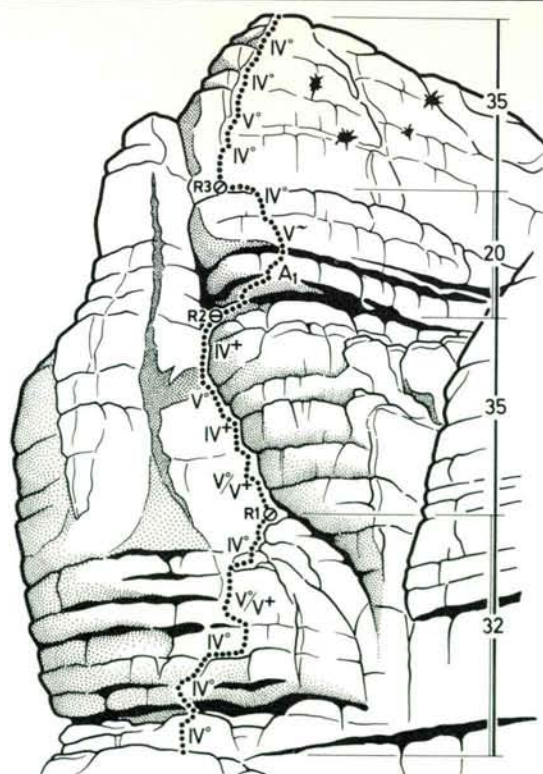

Via «Divendres de Resurrecció»
240 m MD⁺

1.ª asc.: 2 maig 1986
per: Jordi Camprubí, Toni
Ramírez i Remi Brescó

MONTSEC DE RUBIÉS

(Vilanova de Meià)

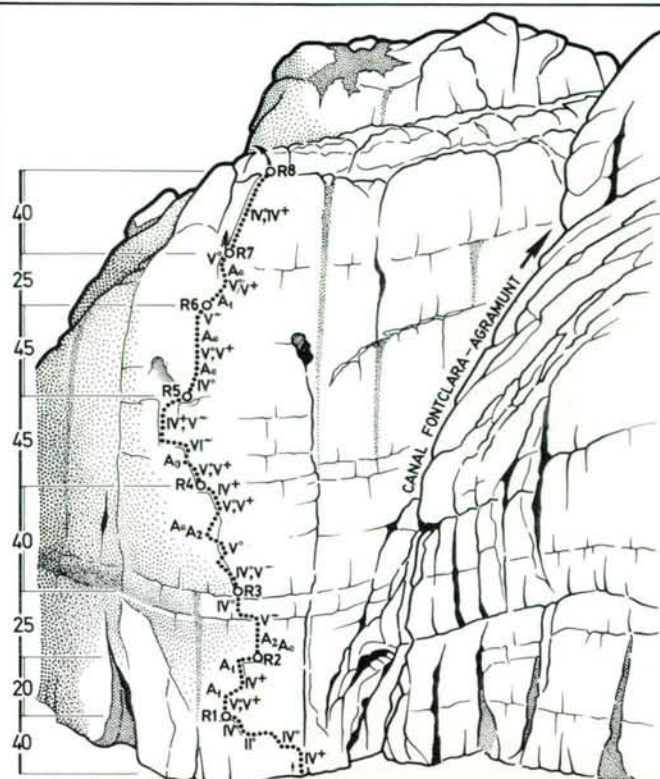

Via «Festa Major»
120 m MD

1.ª asc.: 4 maig 1986
per: Remi Brescó, Toni Ramírez,
Gerardo Blázquez i Jordi
Camprubí 120 m MD⁺

SERRA D'ENSIJA

(Roca Gran de Ferrús)

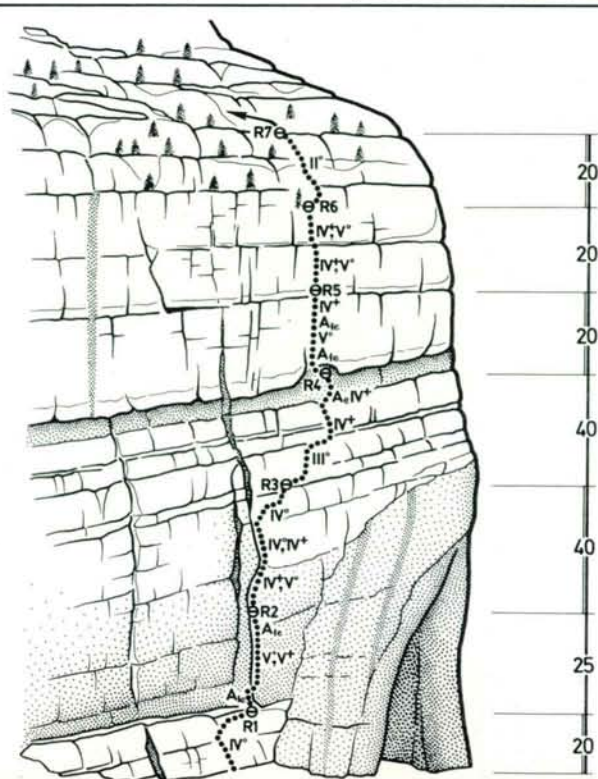

Via de «Xibalba»
280 m MD⁺

1.ª: juny 1986
per: Toni Ramíreu, Remi Brescó,
Joan Jover i Gerardo
Blázquez

SERRA D'ENSIJA

(Roca Gran de Ferrús)

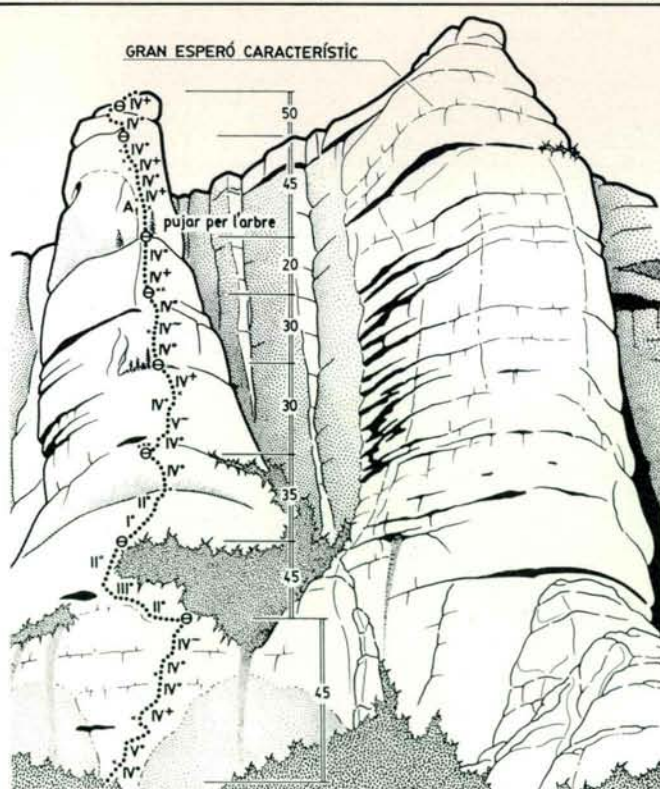

Via del «Tritó Sauvage»
165 m MD

1.ª asc.: 28 i 29 Juny 1986
per: Remi Brescó, Toni Ramíreu,
Jordi Camprubí i Joan Jover
165 m MD^o A_{1c}

MOLA DE SANT HONORAT

(Oliana)

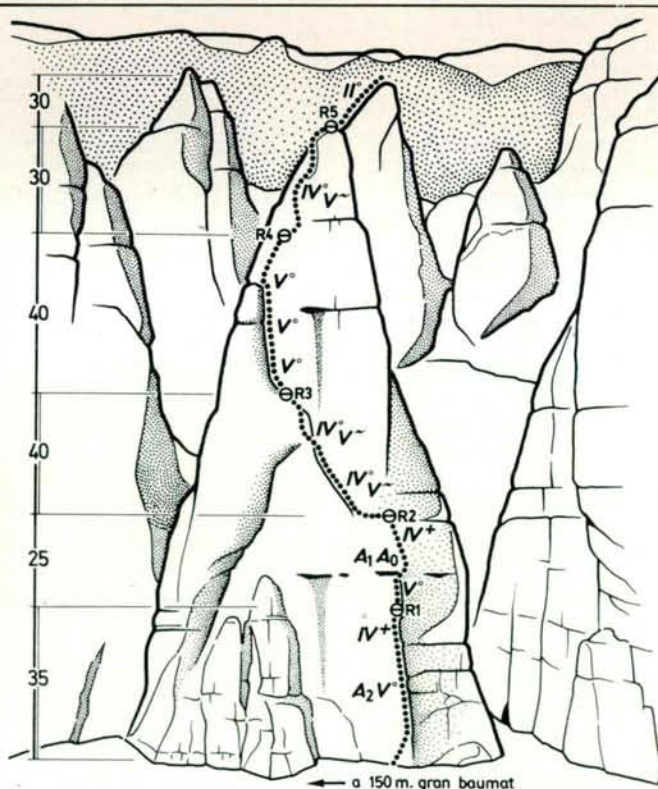

Via «Aresta dels Joncars»
300 m D sup

1.ª asc.: 18 maig 1986
per: Fredi Parera i Armand
Ballart

SERRA DE SANT GERVÀS

(Zona occidental)

Via «Arzatxel»
200 m MD A₂

1.ª asc.: 1 desembre 1985
per: Paco Vargas, Joan Jover,
Remi Brescó i Toni Ramíreu

ACTES

CICLE D'EXCURSIONS «LES MUNTANYES DE LA VALL DEL SEGRE»

Com ja és tradicional dins el calendari d'activitats de la Secció de Muntanya d'aquests últims anys, durant sis mesos, de novembre del 1985 fins a l'abril del 1986, s'han portat a terme una sèrie d'excursions mensuals, amb el fi de fer conèixer més detalladament un sector del país, com també el de fomentar unes relacions amb les entitats i grups excursionistes de la zona visitada. Aquest any foren les muntanyes que, des d'Organyà fins a Artesa, vigilien el curs del Segre.

A mitjan setembre, convoquem diversos centres excursionistes de les comarques de Ponent a l'estatge del Centre Excursionista Pontsica, on exposem el pla d'aquest nou cicle, similar als anteriors, i els demanem col·laboradors per dur a terme aquest programa entre tots. (Hi foren presents representants del Centre Excursionista Pontsica, del Centre Excursionista Guissonenc i del Grup Excursionista d'Oliana, i posteriorment s'hi demanà la participació del Centre Gimnàstic Barcelonès). Tothom accepta de col·laborar, i tot seguit es distribueix la tasca a fer. Es facilita un esquema de sis excursions i actes divulgatius de les muntanyes a visitar, que es poden modificar a criteri dels responsables de cadascuna de les sortides.

A la vigília de cada excursió, l'equip coordinador del Centre visita l'estatge del centre excursionista responsable del guiatge de l'endemà, i s'hi projectaren vistes d'altres cicles.

Un animat col·loqui sol cloure aquestes trobades inicials, on s'evidencia ben clarament la necessitat de contactes més freqüents entre excursionistes d'arreu del país.

Resum del programa

7 de novembre.— Aula

Pompeu Fabra, del C.E.C. Presentació del cicle «Les muntanyes de la vall del Segre» a càrrec del nostre president, Josep Sala i Albareda, amb informacions del programa i comentaris per part de Francesc Beato i Kildo Carreté, coordinadors del cicle. Una interessant projecció de diapositives de les muntanyes a visitar, comentades per Joan Tort i Donada, va cloure aquest acte.

16 de novembre.— A Ponts. Convivència amb els socis del Centre Excursionista Pontsica. Projecció de diapositives dels anteriors cicles dedicats al Montsec, Montsant i l'Alta Garrotxa, com també dels Ports, comentades per l'equip organitzador.

17 de novembre.— Excursió a les roques del Corb i massís de Sant

Honorat, conduïda pel Centre Excursionista Pontsica, que seguí l'itinerari: Hostal de Boix - Grau de Porta - Coll de Mu - Canal dels Tres Ponts - Ermita de Sant Honorat - Roc de Rumbau - Santuari de Castell-Ilebre i Hostal del Boix.

12 de desembre.— A la Sala d'Actes del Centre es presenta un reportatge fotogràfic que, amb el títol «Les muntanyes de la vall del Segre», i comentades per Ventura Roca, del Grup Excursionista d'Oliana, donaren una visió completa de les muntanyes a visitar al llarg del cicle.

14 de desembre.— A Oliana, convivència amb els excursionistes de la població, on es projecta la mateixa col·lecció de diapositives que darrerament fou passada a Ponts.

15 de desembre.— Segona excursió del cicle a la Serra Seca, conduïda pel Grup Excursionista d'Oliana. Sortirem de Cambrils; pujarem a la Serra Seca i, pel Sàlzer, ermita de Sant Just i la Valldan, arribarem a Oliana.

16 de gener.— A la Sala d'Actes del Centre, conferència il·lustrada amb diapositives, a cura d'en Joan Tort i Donada, en la que ens donà una visió geogràfica del massís de Sant Honorat, la serra d'Aubenc, Valldarques i la vall del Rialb.

18 de gener.— A Guissona, convivència amb els socis del Centre Excursionista Guissonenc, amb projecció de diapositives, seguit d'un animat col·loqui.

19 de gener.— Tercera Excursió a la serra de Comiols, amb el guiatge del

ASSISTENTS A LES EXCURSIONS DEL CICLE «LES MUNTANYES DE LA VALL DEL SEGRE»

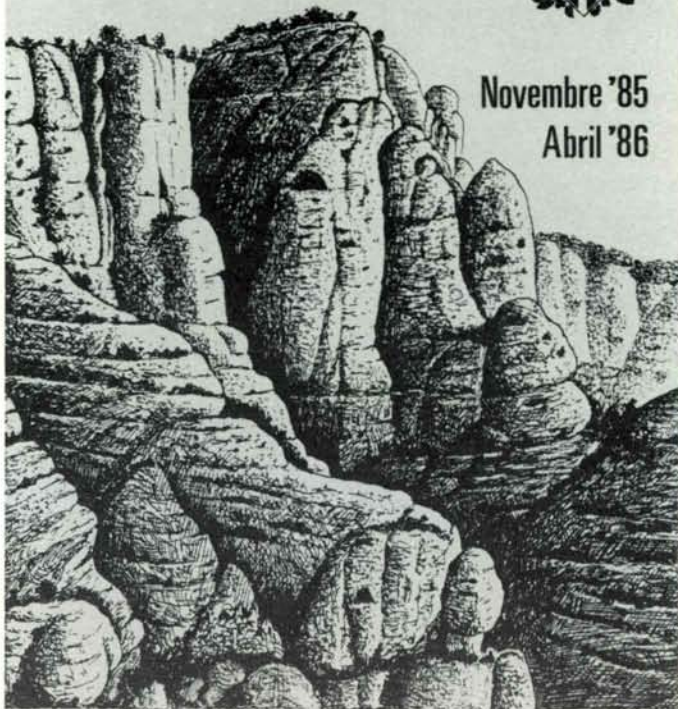
	1. ^a	2. ^a	3. ^a	4. ^a	5. ^a	6. ^a	7. ^a	Totals
Centre Excursionista de Catalunya	102	103	84	78	83	31	39	520
Grup Excursionista d'Oliana	7	37	15	34	28	17	24	162
Agrupació Excursionista Icaria	19	17	28	25	23	9	16	137
Centre Gimnàstic Barcelonès	18	18	17	22	16	3	9	103
Centre Excursionista Guissonenc	8	13	20		3	2	3	49
Centre Excursionista Pontsica	9	13			4	2	5	33
Centre de Lectura (S.E.) Reus		5	11	6	3		4	29
Ogern		7	5	3	9	1		25
Peramola	1	3	3	3	3	3		16
Centre Excursionista de Lleida			10				2	12
Centre Excursionista els Blaus			5	2	2		2	11
Grup Pirinenc Excursionista Nord-Català (Prada de Conflent)						7	3	10
Agrupació Excursionista de l'Urgell (Tàrraga)			6		2	1		9
Societat d'Amics de la Muntanya (Trepç)		3	2	2	2			9
Agrupació Excursionista Pedraforca				2	2		2	6
Agrupació Excursionista Montsant (Ulldemolins)							5	5
Centre Excursionista d'Albesa		4						4
Centre Excursionista d'Olot					2			2
Centre Excursionista de Solsona	1							1
Torà			1					1
Puig-reig					1			1
TOTAL	165	223	207	177	183	76	114	1.145

LES MUNTANYES DE LA VALL DEL SEGRE

CICLE D'EXCURSIONS

Novembre '85
Abril '86

SANT HONORAT

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA ■ Club Alpí Català

Secció de Muntanya

Paradís, 10 □ Tel. 315 23 11
08002 BARCELONA

Centre Excursionista Guissonenc, amb l'itinerari següent: Tórrer - Balma de Lavansa - Font Freda - Balma de Gramant - Ermita de Santa Anna de Montadó - Cal Castellí i coll de Comiols.

13 de febrer. - A la Sala d'Actes del Centre, conferència sobre «La Vall de Cabó» a càrrec del nostre consoci Rafael Battestini, amb projecció de diapositives.

16 de febrer. - Quarta excursió a la muntanya de Santa Fe, conduïda pels socis del Centre Gimnàstic Barcelonès. D'Organyà, pujarem al santuari de Santa Fe i, pel grau del Fangeret i la font Bordonera, tornarem a Organyà, on es visitarà l'exposició de les Homilies.

13 de març. - A la Sala d'Actes del Centre, conferència sobre la vegetació del massís de Sant Honorat, la serra d'Aubenc i el Turp, a cura del nostre consoci Josep Nuet i Badia, acompanyada amb diapositives.

16 de març. - Cinquena excursió. A la serra de Turp, conduïda pel nostre Centre. La sortida tingué lloc prop del poble de Llinars, i es va pujar al Cogulló, cim culminant de la serra; i, per la carena, anarem fins al grau de Turp, des d'on baixarem a Sant Joan de les Anoves i, des d'aquest caseriu, pujarem un altre cop a Llinars..

Les dues sortides que tancaven aquest cicle foren el mateix cap de setmana.

19 i 20 d'abril. - Excursió a la serra d'Aubenc. Sortirem de l'hostal del Boix, anàrem al coll de Mu i, per la collada de Miàmort, arribarem al petit veïnat de Cortiuda, per assolir la serra d'Aubenc pel coll de Creus, i continuar fins els Prats d'Aubenc, on acamparem a la font. L'endemà pujarem a la Torre d'Aubenc o el Coscollet, cim culminant d'aquesta interessant serra del Pre-pirineu. Anarem cap el corral de Remolins i, pel serrat d'Aubenc, baixarem

fins a l'ermita de Sant Miquel de les Masies.

20 d'abril. - Excursió a Valldarques, on es va fer un itinerari circular, se sortí de la casa de Sobre-roca i, per la Torre de la Vila, els Solans, Santa Maria de Remolins, Sant Romà de Valldarques (interessant església romànica i antiga parròquia de la vall) tornarem altre cop a la casa de Sobre-roca. Tot seguit, amb autocars ens traslladarem fins a prop de l'ermita de Sant Miquel de les Masies.

La cloenda d'aquest cicle, junt a l'ermita de Sant Miquel fou tota una festa; nombrosos grups dels pobles de les contrades visitades al llarg del cicle foren presents en aquest simpàtic acte, i s'afegiren a les colles d'excursionistes que aquests dies participaren en les dues excursions programades. Tots plegats, érem uns quatre-cents.

Després de dinar començarem els actes amb un breu parlament del nostre president, Josep M.ª Sala i Albareda, qui va agrair la tasca feta a la comissió organitzadora i a totes les entitats participants, i els engrescà a continuar per aquest camí, pel bé de l'excursionisme. Tot seguit les entitats col·laboradores foren obsequiades amb llibres del fons editorial del Centre. Després, com ja s'ha anat fent en els anteriors cicles, es va retre homenatge als participants més veterans de les excursions; aquest any foren dos excursionistes d'Oliana: en Joan Espuja i en Josep Colell, els quals, amb els 72 anys a la motxilla, assistiren amb entusiasme a totes les sortides.

La presentació del llibre, amb la descripció de tots els itineraris d'aquest cicle a més d'altres informacions muntanyenques del sector visitat, fou el següent acte. Aquest llibre de 86 pàgines forma una petita guia d'aquesta zona i queda com a testimoni del cicle d'aquest any per les muntanyes de la vall del Segre.

La Coral Sant Andreu, d'Oliana, interpretà diverses cançons tradicionals. I, seguidament, el popular

acordionista del Pirineu, Francesc Sanvicens, tocà una selecció de conegudes melodies, que foren ballades pels participants d'aquesta simpàtica festa. El cant dels adéus, acompanyat per l'acordi, fou el punt final d'aquest cicle que ens ha permès de fer nous amics en aquests pobles de la vall del Segre.

Comissió organitzadora:
Kildo Carreté, Francesc Beato, Constantí Cadena, August Farssac i Salvador Casanova, del Centre Excursionista de Catalunya, i Ventura Roca, del Grup Excursionista d'Oliana.

Col·laboradors:
Anna Borbonet, Armand Ballard, Josep Ramon Sánchez, Alexandre Ramon Sánchez, Rafael Battestini, Josep Nuet, del Centre Excursionista de Catalunya; Ramon Salà i Jordi Jose, del Grup Excursionista d'Oliana; Jordi Vilà, del Centre Excursionista Guissonenc; Benjamí Audet i Josep Carabassa, del Centre Excursionista Pontsica; i Manuel Cortès, del Centre Excursionista de Lleida.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «HEM FET EL CIM»

El dia 8 de maig d'enguany, al vespre, al nostre estatge social, es féu la presentació del llibre *Hem fet el cim*, editat per Edicions 62, del qual són autors Conrad Blanch i Joan Massons. Va presidir l'acte Josep M.ª Sala i Albareda, president del Centre Excursionista de Catalunya, i l'acompanyaren Joan Massons, com autor del llibre i en nom dels expedicionaris, Francesc Vallverdú, per Edicions 62, Manuel Carbajal, en nom del Director de l'Obra Social de la Caixa de Barcelona, patrocinadora de l'expedició i Agustí Jolis, qui féu la presentació del llibre i ens recordà, com a prefaci, que la conquesta de l'Everest és el fruit d'una continuada tasca alpinista, començada cap al 1879, quan el nostre consoci Ramon Arabia assistí a Ginebra, en representació de l'excursionisme català, a la

Conferència Internacional de Clubs Alpíns. Els primers vint anys d'aquest segle l'activitat alpina dels nostres socis fou activa: el Mont Blanc, la Jungfrau, la Meije, el Cervin, etc.

Agustí Jolis, va anar recordant-nos gestes alpines: la primera expedició anglesa a l'Everest, l'any 1922, i una segona, l'any 1924, amb la consegüent divulgació, de la gesta, per la nostra entitat, al Palau de la Música Catalana. L'any 1949, quan feia 25 anys de la segona anada a l'Everest, el Centre també va preparar un acte commemoratiu al Cinema Condal, on el consoci Josep Olivella va donar-hi una conferència, il·lustrada amb diapositives cedides per la Royal Geographical Society.

També va explicar les conquestes de cims de l'Himàlaia, per Civis, Pons, i Anglada, els anys 1969-1973 i l'expedició al Manaslú, amb la pèrdua dels consocis Enric Font i Pere Aymerich; la temptativa de l'expedició del Centre dirigida per Lluís Belvis, que per poc no pogué coronar el cim, l'any 1982; la dirigida per Conrad Blanch, l'any següent, que tampoc no va reeixir; i, finalment, la de l'any 1985, que fou un èxit, i explicà que el llibre que avui es presenta es la història d'aquesta gesta alpina.

El llibre *Hem fet el cim* ha vingut a enriquir la bibliografia catalana sobre la cordillera de l'Himàlaia napalesa i tibetana. Jolis va dir que el llibre és una joia editorial, i que el seu contingut s'estén a fites importants de l'alpinisme català, amb dades significatives sobre l'Everest, amb detalls de les expedicions que han arribat al cim, amb la relació per països dels conqueridors, etc.

Alguns dels expedicionaris hi col·laboren a la parcel·la que els és més adient. Així, doncs, el metge de l'expedició, Antoni Ricard, hi explica les reaccions del cos humà a l'alta muntanya; Òscar Cadiach, fa el gràfic de l'aclimatació; Toni Sors hi comenta el material, l'equip i

la logística, etc.

Jolis va continuar comentant els diversos apartats del llibre, com el pas del monestir de Rongbuck, la lluita dels nostres alpinistes contra els elements atmosfèrics i els pensaments de cada un d'ells a cada campament, així com l'agradosa nova, a dos quarts de set de la tarda, hora de Pequín, el dia 28 d'agost, quan sentiren «¡Catalunya, ha assolit el sostre del món!»

Un pròleg de Jordi Pujol, President de la Generalitat de Catalunya, 236 pàgines de text, 180 fotografies a tot color, són prou per a fer-nos sentir orgullosos de ser excursionistes catalans.

Acabà la documentada disertació dirigint-se a l'amic Massons: «Vosaltres en teniu tot el mèrit, per l'esforç i sacrifici que representa l'empresa que heu portat a bon terme. Amb ella heu despertat l'entusiasme del poble i de l'excursionisme català, que sempre ha cregut en vosaltres».

Tot seguit ens adreçaren breus paraules els senyors Vallverdú, Carbajal i Massons. I finalitzà la vetllada amb unes paraules del nostre President, qui aleshores va convidar els presents, en nom d'Edicions 62, a un refrigeri a la Sala dels Trofeus.

M.M.

60 ANIVERSARI DEL XALET DE LA MOLINA

Complir seixanta anys sempre és important; però, en el cas del Xalet de la Molina, jo crec que ho és més que en altres ocasions, ja que ve a ser la demostració efectiva de la bona fe de la gent del Centre.

El Xalet de La Molina va iniciar-se amb la iniciativa, de n'Ignasi Folch, d'aprofitar les parets mestres d'una edificació allí existent. La bona fe i la il·lusió s'han anat repetint en el curs dels anys: adés amb la realització de l'obra, feta en dos períodes (una primera època en què

s'alçà el cos antic, els anys vint, i l'altra cap als anys quaranta quan se'n va poder fer l'ampliació), adés amb les diverses tasques de manteniment i renovació. Sempre han anat sortint els «bonafès», per a cercar cabals i per aportar-n'hi. Tot, fet sempre sense gaire soroll: tal com es fan les coses a casa nostra. (En parlar de la vida del Xalet, cal recordar l'ajut que en Pere Adserà va donar a n'Ignasi Folch en els primers temps. A ell el nostre record i el pregon agraïment).

Així és com, per a tots nosaltres, els vells socis del Centre, el Xalet ve a ser com un arxiu de records inoblidables i, fins i tot, alguns d'ells, entranyables. De molts ens en guarda moments i amistats inesborrables.

Cal dir que, l'anada a La Molina, començava al tren, (que, aleshores, era el nostre vehicle). Era allí on es formaven els grups i grupets, segons el grau de coneixença i les aptituds muntanyenques, tot menjant els primers ganyips. I tot seguit, arribats a La Molina (i si hi havia temps, després de passar pel Xalet), fèiem encara una primera esquiadeta. L'endemà calia fer les clàssiques anades al Puigllançada o a Puig d'Alp.

Les vesprades són, potser, la part més sentimentalment recordada, per les bromes, converses i jocs (cartes i dòmino), sense mai cap nota discordant, perquè hi havia un ambient de germanor i respecte. També era bonic de veure com, després de l'excursió, tots anàvem tornant a casa nostra, al Xalet, que en esperava, podríem dir, amb els braços oberts.

Ah! aquelles sopes, aquelles llegums i aquells filets: que n'eren de bons! (Encara que, algun bromista, deia que eren de lleó!) Tot formava part d'un acolliment, francament inoblidable.

Amb els més afins, preparaves la sortida del dia següent, però et senties agermanat amb tots. Com que l'ambient creava un sentit de comunicació, tot venia a facilitar noves

amistats (moltes de les quals, els anys se les ha endutes). Dels qui quedem, uns quants, com si encara anéssim al Xalet, ens trobem cada dimarts en un racó de la Secció de Muntanya del Centre. La satisfacció de reveure'ns ve a ser un consol del temps que ja ha passat. No podem oblidar aquells companys que ja ens ha deixat per sempre. El record d'ells, llur imatge, també la guarda el Xalet. Per això, tots l'estimem tant!

Pere Acarín i Sala.

N.D.L.R. *Pere Acarín i Sala és un soci veterà del Centre, que ha ocupat al llarg dels anys càrrecs a la Junta Directiva, i que, d'una manera efectiva, tingué cura de la marxa del Xalet de La Molina durant un grapat d'anys.*

EL Cerdanyola Club Hoquei Patins A CASA NOSTRA

Amb motiu de la XXIII edició de les "24 hores d'Hoquei", organitzades pel Cerdanyola C.H., amb la col·laboració de l'Ajuntament de Cerdanyola, els dies 5 i 6 de juliol, vam tenir l'honor d'encendre la tradicional torxa que, per al Cerdanyola C.H., és el símbol, cada any, de les «24 hores».

El dissabte dia 5, a les cinc de la tarda, van venir al nostre estatge social l'alcalde de Cerdanyola, senyor Celestí Sánchez, el president del Club, senyor Joan González, el President del Comitè Organitzador, senyor Joan M.ª Dols i tota una colla de nois vestits d'atletes, que havien de portar la torxa encesa fins al camp d'esports de Cerdanyola, on, a les vuit del vespre, havien de començar les 24 hores.

La Junta Directiva va designar, per a rebre una tan significativa ambaixada, els vice-presidents, senyors Francesc Domingo i Emili Civis, tota vegada que el nostre President havia de presidir un acte a Ulldeter, a la mateixa hora.

A la Sala d'Actes va tenir lloc la recepció oficial, i el senyor Domingo va obrir-la amb unas breus paraules de salutació. Donà tot seguit l'ús de la paraula al President del Cerdanyola

50 ANYS DE HOQUEI Cerdanyola

C.H., qui va fer un brillant parlament explicant què significaven les 24 Hores, i també explicà què els va moure a demanar al Centre si ens plauria encendre la torxa, tota vegada que "el consideraven el club esportiu més antic de Catalunya (cosa que no vol dir vell, ja que una joventut preparada ha sabut prendre el relleu fins arribar als llochs de què amb orgull presumiu). Nosaltres, aquest any solament podem celebrar els 50; no obstant, en la nostra especialitat també som els més antics». Finalment, va agrair de trobar-se a casa nostra i de trobar-shi tan ben acollit.

El senyor Domingo, en nom de la Junta Directiva, va dirigir-se especialment al jovent que acupava les primeres fileres de cadires, i que havia de portar la torxa encesa fins a Cerdanyola, i els encoratjà a prosseguir, en constància i amor al Club, la pràctica de l'esport que havien escollit, a fi que l'entitat també pogués arribar al centenari. Va manifestar també que el Centre se sentia honorat de poder estar present en el 50^è aniversari de la seva fundació i de col·laborar en la XXIII edició de les "24 Hores". I com a mostra d'agraïment i per a perpetuar aquesta trobada, el senyor Domingo lliurà al senyor Joan M.ª Dols, del Comitè Organitzador, la medalla del Centenari. El senyor Dols va oferir-nos un magnífic banderí, acompanyat d'un *stick* commemoratiu, enmig d'uns aplaudiments generals.

Una vegada acabats els intercanvis d'obsequis, tothom va passar al pati de les columnes romanes, on el senyor Civis, com a esportista més significatiu de la Junta Directiva actual, va encendre la torxa. I tot seguit, els petits atletes marxaren disciplinats i decidits vers la plaça de Sant Jaume, carrer de Ferran, Rambles, etc., fins a Cerdanyola, amb un recorregut de trenta quilòmetres.

El Centre, per ser l'entitat pionera de l'esport, i prou

significativa socialment, moltes vegades es veu honorada a presidir actes molts diversos. Aquesta vegada, ha estat el Cerdanyola Club Hoquei-patins.

M.M.

PRESENTACIÓ DE LA GUIA «CERDANYA»

La tercera edició del llibre *Cerdanya*, del matrimoni Jolis, és un guia nova del tot, moderna i actualitzada, en la col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya.

Cal remuntar-se a l'any 1950, quan aquesta parella d'incansables muntanyencs, Agustí Jolis i Maria Antònia Simó, publiquen la guia de l'*Alt Berguedà i Cardener*, encoratjats per llurs amics del Centre: Lluís de Quadras, Estanislau Pellicer, Albert Oliveras i Ramon Pujol i Alsina. Obra que fou, per als excursionistes d'aquell temps, l'únic manual de muntanya de què disposaven, després que les guies clàssiques s'havien exhaurit i que els escassos exemplars, descoberts en alguna llibreria, tenien un veritable valor de bibliòfil.

Aquella publicació donà pas a d'altres: *Cerdanya* (1957), *Pallars-Aran* (1961), *Pedraforca* (1969), *Pallars-Alt Urgell* (1980), totes elles obres del matrimoni Jolis. Entremig se n'editaren d'altres: *Posets-Maladeta* (1957), d'A. Armengaud i A. Jolis, com també *Vignemale* (1968), de R. Olivier.

L'any 1978, la guia *Pirineu Oriental*, de M.ª Mercè Lleonart i D. Aloy, assenyala un nou estil gràfic de la col·lecció de guies del Centre, basat en un nou disseny i una acurada composició fotogràfica. Aquesta moderna concepció, adaptada de les guies europees, prossegueix amb altres obres: *Travessia del Pirineu* (1980), de R. Veron, la guia *Pallars-Alt Urgell*, ja esmentada, i l'obra que comentem, ambdues dels esposos Jolis.

Obri l'acte de presentació de la guia *Cerdanya*, el nostre president, Josep M.ª Sala i Albareda, qui recordà l'historial ascendent dels autors. Més tard, prengué la paraula Agustí Jolis, qui agrai la col·laboració de Miquel Sala i Roy (ACE de Mataró) en l'actualització de les escalades ressenyades a la guia. També donà les gràcies a Andreu Romà i Espé, corrector especial dels topònims ceretans.

També Maria Antònia Simó va dirigir unes encertades paraules a l'auditori, que foren premiades amb càlids aplaudiments. Per últim, el President del Centre tancà l'acte, tot agraint els autors llur obra, que recomanà a tots els excursionistes.

D. Aloy

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «CRÒNIQUES DE TOT EL MON»

El dia 25 de juny va tenir lloc, a la Sala d'Actes, la presentació del llibre *Cròniques de tot el món*, original del senyor Eduard Padrós de Palacios. Va presidir l'acte el nostre president, Josep M.ª Sala i Albareda, qui féu la presentació de l'autor, prou conegut a casa nostra per haver-nos delectat amb sessions de diapositives comentades referents a viatges singulars arreu del món. I també, algunes vegades, havia presidit actes com a President de la Federació Catalana de Muntanyisme.

El senyor Marcel Galobart, professor de l'Institut de Granollers, glossà el llibre i manifestà que es tractava d'un seleccionat aplec de cròniques publicades amb anterioritat a la revista «Ronçana», durant els anys 1973-1985, il·lustrades amb fotografies del propi autor. La lectura del llibre, va dir, és atraient i suggestiva, tota vegada que et transporta a gairebé tot el món, de la mà d'una persona que té una ploma àgil i dinàmica. Als excursionistes, els ha de plaure llegir-lo; si més no, pels coneixements que s'obtenen de diferents països de difícil accés, o que, per la llunyania on són, ja no et planteges de visitar.

El llibre conté viatges a la Xina, Zimbabue, Costa d'Ivori, Florida, Gran Canyon

del Colorado, Alaska, Mont Mc. Kinley, Pol Nord, Illes Seychelles, Austràlia, Nova Zelanda, Polinèsia, Perú, Mongòlia, Paquistán, Albània, i un llarg etc.

Són les impressions personals d'un home comunicatiu, a qui agrada d'informar, que no vol quedar-se per a ell sol totes les experiències que els viatges li han proporcionat; li plau passar-les al possible lector —a l'amic excursionista, particularment—, a aquella persona interessada a viatjar encara que sols sigui fent-ho des de casa estant, assegut i amb el llibre a les mans.

El senyor Padrós de Palacios va agrair al Centre la gentilesa d'haver accedit a la presentació del llibre, i és mostrà satisfet de trobar-se novament a la Sala d'Actes, on tantes vegades havia ocupat la tribuna de conferenciant.

El nostre president, senyor Sala, va tancar l'acte agraint les amables paraules de l'autor del llibre, i es congratulà d'haver pogut presidir la presentació d'un nou volum de lectura profitosa per als excursionistes, escrit per un veterà muntanyenc.

M.M.

NOTÍCIES. Trobades franco-catalanes al Pirineu.

El passat 8 de juny, un grup de socis del Centre, amb directius i el President, celebraren el comiat de la neu a muntanya, conjuntament amb un grup d'amics del Club Alpi Francès, de la Secció de Pau, entre els quals hi havia el president del Club, Mr. Konrad Arodny.

Des de la Renclosa, feren l'ascensió a l'Aneto i el descens per Barrancs. Una neu excel·lent, el bon temps i un àpat de germanor feren d'aquesta trobada una passa més en el camí de l'amistat franco-catalana. I, seguint pel mateix camí de refermar l'amistat amb els muntanyencs del país veí, el diumenge següent, 15 de juny, un altre grup de socis del Centre, amb el president de l'Entitat, J.M. Sala, i el de Muntanya, E. Gutiérrez, feren l'ascensió de la Pica d'Estats, per la via Gabarró. A les 12 del migdia s'hi trobaren amb els companys

del CAF, secció de l'Arieja, per plantar la bandera de l'Europa unida al cim més alt de la frontera comuna.

Els francesos hi anaren en gran nombre des de la vall de l'Artiga, i portaren dues banderes al cim, ambdues d'Europa: una, vinguda expressament des de la seu del Consell Europeu d'Estrasbourg; i l'altra, brodada pels alumnes de les escoles d'Auzat. Hi hagué intercanvi d'obsequis i paraules de mútua felicitació. Malauradament, el temps boirós i insegur no, acompanyà gaire aquesta trobada per a celebrar, catalans i francesos, conjuntament, el dia d'Europa, i també la festa de Sant Bernat, el patró dels muntanyencs.

IX EMBARDISSADA

El Centre Excursionista d'Olot va celebrar el dia 20 d'abril, la IX edició de la popular EMBARDISSADA a la qual participaren 1.428 excursionistes d'arreu del Principat. L'opuscle que gentilmente ens han enviat, i que cada marxador té pel sol fet d'assistir-hi, es pot consultar a la nostra Biblioteca. El llibret d'aquest any va provist d'un mapa de la zona «a embardissar», presentat a escala 1/25.000 i acompanyat d'una panoràmica circular des del Ferran, que ens il·lustra gràficament de la totalitat del terreny que el participant recorrerà. El sector escollit aquest any va començar a Oix, amb un itinerari suggestiu —diquem-ne agosarat—, més abrupte i més garrotxí: cingle, riberes i estimballs, engorjats, panoràmiques dilatades, contradres poc freqüentades i, per contrapunt, alguna que altra masia (El Maranyó) o poblet (Talaixà) o santuari (d'Escales) etc. L'itinerari oficial va desenvolupar-se per fortes pujades i ràpids pendents, segons el perfil dibuixat al bell mig del llibre.

Considerem interessant la toponímia i l'afegit final de J. Bassols, president de l'Agrupació Naturalista de la Garrotxa, qui, amb el seu escrit, encoratja a aprofundir en els coneixements de l'ornitologia.

El text explicatiu de l'itinerari és del nostre amic Joaquim

Agustí i Bassols, prou conegut a casa nostra. Els dibuixos són obra de Joan Tresserras i Dou.

Aquesta obra ha tingut el suport dels Serveis d'Arxius del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i de la Diputació de Girona.

M.M.

SEMBLANCES

A EN DAWA TENSING: ADÉU, FINS A SEMPRE, AMIC

Dawa Tensing, et conec: les històries d'uns quants llibres, l'article d'aquell diari i unes converses m'han parlat de tu. Crec que hi ha molta gent que et recordarà sempre.

T'escric, amic de tothom, perquè vull dir-te «Adéu!». Jo també voldria que la meua veu travessés les muntanyes, entrés en aquell món màgic que tu estimaves tant... Sé que et mereixes l'eternitat més bella!

Diuen que, avui, han vist plorar la gran Txomolugma... Silenciosa, li lliscaven llàgrimes daurades, de cristall i de sol. Tu, l'estimaves, oi que sí? Tants cops profanats els seus camins, potser trobava en tu el vertader amic, el company de sempre: tu no la deixaves mai... mai!

Dawa Tensing, el teu nom té el so del vent a dalt dels cims, la flaire d'herba fresca i de te calent, la llibertat dels espais oberts. I el teu rostre, bru, amarat de nau i de somriures, va ser l'esperança de molts homes, va omplir d'il·lusions moltes quimeres, i ajudà a fer realitat tants de somnis!

Amic de tots, que els teus déus es facin realitat i t'acompanyin sempre. I que, tanmateix, continuïs essent aquell fidel guia d'uns homes plens d'aventura. És ben segur que, un dia, et cercaran entre els estels. I tu hi seràs, com sempre, amb el teu menut cos i la teua gran fortalesa.

No ens deixis mai, Dawa Tensing. Mai!

Pilar P'arré

POESIA

EL NOSTRE PIRINEU

Tot està immoble dalt del Pirineu; tot, menys la boira diàfana i lleugera que corre com fumera...

(Joan Maragall)

Quan sóc en els avets, oh! quin misteri.

(J. Ma. Guasch)

A mossèn Josep Breu i Goberna

El misteri de l'avet, el misteri de l'amic, el misteri en què tu penses, el misteri que no et dic.

L'acolliment de la vall, l'altivesa del dret pic, la serenitat del llac, la foscuria de la nit.

La sorpresa et sobta al coll i la bauma et dona abric; la tartera, un patir dolç i, l'erbei, un goig humil

Seguiràs els «cairns» que marquen la saviesa del camí? O, potser, faràs drecera per on et fibli l'instint?

Les congestes et recorden que fas petja amb el trepig; i la llum de la carena apaivaga el teu delit.

Tot just la boira hi lliscava, timba avall, cap a l'abism, com buscant-hi les

cascades, amb llur clam i llur brogit.

Un glop va tornar a pujar-hi per la banda de l'ombril, quan a l'aresta darrera ressonava el nostre crit.

Què hi cerques noi(a) a la coma? Què hi busques noi(a) en el cim?

Tota coma té una jassa i, ajassats, ara et vull dir:

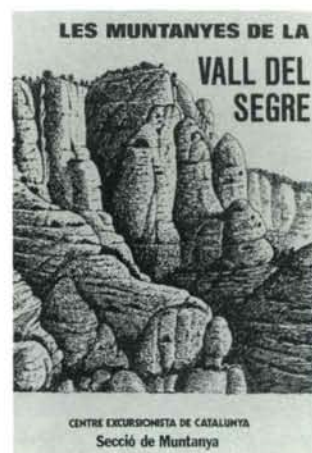
“No és pas instant fugisser, és quelcom ple de sentit, que dura tota una vida, fent estada dins del pit.

És anhel, joia i record que ens apropa a l'infinit!”

Lluís Barraquer i Bordas

(Començat a Soldeu, potser el setembre de 1957, i acabat a Sant Climent de Llobregat, l'abril de 1982).

BIBLIOGRAFIA

LES MUNTANYES DE LA VALL DEL SEGRE.— Ed. Centre Excursionista de Catalunya. Secció de Muntanya. Comissió de Publicacions. abril 1986. Coordinador Francesc Beato i Vicens. 86 pàgines. Il·lustrat amb mapes i dibuixos.

Des de la Diada de Sant Jordi que tenim a l'abast un llibre singular, fruit d'un cicle, d'excursions per les muntanyes de la vall del Segre, entre Ponts i Organyà. Són 86 pàgines d'estreta informació, d'interès excursionista, sobre les dues ribes que vigilen el curs del Segre mitjà.

El llibre ha estat editat gràcies al suport de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i també pels consocios dirigents del cicle, Francesc Beato i Kildo Carreté, al davant d'un grup d'entusiastes entitats de Ponts, Oliana, Guissona i el Club Gimnàstic Barcelonès, així com amb la col·laboració de Joan Tort, Ventura Roca, Jordi José, Ramon Sala, Manuel Cortés, Armand Ballart, Josep Ramon Sánchez, Ramon Solà i Anna Borbonet.

El llibre comença amb un prefaci de Josep M.ª Sala i Albareda, president del Centre Excursionista de Catalunya, i hi segueix la descripció de cada un dels itineraris escollits per al coneixement de la zona, visitada durant sis mesos.

- Massís de Sant Honorat 4 h. 10 m.
- La Valldàn i Serra Seca 4 h. 23 m.
- Serra de Comiols 4 h. 20 m.
- Muntanya de Santa Fe 4 h. 05 m.
- Serra de Turp 4 h. 10 m.
- Serra d'Aubenc 7 h. 50 m.
- Valldarques 2 h. 25 m.

Aquets itineraris van acompanyats de tradicions i costums i, cap al final del llibre, hom hi troba dades d'interès excursionista, com són l'índex de municipis, viles, pobles i veïnats, esglésies, santuaris, ermites, castells i antigues fortificacions, bibliografia i indrets singulars, serres coves i avencs, zones d'escalada, bibliografia i cartografia, mapes i dibuixos.

Podem afegir que, en aquest cicle, hi va assistir un total de 1.145 excursionistes pertanyents a 21 entitats. I al dia de la cloenda encara s'hi van afegir 130 persones més que no havien concorregut a les set excursions del cicle.

Fou un èxit d'organització i d'assistència, i avui en queda aquest llibre com a record dels participants i com a guia d'aquells que, des d'ara, puguin encaminar-se vers aquesta contrada a cavall de les comarques de La Noguera, l'Alt Urgell, el Solsonès i el Pallars Jussà.

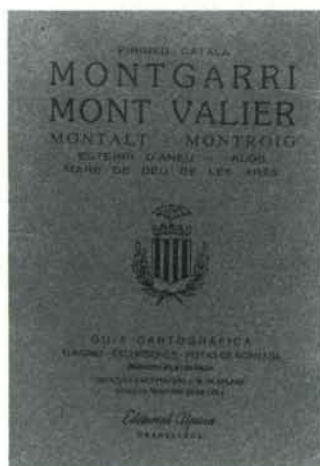
Us aconsellem que tingueu aquest llibre a la vostra biblioteca; és una bona eina de treball, segura, exacta i actual.

M.M.

MONTGARRI – MONT VALIER. MONTALT – MONTROIG

Amb aquest mapa-guia, dins la línia a què ens ha acostumat la prestigiosa Editorial Alpina, aquest sector del Pallars Sobirà s'incorpora a la moderna cartografia de l'Alt Pirineu (vegeu números anteriors de MUNTANYA).

És realment una joia poder estudiar els itineraris damunt el mapa, i creiem que solament amb el traçat de la pista d'Alòs d'Isil a Montgarri i Pla de Beret ja resta justificada l'edició d'aquest Full. La Guia, a càrrec

de Rossend Vila i Blanch, J.M. Vilaplana i Joan Coll, agrupa el sumari de característiques, geologia i geomorfologia, clima i vegetació, la població i l'economia.

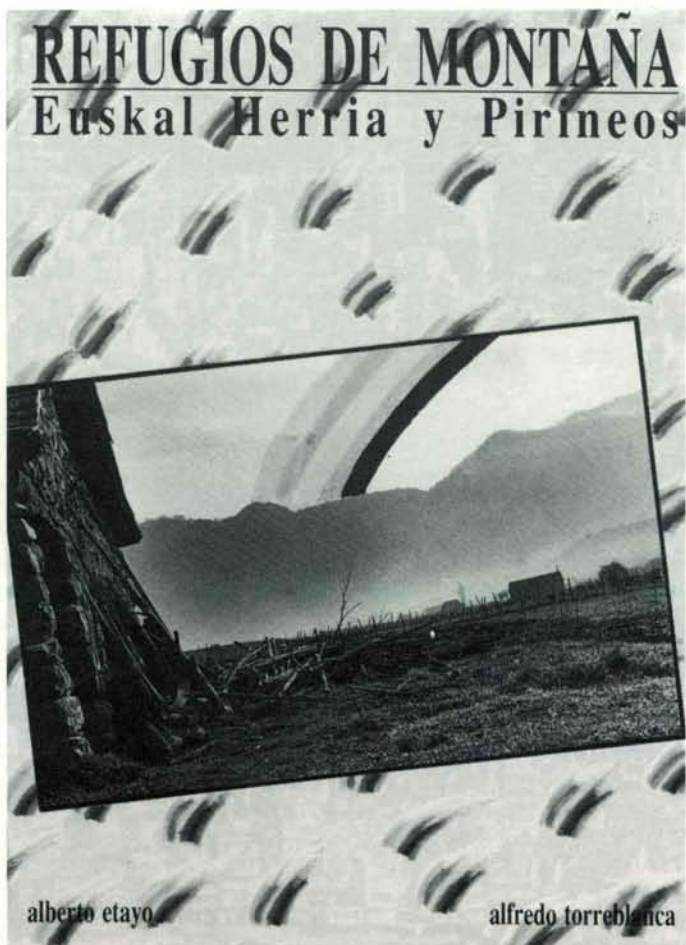
En el capítol «Comunicacions i Turisme» s'indica la pista a la vall d'Unarre i als llogarrets d'Aurós, Gavàs i Sant Sadurní de Serbi. També, les pistes de tipus secundari, com la del planell de Sartari, alta vall d'Unarre, la que puja al cim del Calbà (1.905 m) no practicable en turisme, la de les bordes de Lapre (vall d'Airoto) i les dels barrancs de Vinyals i Cireres, al nord d'Isil, en el camí de Montgarri.

Hotels, refugis i càmpings completen la part informativa del mapa-guia, que es complementa amb la descripció d'itineraris d'esquí i de muntanya, repartits per grups orogràfics:

Mont Roig	(2.864 m)
Ventolau	(2.843 m)
Mont Valier	(2.838 m)
Tuc de Barlonguera o Mill	(2.803 m)
Puig de la Bonaigua	(2.777 m)
La Roca Blanca	(2.760 m)
Pic de la Pala de Clavera	(2.732 m)
Pic dels Tres Comtes	(2.689 m)
Tucs de Marimanya	(2.662-2.660 m)
Pic de Pilàs	(2.653 m)
Pic de Quenca	(2.636 m)
Pic de Campirme	(2.633 m)
Cap del Muntanyó d'Àrreu	(2.626 m)
Cap de Serra Mitjana	(2.623 m)
Pic del Rosari	(2.594 m)
Pic de Montalt	(2.498 m)
Cap de la Plana de Borén	(2.495 m)
Tuc de Berbegué	(2.447 m)
El Calbà	(1.906 m)

REFUGIOS DE MONTAÑA. EUSKAL HERRIA Y PIRINEOS.

**Autors: Albert Etayo i
Alfred Torreblanca. Edita:
Federación Vasca de
Montaña. 1986. 160
pàgines, il·lustrada amb**

dibuixos per Gregori José Paton.

L'amic Jesús M.ª Garisoain de la S.C.D.R. Anaitasuna, de Pamplona, ens ha fet arribar un interessant llibre que recull el major nombre de dades de la totalitat de refugis de muntanya dels Pirineus, a les dues vessants, amb la situació, població més important de la rodalia, latitud, propietat, capacitat, accessos, característiques i ascensions que l'excursionista pot fer des del refugi. El llibre dóna notícia de 177 refugis, set dels quals corresponen a la nostra entitat.

Es tracta, doncs, d'una obra d'utilitat per poder fer ús dels refugis i, així, poder-ne conèixer les característiques principals abans de preparar un itinerari pels Pirineus. Guia de força interès per a tots aquells excursionistes que, sovint, s'apropen fins als Pirineus i volen sojornar-hi durant alguns dies. El llibre ve avalat per La Direcció d'Esports del Govern d'Euskadi.

M.M.

COUSERANS, Cap d'Aran-Pallars. Parc Nacional d'Aigües Tortes. Carte de randonnées.

*Edició: Randonnées
Pyrénéennes, 1985 (3.ª).
Cartographie: Institut
Géographique National.
Escala 1:50.000, corbes
a 20 m.*

Entre les activitats de l'entitat francesa Randonnées Pyrénéennes, que duu a terme una tasca excel·lent per difondre el coneixement del Pirineu i de la muntanya en general, destaca l'edició de cartografia d'aquesta serralada. Amb l'escala 1:50.000, ja té cobert tot el Pirineu per mitjà de diversos mapes, alguns dels quals han assolit la tercera edició. Si tenim en compte que les primeres edicions són dels anys 1980 a 1983, i que l'entitat encara no té deu anys de vida, ens podem fer càrrec del dinamisme que hi regne i de la gran difusió que tenen els mapes esmentats; sobretot els de la vessant nord del Pirineu.

No fa gaire, ha aparegut, amb el format i les seves

característiques habituals, la tercera edició del mapa **Couserans** (1985), edició que és una altra mostra del dinamisme d'aquella entitat.

L'edició anterior (segona, datada el 1982) amb el nom complet de *Couserans. Vicdessos (Ariège de l'Ouest)*, representava la zona compresa entre el meridià Garòs (Vall d'Aran)-Portet d'Aspet (Coserans) i el meridià Port de Siguer (Andorra)-Siguer (País de Foix), aproximadament. El límit inferior corresponia al paral·lel Borén-Pica d'Estats (Pallars Sobirà), aproximadament.

Com que al sud d'aquell paral·lel hi ha una zona de gran interès excursionista (el Parc Nacional d'Aigües Tortes i de Sant Maurici, i les valls Ferrera i de Cardós, principalment) que ja havia estat cartografiada per la Federación Española de Montañismo, l'any 1976 (vegeu MUNTANYA, octubre de 1977, pàgina 520)

Randonnées Pyrénéennes, va demanar i obtenir d'aquella federació el permís per utilitzar el seu fons cartogràfic i complementar el de l'Institut Géographique National que utilitza normalment.

El resultat ha estat l'edició de dos nous mapes: l'actual *Couserans. Cap d'Aran-Pallars. Parc Nacional d'Aigües Tortes* i el que ens anunciem per d'aquí a pocs mesos, *Haute Ariège. Andorre*. Entre tots dos, de format vertical, cobreixen la zona que ocupava l'anterior, de format apaïsat, i situen el límit inferior una mica més avall del paral·lel Boi (Alta Ribagorça)-Norís (Pallars Sobirà). Pel que fa a Andorra, el fons cartogràfic serà el del mapa a escala 1:50.000, editat pel Consell de les Valls d'Andorra.

Una altra novetat que aporta aquest nou mapa és que la toponímia de la Vall d'Aran és escrita íntegrament en aranès, seguint les *Nòrmes ortogràfiques der aranés*, publicades pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'any 1982. Aquesta revisió ortogràfica, així com la de la

resta de topònims del territori pallarès i ribagorçà que hi és representat, ha estat feta per les mateixes persones que, l'any 1976, van corregir el mapa de la Federació Española de Montañismo, és a dir: Joaquim Cabeza i Valls, de la Unió

Excursionista de Catalunya, Agustí Jolis i Felisart, del Centre Excursionista de Catalunya, i qui signa aquestes ratlles, del Club Muntanyenc Barcelonès.

Agraïem que qualsevol indicació errònia sobre la toponímia dels territoris aranès, pallarès o ribagorçà que figuri en els mapes esmentats ens sigui comunicada directament o bé per mitjà de l'entitat Randonnées Pyrénéennes. Si no hi ha res de nou, d'aquí a uns tres anys n'apareixerà la quarta edició, en la qual es recolliran, després de ser verificades, totes les observacions que es rebien fins aleshores.

Andreu Romà i Espi

D'ACÍ D'ALLÀ

CABRERA DE MAR.-

S'han iniciat les obres de recuperació del Castell de Burriac, a càrrec dels Ajuntaments de l'antiga Baronia del Maresme, el Departament de Cultura de la Generalitat i sota la coordinació del Museu Comarcal del Maresme de Mataró. Les obres s'efectuen amb el trasllat de materials mitjançant un helicòpter. Celebrem aquesta iniciativa, ja que, últimament, havia sofert una forta degradació, fins al punt que ja hi faltava una finestra i una bona part de l'absis.

LLAES.- Aquest nucli, situat a la serra de Milany i que pertany al municipi de Ripoll (i que tantes vegades hem visitat), ha adoptat l'electrificació fotovoltàtica. Aquesta experiència de moment funciona, i les cases disposen de 3.000 W, suficients per a una vintena de punts de llum. La inversió

d'aquesta instal·lació ha estat finançada per l'Ajuntament de Ripoll, el Departament d'Agricultura de la Generalitat, l'empresa Planes i un Pla d'obres i serveis. La resignada gent de Llaés, per fi, ja tenen llum.

GIRONA.- Els escaladors gironins de l'expedició al Kangchenjunga-86 van escalar el campanar de Sant Fèlix, de Girona, per tal de treure'n una figuera que ja havia estat tallada ara fa deu anys, una acció que portaren a terme en aquella ocasió membres del GEIEG. En tornar a brotar i provocar un procés degradatiu a les pedres, ha calgut ascendir-hi de nou, i repetir-hi l'operació: aquesta vegada, de forma definitiva.

SANTA MARIA DE

MERLÉS.- El Servei Arqueològic de la Generalitat de Catalunya ha descobert, en un jaciment del municipi de Santa Maria de Merlès, restes ibèriques del segle IV abans de Crist. Les troballes més interessants, fins ara, són tres sitges i els fonaments d'habitatges, amb trossos de ceràmica àtica de color negre i amb alguns dibuixos que reproduïen plantes.

ULLDEMOLINS

El 15 de juliol, diumenge, a la vila prioratina d'Ulldemolins va tenir lloc la inauguració de l'històric Portal del Roser, de l'antic camí del Roser del Blai, reconstruït de bell nou, amb pedra buixardada del Maset, molt apreciada en aquelles contrades. Aquest és l'únic portal que s'ha conservat fins avui; i ara, amb la reconstrucció, quedarà constància perpètua d'un dels diversos portals que tancaven la vila tres segles enrera. El senyor rector, mossèn Joan Roig, va beneir-lo; el senyor alcalde va tallar la cinta, conjuntament amb la senyora Roser Bayle, qui ha fet possible l'obra. I l'Esbart Dansaire Montsant, de la localitat, efectuà unes danses de les quals vull destacar el Ball de les Majors del Roser. Finalment, tot va acabar amb un extraordinari refrigeri al Poliesportiu.

ARENYS DE MAR.

El Consell Pastoral de Santa Maria, d'Arenys de Mar, ha dirigit la commemoració del tricentenari de la consagració del temple parroquial amb una missa concelebrada, presidida pel bisbe de Girona, Jaume Camprodon, un concert de l'Orfeó Català, el de cinc corals arenyencs, la inauguració de l'enllumenat del campanar i un petit treball monogràfic referent al temple, festes i tradicions vila, a càrrec de l'historiador Josep M.ª Pons i Guri, actual responsable de l'Arxiu Històric «Fidel Fita», d'Arenys de Mar.

SANT GREGORI.

En aquesta vila gironina és feu la presentació del llibre *Història del poble de Sant Gregori*, fulls històrics de la parroquia i del poble, originals de mossèn Josep Calzada. El llibre ha estat editat per l'Ajuntament, amb la col·laboració de la Diputació de Girona i de la Conselleria de Cultura de la Generalitat. Consta de 293 pàgines i més de cent fotografies. El pròleg és de mossèn Antoni Pladevall, consoci nostre. L'obra té 26 capítols, que recullen de forma exhaustiva tota la trajectòria històrica de la vila fins a l'actualitat.

CASTELL DE VERNET.

Al monestir de Sant Martí del Canigó tingué lloc una emotiva trobada amb motiu del centenari del poema *Canigó*, de mossèn Cinto Verdaguer. Aquesta trobada ha afermat llaços fraterns entre les dues Catalunyaes. Bisbes de les dues vessants pirenenques, l'abat de Montserrat i el prior de Sant Miquel de Cuixà van conviure unes hores en aquest lloc tan entranyable per als catalans. Modest Prats, professor de la Universitat Autònoma, va pronunciar-hi una documentada conferència sobre mossèn Cinto Verdaguer i la seva obra. Els actes commemoratius van acabar l'endemà, a la catedral de Perpinyà, amb una missa presidida per cardenal Narcís Jubany.

Els bisbes hi plantaren un llorer, simbolitzant d'aquesta manera la germanor existent entre les dues comunitats: la Catalunya del Nord i la del Sud.

M.M.

subscriviu-vos a

espeleòleg

la revista
d'espeleologia
oberta a tothom

Es una publicació de
l'Equip de Recerques Espeleològiques
del Centre Excursionista de Catalunya

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

1966/1986
20
aniversari

La revista espeleològica
de més tradició i de més
difusió de Catalunya.

Reflex de les activitats més
destacades i de tots els
aspectes de l'espeleologia.

Tot el que pot interessar
l'espeleòleg ens interessa.

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.
Se subscriu a ESPELEOLEG a partir del n.º.....			
Cobrament: per banc, segons autorització adjunta			
Data			
Banc / Caixa			
Carrer			
n.º	Població		D.P.
Sr. Director			
Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut de la revista, ESPELEOLEG del Centre Excursionista de Catalunya corresponent a la subscripció			
a nom de			
que viu a			
Població	amb càrrec al compte	corrent d'estalvi	num
a nom de			Signatura

Calendari '87

Es renova la tradició del centre, iniciada l'any 1933, amb l'edició del calendari, i interrompuda a partir de 1936.
 ¡¡Pel 1987, tindrem de nou el «nostre» calendari»!!

FOTOMUNTANYA '87

Format 59 x 42 cm, amb 6 fulls (2 mesos per full). Fotografies de 42 x 30 cm a tot color, escollides entre les publicades a les planes centrals de la revista MUNTANYA.

- ACURAT DISSENY
- EXEL·LENT IMPRESIÓ
- PREU ASEQUIBLE

Adquiriu per a vosaltres i pels vostres amics, el Calendari del Centre: FOTOMUNTANYA '87.

Venda als socis i subscriptors al preu de cost de 650 ptes.

Es podran recollir els exemplars al nostre local social o bé sol·licitar la tramesa per correu o contra reemborsament.

Adquiriu per a vosaltres i pels vostres amics, el calendari del centre: FOTOMUNTANYA '87

FORMAT: 59 x 42 cm

Us prego em feu arribar (.....) exemplars del Calendari FOTOMUNTANYA '87 al preu de 650 ptes. unitat.
 (Entenc que les despeses de tramesa i de correus són a càrrec meu)

OMPLIU LES DADES DE LA BUTLLETA ADJUNTA I ENVIEU-LA A LA COMISSIÓ DE PUBLICACIONS DEL C.E.C.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
 COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
 c/. Paradis, 10 - 08002-Barcelona

NOM
 ADREÇA
 POBLACIÓ
 N.º SOCI:

C.P.
 N.º SUBSCRIPTOR:

CATALANA DE
FOTOCOMPOSICION, S.A.

- Empresa líder, dedicada al servei del món editorial.
- Alta tecnologia en mètodes de fotocomposició amb la incorporació dels nous mètodes de:

- ★ AUTOCOMPOSICIÓ
- ★ AUTOCORRECCIÓ
- ★ TRANSCODIFICACIÓ DE TEXTOS PEL SISTEMA «MEDIACOM 4000»
- ★ TRACTAMENT DE TEXTOS A TRAVÉS DEL SISTEMA «MODEM TELEFÒNIC»

- Adquisició contínua dels últims sistemes de fotocomposició presentats al mercat.
- Personal altament qualificat en

- ★ Fotocomposició
- ★ Muntatges
- ★ Fotomecànica

Oficines: Sardenya, 221-223, entrol. 3.ª. Telèf. 232 41 62 (3 línies). 08013-BARCELONA
Tallers: Consell de Cent, 500. 6.ª planta. Telèfon 245 68 05/06

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

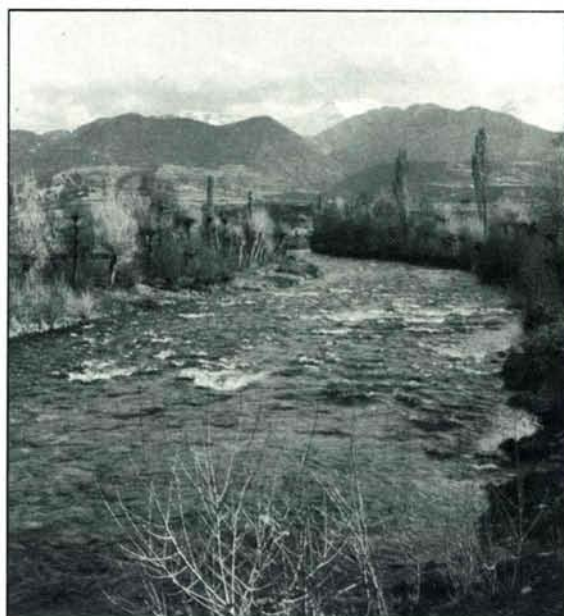
c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriber de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

HA APAREGUT LA NOVA GUIA CERDANYA

Agustí Jolis i M. Antònia Simó,

Del Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISIÓ GLOBAL D'AQUESTA COMARCA CATALANA

• 52 itineraris turístics. • 98 itineraris de muntanya amb diverses variants i vies d'escalada. • 10 dibuixos descriptius. • 21 croquis de vies d'escalada. • 9 fotos en color. • 2200 topònims. • 12 mapes parcials a escala aprox. 1:50000. • 1 mapa general a escala 1:100000 a tres colors.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

Nena Casas, 73-75, 08017 Barcelona
Tel. 204 43 97, Apartat de Correus, 266

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

A/s seus peus
**calçat
infantil**

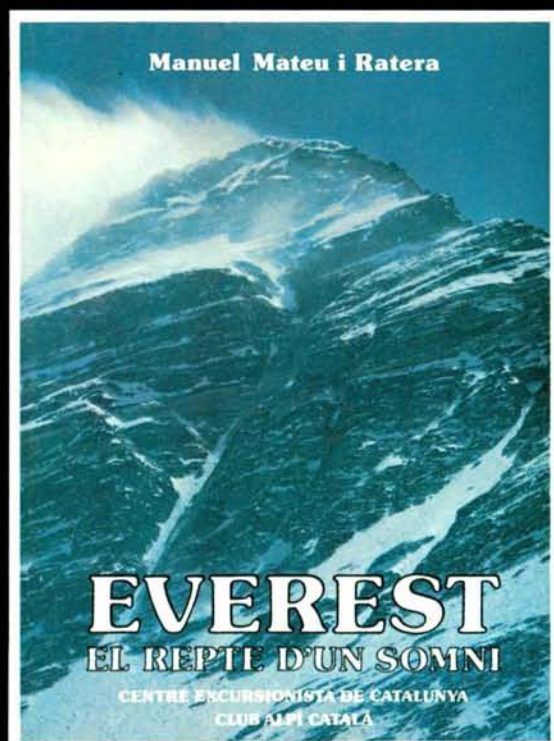

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

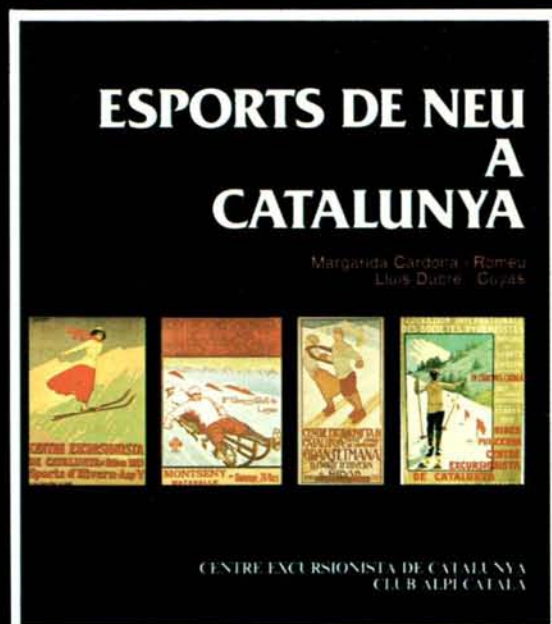
Adquiriu llibres del
Centre Excursionista
de Catalunya!
Del nostre fons
editorial, destaquem
uns títols per la seva
acurada presentació i
el gran format.
Podeu fer-vos –i fer
als amics– un bon
regal!
Ens referim a:

NOVETAT

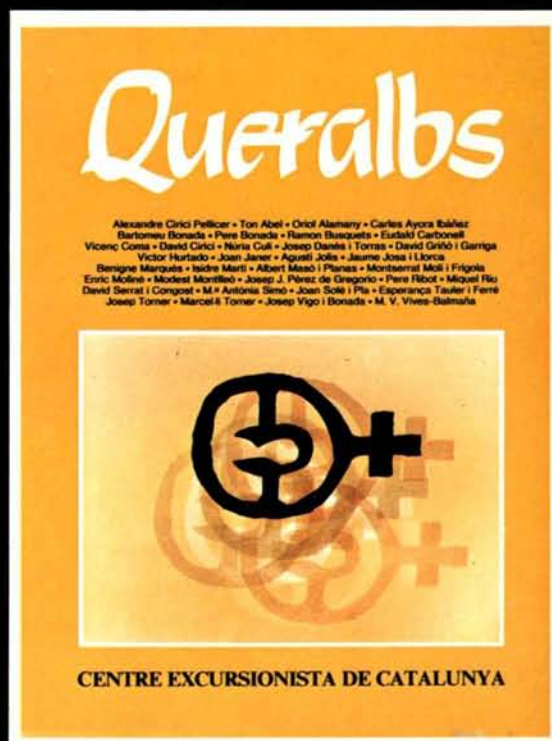
EVEREST-82 (El repte d'un somni)

Primer intent d'assolir el cim de l'Everest en la història de l'alpinisme català. Magníficament il·lustrat, ens dona una gran visió humana i paisatgística de les muntanyes del Nepal a la seva vessant de l'Everest.

ESPORTS DE NEU A CATALUNYA

La història del desenvolupament de l'esquí a Catalunya des del llunyà 1908, en què la novella Secció d'Esports de Muntanya del Centre iniciava, als Rasos de Peguera, les primeres pràctiques d'esquí, fins a la gran realitat d'avui dia. Profusament il·lustrat, és una història documental i gràfica.

QUERALBS

És un llibre on se'ns mostren tots els aspectes d'aquest històric poble del Pirineu. Hi trobem reflectida la vibració solidària dels veïns i dels amics per homenatjar els companys i el poble que els aplega.